Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	Engels, Friedrich.; af Friedrich Engels ; dansk, af Forfatteren gennemgaaet Udgave, besørget af Gerson Trier.
Titel | Title:	Familjens, Privatejendommens og Statens Oprindelse : i Tilslutning til Lewis H. Morgans Undersøgelser
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kbh., 1888
Fysiske størrelse | Physical extent:	77 s.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

16, - 225, - 4°

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130018097053

Socialistisk Bibliotek.

Udgivet

af

Det socialdemokratiske Arbejderparti i Danmark.

VII. Bind.

Familjens, Privatejendommens og Statens Oprindelse.

København.
N. Cohens Bogtrykkeri.
1888.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Familjens, Privatejendommens

og

Statens Oprindelse.

I Tilslutning til Lewis H. Morgans Undersøgelser

af

Friedrich Engels.

Dansk, af Forfatteren gennemgaaet Udgave, besørget

af

Gerson Trier.

Kobenhavn.
1888.

N. Cohen, Kjøbenhavn.

Efterstaaende Kapitler er paa en vis Maade en Udførelse af et Testamente. Det var ingen ringere end Karl Marx, der havde forbeholdt sig at fremstille Resultaterne af Morgans Undersøgelser, i Sammenhæng med Udbyttet af sin — jeg kan indenfor visse Grænser sige vor — materialistiske Undersøgelse af Historien, og saaledes først bringe hele Betydningen af disse Undersøgelser til fuld Klarhed. Morgan havde jo i Amerika paa sin Vis igen opdaget den materialistiske Opfattelse af Historien, som Marx havde opdaget fyrretyve Aar tidligere, og ved at sammenligne barbariske og civiliserede Tilstande var han i Hovedpunkterne bleven ledet til de samme Resultater som Marx. Og ganske ligesom „Kapitalen" Aaringer igennem i Tyskland lige saa ivrig blev skreven af som haardnakket tiet til døde af de beskikkede Økonomer, saaledes blev ogsaa Morgans „Ancient Society"*) behandlet af Ordførerne for den „forhistoriske" Videnskab i England. Mit Arbejde kan kun yde en ringe Erstatning for hvad det ikke længer blev forundt min Ven at gøre. Dog har jeg, i hans udførlige Uddrag af Morgan, kritiske Anmærkninger for mig, som jeg her gengiver, saa vidt det paa nogen Maade kan gaa an.

I Følge den materialistiske Opfattelse af Historien er det, der virker bestemmende i Historien, den umiddelbare Frem- og Genfrembringelse af selve Livet. Men denne er igen af dobbelt Art: paa den ene Side Frembringelsen af Levnedsmidler, af Genstande til Næring, Klæder, Bolig og af det dertil nødvendige Værktøj; paa den anden Side Frembringelsen af selve Menneskene, Slægtens videre Forplantning.

De Samfundsindretninger, som Menneskene lever under i en bestemt Tidsdel af Historien og i et bestemt Land, betinges af begge Slags Frembringelser: af det Udviklingstrin som paa den ene Side Arbejdet, paa den anden Side Familjen staar paa. Jo mindre udviklet Arbejdet er, jo mere indskrænket Mængden af dets Frembringelser og altsaa ogsaa Samfundets Rigdom er, i desto mere overvejende Grad viser Samfundsordningen sig at være beherskет af Slægtskabsbaand. Men, under denne paa Slægtskabsbaand hvilende Samfundsordning udvikler imidlertid Arbejdets Frembringelsesevne sig mere og mere, og dermed udvikles saa ogsaa Privatejendom og indbyrdes

*) Ancient Society, or Researches in the Lines of Human Progress from Savagery, through Barbarism, to Civilisation. By Lewis H. Morgan, London, Macmillan & Co., 1877. [Det gamle Samfund. Undersøgelser over Menneskets Fremskriden fra Vildhed, gennem Barbari, til Civilisation]. Bogen er trykt i Amerika, og det er mærkværdig vanskeligt at faa fat i den i London. Forfatteren er død for nogle Aar siden.

Bytning, Forskel i Velstand, Anvendelse af fremmed Arbejdskraft og hermed Grundlaget for Klassemodsætninger: nye Samfunds Grunddele, som Slægter igennem arbejder løs paa at tilpasse den gamle Samfundsforfatning til de nye Tilstande, indtil endelig begges Uforeneelighed medfører en fuldstændig Omvæltning. Det gamle paa Slægtskabsbaand hvilende Samfund splintres i Sammenstødet med de ny udviklede Samfundsklasser. I dets Sted træder et nyt Samfund, der, for at holdes sammen, kræver et ydre Baand, Staten, hvis Underafdelinger ikke længere er Slægtskabsforbindelser, men Stedsforbindelser; et Samfund, hvor Familjeordningen helt beherskes af Ejendomsordningen, og hvori nu de Klassemodsætninger og Klassekampe frit udfolder sig, som udgør Indholdet af al hidindtil nedskreven Historie.

Morgans store Fortjeneste bestaar deri, at han har opdaget og genfremstillet dette forhistoriske Grundlag for vor nedskrevne Historie og i Slægtskabsforbindelserne hos de nordamerikanske Indianere fundet Nøglen til de vigtigste, hidtil uløselige Gaader i den ældste græske, romerske og tyske Historie. Men det er heller ikke et Værk lavet paa en Dag. Næsten fyrretyve Aar brødes han med sit Stof, inden han blev fuldstændig Herre over det. Men derfor er ogsaa hans Bog et af de faa tidsbrydende Værker i vore Dage. I nedenstaaende Fremstilling vil Læseren i det hele og store let kunne adskille, hvad der hidrører fra Morgan og hvad jeg har tilføjet. I de historiske Afsnit om Grækenland og Rom har jeg ikke nøjedes med de af Morgan anførte Kendsgerninger, men føjet til hvad der ellers stod til min Raadighed. Afsnittene om Keltere og Tyskere tilhører væsenlig mig. Morgan raadede her næsten kun over andenhaands Kilder og for de tyske Forholds Vedkommende — foruden Tacitus — kun over Hr. Freemans slette liberale Forfalskninger. De økonomiske Udviklinger, som var Morgan tilstrækkelige for hans Formaal, men som var aldeles utilstrækkelige for mit, er alle blevne omarbejdede af mig. Og endelig er jeg selvfølgelig ansvarlig for alle de Slutninger, der drages, for saa vidt Morgan ikke udtrykkelig anføres.

1ste Afsnit.

Forhistoriske Kulturtrin.

Morgan er den første, der med Sagkundskab har forsøgt at bringe en bestemt Orden ind i den menneskelige Forhistorie. Saa længe ikke et betydeligt udvidet Stof tvinger til at foretage Ændringer, vil hans Gruppering sagtens staa ved Magt.

Af de tre Hovedtidsinddelinger: Vildhed, Barbari og Civilisation, giver han sig selvfølgelig kun af med de to første og Overgangen til den tredje. Enhver af disse to inddeler han i et lavere, mellemste og højere Trin, efter de Fremskridt i Ernæringsmidlernes Frembringelse, som er blevne tilkæmpede i hver af dem, for, siger han, „Færdigheden i denne Frembringelse afgør hvilken Grad af Overlegenhed og Evne til at beherske Naturen Mennesket har naaet; blandt alle Væsner har kun Mennesket bragt det til et næsten ubetinget Herredømme over Fremstillingen af Næringsmidler. Alle det menneskelige Fremskridts store Tidsafsnit falder mere eller mindre ligefrem sammen med Tidsrum, der omfatter Udvidelse af Ernæringskilder." — Ved Siden heraf gaar Familjens Udvikling, men den frembyder ikke nogen saa i Øjne faldende Mærkepæl til Adskillelsen af de forskellige Tidsaldre.

I. Vildhed.

1. Lavtrin: Menneskeslægtens Barndom, hvori den, i det mindste til Dels, lever paa Træer — hvorved alene dens fortsatte Bestaaen overfor store Rovdyr kan forklares, — og endnu opholder sig paa sine oprindelige Bostader, tropiske eller halvtropiske Skove. Frugter, Rødder og Rødder tjente til Næring; Uddannelsen af et Talesprog er denne Tids Hovedbegivenhed. Hvert eneste af alle de Folkeslag, som er blevne bekendte indenfor den historiske Tidsalder, har forlængst ophørt at leve i denne Urtilstand. Saa mange Aartusinder den end kan have varet, bevise den kan vi ikke ved direkte Vidnesbyrd, men naar det én Gang er givet, at Mennesket nedstammer fra Dyreriget, bliver det uundgaalig nødvendigt at antage denne Overgang.

2. Mellemtrin. Dette begynder med Anvendelsen af Fisk (hvortil vi ogsaa regner Krebs, Muslinger og andre Vanddyr) til Næring og med Ildens Brug. Begge hører sammen, da Fiskeernæring først fuldstændig kan drages til Nytte ved Hjælp af Ilden. Men med dette nye Næringsmiddel blev Menneskene uafhængige af Klima og Stedsbetingelser; ved at følge Vandløb og Kyster kunde de, selv i vild Tilstand, udbrede sig

over den største Del af Jorden. De raat forarbejdede, uslebne Stenredskaber, fra den ældre saakaldte palæolithiske Stenalder, som helt eller for største Delen falder i denne Tidsalder, afgiver ved deres Udbredelse over alle Fastlande haandgribelige Beviser paa disse Vandringer. De nybesatte Jordbælter og den uophørlig virksomme Opfindelsesdrift tilvejebragte, i Forbindelse med Besiddelsen af Ild frembragt ved Gnidning, nye Næringsmidler, saasom stivelseholdige Rødder og Knolde, bagte i hed Aske eller i Bagegruber (Jordovne), samt Vildt, der — efter Opfindelsen af de første Vaaben, Kølle og Spyd, — lejlighedsvis tjente som Kost. Udelukkende Jægerfolk, som de stilles frem i Bøger, det vil sige saadanne som kun lever af Jagt, har aldrig været til; dertil er Jagtens Udbytte altfor uvist. Som Følge af Næringskildernes vedvarende Usikkerhed synes paa dette Trin Menneskeæderiet, som fra nu af holder sig længe, at opstaa. Ny-Hollænderne (Beboerne af Avstraliens Fastland) og mange Polynesier (Beboerne af Avstraliens fjærnereliggende Øer) staar endnu den Dag i Dag paa dette Vildhedens Mellemtrin.

3. Højtrin: begynder med Opfindelsen af Bue og Pil, hvorved Vildt blev et regelmæssigt Næringsmiddel og Jagt en af de normale Arbejdsgrene. Bue, Streng og Pil danner allerede et meget sammensat Instrument, hvis Opfindelse forudsætter en lang, ophobet Erfaring og skærpede Aandsevner, altsaa ogsaa det samtidige Kendskab til en Mængde andre Opfindelser. Sammenligner vi de Folkeslag, som vel kender Bue og Pil, men endnu ikke Pottemagerkunsten (fra hvilken Morgan daterer Overgangen til Barbariet), finder vi ogsaa som en Kendsgerning allerede en Begyndelse til at nedsætte sig i Landsbyer, et vist Herredømme over Frembringelsen af Levnedsmidler, Kar og Husredskaber af Træ, Haandvæveri (uden Væverstol) med Basttrevler, flættede Kurve af Bast eller Siv, og slebne (neolithiske) Stenredskaber. For største Delen har ogsaa Ild og Stenøkse allerede leveret en Baad af en udhulet Stamme og hist og her Bjælker og Brædder til Bygning af Huse. Alle disse Fremskridt finder vi f. Eks. hos Amerikas nordvestlige Indianere, som vel kender Bue og Pil, men ikke Pottemageri. For Vildhedstiden var Bue og Pile hvad Jærnsværdet var for Barbariet og Bøssen for Civilisationen: det afgørende Vaaben.

II. Barbari.

1. Lavtrin: skriver sig fra Pottemageriets Indførelse. Dette er, paaviseligt i mange og sandsynligvis i alle Tilfælde, opstaaet ved, at flettede Beholdere eller Trækar er blevne overdækkede med Ler for at gøre dem ildfaste, hvorved man snart fandt ud, at det formede Ler ogsaa gjorde Tjeneste uden det indre Kar. Hidindtil har vi kunnet betragte Udviklingens Gang ganske i Almindelighed som gyldig for en bestemt Tidsalder hos alle Folk uden Hensyn til Sted. Men med Indtrædelsen af Barbariet har vi naaet et Trin, hvorpaa de to store Verdensfastlandes forskellige naturlige Beskaffenhed gør sig gældende. Det karakteristiske Kendemærke for Barbariets Tidsalder er Tæmmelse og Opdrætning af Dyr og Dyrkning af Planter. Men, mens det østlige Fastland, den saakaldte „gamle Verden", ejede næsten alle de Dyr, der egnede sig til at tæmmes, og alle de Kornsorter, der var skikkede til Dyrkning, med Undtagelse af én, ejede det vestlige, Amerika, af Pattedyr, der kunde tæmmes, kun Lamaen, og det ogsaa kun i en Del af det sydlige Fastland, og af alle dyrkelige Kornsorter kun én, men den bedste: Majsen. Disse forskellige Naturbetingelser bevirker, at fra nu af hver Halvkugles Befolkning gaar sin egen særlige Gang, og at Mærkepælene ved Grænserne af de forskellige Trin er forskellige i hvert af de to Tilfælde.

2. Mellemtrin: begynder i Østen med Husdyrenes Tæmmelse, i Vesten med Dyrkning af Fødeplanter ved Hjælp af Overrisling og Brugen af adober (i Solen tørrede Teglsten) og Sten til Bygninger.

Vi vil begynde med Vesten, da dér lige til den europæiske Erobring dette Trin aldrig blev overskredet.

Hos Indianerne paa Barbariets Lavtrin (hvortil hørte alle de, der blev trufne Øst for Mississippi) fandtes, den Gang de blev opdagede, allerede en vis Havedyrkning af Majs og maaske ogsaa af Græskar, Meloner og andre Haveplanter, som udgjorde en meget væsenlig Del af deres Næringsmidler. De boede i Træhuse i palisadebeskyttede Landsbyer. De nordvestlige Stammer, især de paa Kolumbiaflodens Landomraade, stod endnu paa Vildhedens Højtrin og kendte hverken Pottemageri eller nogen Slags Plantedyrkning. Derimod stod de Indianerne, der hørte til de saakaldte Pueblos i Ny-Mexiko, Mexikanerne, Mellem-Amerikanerne og Peruanerne paa Erobringstiden, paa Barbariets Mellemtrin. De boede i fæstningsagtige Huse af adober eller Sten, dyrkede Majs og andre efter Beliggenhed og Klima forskellige Fødeplanter i kunstig vandede Haver, som udgjorde Hovedkilden til deres Ernæring, og havde endog tæmmet nogle Dyr — Mexikanerne kalkunske Høns og andre Fugle, Peruanerne Lamaen. Desuden kendte de til Metallernes Forarbejdelse — med Undtagelse af Jærnet, hvorfor de endnu stadig ikke kunde undvære Vaaben og Værktøj af Sten. Den spanske Erobring afskar saa al videre selvstændig Udvikling.

I Østen begyndte Barbariets Mellemtrin med Tæmmelsen af mælk- og kødydende Dyr, mens Dyrkningen af Planter her synes at være forbleven ukendt endnu langt ind i denne Tidsalder. Kvægets Tæmmelse og Opdrætning og Dannelsen af større Hjorder synes at have givet Anledning til, at Arierne og Semiterne udskilte sig fra Barbarernes øvrige Masse. De europæiske og asiatiske Arier har endnu Kvægnavnene fælles, men næsten slet ikke nogen af de dyrkede Planters Navne.

Dannelsen af Hjorder førte paa passende Steder til Hyrdelivet; hos Semiterne vaa Eufrats og Tigris', hos Arierne paa Indiens, Oxus' og Jaxartes', Dons og Dnjeprs Græssletter.

Indenfor Grænserne af saadanne Englande maa Kvægets Tæmmelse først være bleven fuldført. For de senere Slægter viser disse Folk sig som oprindelig stammende fra saadanne Egne, der imidlertid i Virkeligheden langt fra at være Menneskeslægtens Vugge, tværtimod havde været næsten ubeboelige for deres vilde Forfædre, ja endogsaa for Folk paa Barbariets Lavtrin. Og omvendt, saa snart disse Mellemtrinets Barbarer en Gang havde vænnet sig til Hyrdelivet, vilde det aldrig kunne være faldet dem ind, frivillig at vende tilbage fra de græsbærende Flodsletter til de Skovlandskaber, hvor deres Forfædre havde haft hjemme. Ja selv da de blev trængte videre mod Nord og Vest, var det umuligt for Arierne og Semiterne at drage til de vestasiatiske og europæiske Skovegne, førend de først ved Korndyrkning var blevne i Stand til at føde og især overvintre deres Kvæg paa denne mindre gunstige Jordbund. Det er mere end sandsynligt, at Korndyrkningen her først opstod ved Trangen til Kvægfoder og først senere blev betydningsfuld som Ernæringsmiddel for Mennesket. Ariernes og Semiternes overlegne Udvikling skyldes maaske den rigelige Kød- og Mælkespise, som især havde en heldig Indflydelse paa Børnenes Udvikling. Derimod har Pueblos-Indianerne i Ny-Mexiko, som er indskrænket til saa godt som udelukkende Plantekost, en mindre Hjærne end de mere kød- og fiskeædende Indianere paa Barbariets Lavtrin. I alt Fald forsvinder paa dette Trin efterhaanden Menneskeæderiet, som kun holder sig som en religiøs Handling eller, hvad der her omtrent bliver et og det samme, som Tryllemiddel.

3. Højtrin: begynder med Jærnertsens Smæltning og gaar over i Civilisation ved Bogstavskriftens Opfindelse og dens Anvendelse til literær Optegnelse. Dette Trin, der,

som sagt, kun gennemgaas selvstændigt paa den østlige Halvkugle, er rigere paa Fremskridt i Arbejdsfrembringelser end alle foregaaende tilsammen tagne. Hertil hører Grækerne paa Heltetiden, de italienske Stammer kort før Roms Grundlæggelse, og Cæsars (eller hvad vi vil foretrække at sige Tacitus's) Tyskere.

Først og fremmest møder vi her Jærnploven trukken af Kvæget, som muliggør Agerdyrkning i det store, Markpløjning og dermed en efter daværende Forhold praktisk set uindskrænket Forøgelse af Levnedsmidler; dermed ogsaa Rydning af Skoven og dens Omdannelse til Plovland og Eng — hvad der igen var umuligt efter stor Maalestok, saa længe man ikke havde Jærnøksen og Jærnspaden. Men dermed indtraf ogsaa en hurtig Formerelse af Befolkningen og en tæt Befolkning paa et lille Omraade.

Før Markpløjningen maatte der være opstaat meget særegne Forhold, naar en halv Million Mennesker skulde være blevne forenede under en eneste Centralledelse; rimeligvis var det aldrig sket.

Barbariet i sin højeste Blomstring møder vi i de homeriske Digte, især i Iliaden. Udviklede Jærnredskaber; Blæsebælgen; Haandmøllen; Pottemagerskiven; Olje og Vintilberedning; en udviklet Metalforarbejdelse, som gaar over i Kunsthaandværket; Vognen og Stridsvognen; Skibsbygning med Planker og Bjælker; Arkitekturens Begyndelse som Kunst; murombyggede Stæder med Taarne og Tinder; den homeriske Heltedigtning og hele Gudelæren — det er den Hovedarv, som Grækerne tog over med sig fra Barbariet til Civilisationen. Naar vi hermed hos Cæsar og endog Tacitus sammenligner Beskrivelsen af Germanerne, som stod paa Begyndelsen af det samme Dannelsestrin, hvorfra de homeriske Grækere beredte sig til at gaa over til et højere Trin, saa ser vi, hvilken rig Udvikling af Arbejdsfrembringelsen (Produktionen) Barbariets Højtrin rummer.

Det Billede af Menneskehedens Udvikling gennem Vildhed og Barbari til Civilisationens Begyndelsesfremtoninger, som jeg her har løst henkastet efter Morgan, er allerede rigt nok paa nye Træk, og hvad der er mere, paa Træk, som, fordi de er hentede umiddelbart fra Arbejdsfrembringelsen, er ubestridelige. Og dog vil dette Billede vise sig mat og fattigt sammenlignet med det, som vil oprulle sig ved Enden af vor Vandring; først da vil det blive muligt at stille Overgangen fra Barbari til Civilisation og den slaaende Modsætning mellem begge i deres fulde Lys. Foreløbig kan vi udvide Morgans Inddeling og gøre den almen omfattende og opstille følgende Afsnit: Vildhed — Tidsrum, hvori fortrinsvis de færdige Naturfrembringelser tilegnes, Menneskets Kunstfrembringelser er fortrinsvis Hjælperedskaber til denne Tilegnelse; Barbari — Tidsrum, hvori Kvægavl og Agerbrug erhvælves, og Fremgangsmaader til at fremstille Naturfrembringelser ved menneskelig Virksomhed læres; Civilisation — Tidsrum, hvori den videre Bearbejdelse af Naturfrembringelser læres, og den egentlige Industri og Kunst udvikler sig.

2det Afsnit.

Familjen.

Morgan, der havde tilbragt største Delen af sit Liv blandt de endnu den Dag i Dag i Staten Ny-York bosatte Irokesere og var bleven optagen i en af deres Stammer (Senekaernes), fandt hos dem et Slægtskabssystem, som stod i Modstrid med deres virkelige Familjeforhold. Der herskede det fra begge Sider let opløselige Enkeltægteskab, som Morgan betegner som „Parringsfamilje". Et saadant Ægteskabs Afkom var altsaa klart paapegeligt for og anerkendt af hele Verden; der kunde ikke være nogen Tvivl om, paa hvem man skulde anvende Betegnelserne Fader, Moder, Søn, Datter, Broder og Søster. Men hermed staar i Modstrid den Maade, hvorpaa disse Udtryk i Virkeligheden anvendes. Irokeseren kalder ikke blot sine egne, men ogsaa sin Broders Børn, for sine Sønner og Døtre; og de kalder ham Fader. Sin Søsters Børn derimod kalder han for sine Nevøer og Niecer, og de ham for Onkel. Omvendt kalder Irokeserinden, foruden sine egne Børn, ogsaa sine Søstres Børn for Sønner og Døtre, og de kalder hende for Moder. Sine Brødres Børn kalder hun derimod for Nevøer og Niecer, og de hende for Tante. Paa samme Maade kalder Brødreborn hverandre for Brødre og Søstre og lige saa Søstreborn. Derimod kalder en Kvindes og hendes Broders Børn hverandre for Fætre og Kusiner. Og dette er ikke blot tomme Navne, men Udtryk for virkelig gældende Anskuelser om Blodslægtsskabets Nærhed og Fjærnhed, om dets forskellige Grader, og tjener til Grundlag for et fuldstændig udarbejdet Slægtskabssystem, som er i Stand til at udtrykke flere hundrede forskellige Slægtskabsforhold, et enkelt Individ staar i. Ja, hvad der er endnu mere: dette System er ikke blot i fuld Gyldighed hos alle amerikanske Indianere (indtil dette Øjeblik er der ikke bleven fundet nogen Undtagelse), men det gælder ogsaa næsten uforandret hos Indiens Urindbyggere, hos de dravidiske Stammer i Dekan og Gavrastammerne i Hindustan. De sydindiske Tamilers og Staten Ny-Yorks Seneka-Irokeseres Slægtskabsbetegnelser stemmer endnu den Dag i Dag overens for mere end to hundrede forskellige Slægtsskabsforhold. Og ogsaa hos disse indiske Stammer staar, som hos alle amerikanske Indianere, de *Slægtskabsforhold*, der udspringer af den gældende Familjeform, i Modstrid med *Slægtskabssystemet*.

Hvorledes skal nu dette forklares? Naar man tager Hensyn til den afgørende Rolle, Slægtskabet spiller i Samfundsordenen hos alle vilde og barbariske Folkeslag, kan man ikke affærdige Betydningen af dette saa vidt udbredte System med Talemaader. Et System, som er almengyldigt i Amerika, som ligeledes findes i Asien hos Folkeslag

af en ganske forskellig Race, og hvoraf mere eller mindre ændrede Former findes overalt i Mængde i Afrika og Australien, maa forklares historisk og kan ikke snakkes bort, som f. Eks. Mac Lennan forsøgte at gøre det. Betegnelserne Fader, Barn, Broder og Søster er ikke blot Ærestitler, men medfører ganske bestemte, meget alvorlige gensidige Forpligtelser, som tilsammentagne udgør en væsenlig Del af hine Folkeslags Samfundsforfatning. Og Forklaringen blev funden. Paa Sandwichøerne (Hawaji) bestod endnu i dette Aarhundredes første Halvdel en Form af Familjen, som nøjagtig fremviste saadanne Fædre og Mødre, Brødre og Søstre, Sønner og Døtre, Onkler og Tanter, Nevøer og Niecer, som der fordres af det amerikansk-oldindiske Slægtskabssystem. Men mærkværdigt nok! det Slægtskabssystem, som var gældende paa Hawaji, stemmede igen ikke med den dèr faktisk bestaaende Familjeform. For d e r er alle Sødskendebørn, uden Undtagelse, Brødre og Søstre, og gælder for at være fælles Børn ikke blot af deres Moder og hendes Søstre, eller deres Fader og hans Brødre, men af alle deres Forældres Sødskende uden Forskel. Naar altsaa det amerikanske Slægtskabssystem forudsætter en i Amerika ikke mere bestaaende, oprindeligere Form af Familjen, som vi i Hawaji virkelig endnu forefinder, saa henviser paa den anden Side det hawajiske Slægtskabsystem os til en endnu mere oprindelig Familjeform, som vi ganske vist intet Steds mere kan paavise som værende til, men som m a a have været til, fordi det tilsvarende Slægtskabssystem ellers ikke vilde kunne være opstaaet. „Familjen," siger Morgan, „er det aktive Element; den er aldrig stillestaaende, men skrider fremad fra en lavere til en højere Form i samme Forhold som Samfundet udvikler sig fra lavere til højere Trin. Slægtskabssystemerne derimod er passive; kun med lange Mellemrum indskriver de de Fremskridt, Familjen har gjort i Tidens Løb, og undergaar kun da en radikal Forandring, naar Familjen har forandret sig radikalt." — „Og paa samme Maade," føjer Marx til, „forholder det sig overhovedet med politiske, retslige, religiøse og filosofiske Systemer." Medens Familjen lever videre, forbenes Slægtskabssystemet, og medens dette stadig lever videre paa det gamle, vanemæssige Standpunkt, vokser Familjen fra det. Men med den samme Sikkerhed, hvormed Cuvier kunde slutte af de Marsupialknogler af et Dyreskelet, der blev fundne ved Paris, at dette havde tilhørt et Pungdyr, og at der dèr en Gang havde levet nu uddøde Pungdyr, med samme Sikkerhed kan vi slutte af et historisk overleveret Slægtskabssystem, at den til det svarende, uddøde Familjeform har været til.

De lige omtalte Slægtskabssystemer og Familjeformer adskiller sig fra de nuværende derved, at hvert Barn har flere Fædre og Mødre. I det amerikanske Slægtskabssystem, hvortil den hawaiiske Familje svarer, kan Broder og Søster ikke være Fader og Moder til det samme Barn; men det hawajiske Slægtskabssystem forudsætter en Familje, hvor dette tværtimod var Reglen. Vi hensættes her til en Række Familjeformer, som staar i ligefrem Modstrid med dem, der hidindtil sædvanlig antages som de enegyldige. Den overleverede Forestilling kender kun Enkeltægteskabet og ved Siden af det én Mands Flerkoneri, men rigtignok ogsaa én Kones Flermænderi, og tier derved, som det sømmer sig den moraliserende Filister, stille med, at Praksis stiltiende, men uden Undseelse, sætter sig ud over disse af det officielle Samfund paabudte Skranker. Studiet af Urhistorien bringer derimod Tilstande frem for os, hvor Mændene levede i Flerkoneri og deres Koner samtidig i Flermænderi, og hvor de fælles Børn derfor ogsaa af dem alle betragtes som fælles — Tilstande, som gennemgaar en hel Række af Forandringer, til de endelig løses op i Enkeltægteskabet. Disse Forandringer foregaar saaledes, at den Kreds, der omsluttes af det fælles Ægteskabsbaand, og som oprindelig var meget vid, indsnævres mere og mere, indtil den tilsidst kun lader det Enkeltpar blive tilbage, som nu til Dags er det fremherskende.

Idet Morgan paa denne Maade baglængs genopbygger Familjens Historie,

kommer han, i Overensstemmelse med Flertallet af sine Kolleger, til en Urtilstand, hvor der herskede uindskrænket Kønsomgængelse indenfor en Stamme, saa at enhver Kone ligeligt tilhørte enhver Mand og enhver Mand enhver Kone. Opdagelsen af denne Urtilstand er Bachofens*) første store Fortjeneste. Af denne Urtilstand udvikler der sig, sandsynligvis meget tidligt:

1) Blodslægtskabsfamiljen, den første ordnede Form af Samfundet og det første Trin of Familjen. Her er Ægteskabsgrupperne adskilte efter Slægtled: alle Bedstefædre og Bedstemødre indenfor Familjens Grænser er til Hobe indbyrdes Mand og Kone, ligesaa deres Børn, altsaa Fædrene og Mødrene, og paa samme Maade vil disses Børn danne en tredje Kreds fælles Ægtefæller og deres Børn igen, de førstes Børnebørns Børn, en fjerde. I denne Familjeform er altsaa kun Forfædre og Efterkommere, Forældre og Børn indbyrdes udelukkede fra hvad vi vilde kalde Ægteskabets Rettigheder og Pligter. Brødre og Søstre, Fætre og Kusiner af første, anden og fjærnere Grader er alle indbyrdes Brødre og Søstre og netop derfor alle hverandres Mand og Kone. Det at være Broder og Søster medfører paa dette Trin aldeles af sig selv Udøvelsen af gensidig kønslig Omgængelse**). En saadan Familjes typiske Skikkelse vilde vise sig som et eneste Pars Afstamningslinje, i hvilken igen Efterkommerne paa hvert enkelt Trin indbyrdes er Brødre og Søstre og netop derfor Mænd og Koner.

Blodslægtskabsfamiljen er uddød. Selv de raaeste Folkeslag, hvorom Historien fortæller, frembyder ikke noget paaviseligt Eksempel derpaa. Men at den maa have været til, nøder det hawajiske Slægtskabssystem, som endnu er gyldigt i hele Polynesien, og som udtrykker Grader af Blodslægtskab, som de kun kunde opstaa under denne Familjeform, os til at erkende; til denne Erkendelse tvinger Familjens hele videre Udvikling os, som nødvendigvis forudsætter hin Form paa et forudgaaende Trin.

2) Punaluafamiljen. Naar det første Fremskridt i Ordningen bestod i at udelukke Forældre og Børn fra indbyrdes Kønsomgængelse, bestaar det andet i at udelukke Søstre og Brødre derfra. Dette Fremskridt var, paa Grund af den større Aldersslighed mellem vedkommende, uendelig vigtigere, men ogsaa vanskeligere end det første. Det fuldbragtes lidt efter lidt, i Begyndelsen ved at udelukke kødelige Sødskende (d. v. s. fra Moderens Side) fra Kønsomgængelse, først i enkelte Tilfælde, indtil det efterhaanden blev Reglen (paa Hawaji forekom der endnu i dette Aarhundrede Undtagelser), og tilsidst ved at forbyde Ægteskab endog mellem Kollateralsødskende, d. v. s. efter vor Betegnelse Sødskendebørn, Børn og Børnebørn af Sødskende; det giver, med Morgans Udtryk, „en udmærket Anskueliggørelse af, hvorledes Princípet for Natur-

---

*) Hvor lidt Bachofen forstod, hvad han havde opdaget eller snarere gættet, beviser han ved at betegne denne Urtilstand som Hetærisme. Hetærisme betød hos Grækerne, da de indførte dette Ord, ugifte eller i Enkeltægteskab levende Mænds Omgang med ugifte Kvinder, og forudsætter en bestemt Form af Ægteskabet, udenfor hvilket denne Omgang fandt Sted, og indeslutter allerede, i det mindste som Muligheb, Prostitutionen. Ordet er heller aldrig blevet brugt i nogen anden Mening, og i denne Mening bruger jeg det med Morgan. Bachofens højst betydningsfulde Opdagelser bliver over alt gjort mystisk indtil det utrolige derved, at han har den fejle Opfattelse, at de historisk opstaaede Forhold mellem Mand og Kvinde skulde have deres Udspring i de religiøse Forestillinger, der paa vedkommende Tid herskede hos Menneskene, og ikke i deres virkelige Livsforhold.

**) I et Brev fra Foraaret 1882 udtaler Marx sig i de stærkeste Udtryk om den fuldstændige Forfalskning af Oldtiden, som hersker i Wagners Nibelungentekst: „Hørtes det nogensinde, at Broderen omfavnede sin Søster som Brud?“. Marx sparer disse Wagners „Gejlhedsguder“, som paa rigtig moderne Vis gør deres Elskovshandler lidt mere pirrende ved en Smule Blodskam „I Oldtiden var Søsteren Kone, og det var sædeligt.“

udvælgelsen af de bedst skikkede virker". Der er ingen Spørgsmaal om, at Stammer hos hvem Forplantelse ved nærstaaende blev indskrænket ved dette Fremskridt, maatte udvikle sig hurtigere og fuldere end de, hos hvem Ægteskab mellem Søskende vedblev at være Regel og Paabud. Og hvor mægtig Virkningen af dette Fremskridt blev følt, det beviser den Indretning, der udsprang umiddelbart derfra, og som skød langt ud over Maalet, nemlig Stammeslægten (gens), som dannede Grundlaget for Samfundsordnen hos de fleste, om ikke hos alle Jordens Barbarfolkeslag, og hvorfra vi i Grækenland og Rom træder umiddelbart over i Civilisationen.

Enhver Urfamilje maatte jeneft efter et Par Slægtled spalte sig. Den oprindelige kommunistiske Fælleshusholdning, som uden Undtagelse herskede til langt ned i det barbariske Mellemtrin, satte en uoverskridelig Grænse for Familjefællesskabets Størrelse, som vel vekslede under de forskellige Forhold, men som var saa temmelig bestemt paa hvert Sted. Saasnart Forestillingen om det utilbørlige i en kønslig Omgang mellem Børn af en og samme Moder opstod, maatte den vise sig virksom ved saadanne Spaltninger af gamle og Grundlæggelse af nye Husstande (som imidlertid ikke behøvede at falde sammen med Familjegruppen). En eller flere Rækker af Søstre blev Kærnen til nogle, deres fødelige Brødre til andre saadanne Husstande. Paa denne eller en lignende Maade fremgik af Blodslægtskabsfamiljen den Form, som Morgan kalder Punaluafamiljen. Efter hawajisk Skik blev et Antal Søstre, fødelige eller fjærnere (d. v. s. Kusiner af første, anden eller fjærnere Grad) fælles Koner til deres fælles Mænd, fra hvem deres Brødre var udelukkede; disse Mænd kaldte nu ikke længere hverandre Brødre, hvad de heller ikke mere behøvede at være, men Punalua, d. v. s. fortrolig Fælle, saa at sige, Medindehaver. Lige saa havde en Række fødelige eller fjærnere Brødre et Antal Koner, ikke deres Søstre, i fælles Ægteskab, og disse Koner kaldtes indbyrdes Punalua. Dette er den klassiske Skikkelse af en Familjedannelse, som senere lod en Række Underændringer komme frem, og hvis væsentlige Karaktertræk var: gensidigt Fællesskab mellem Mændene og Kvinderne indenfor en bestemt Familjekreds, hvorfra dog var udelukket Konernes, først de fødelige, senere ogsaa de fjærnere staaende, Brødre og omvendt ogsaa Mændenes Søstre.

Denne Familjeform giver os nu med den fuldstændigste Nøjagtighed Slægtskabsgraderne, som det amerikanske System udtrykker dem. Min Moders Søstres Børn er endnu stadig hendes Børn, ligesaa er min Faders Brødres Børn ogsaa hans Børn, og de er alle mine Søskende. Men min Moders Brødres Børn er nu hendes Nevøer og Niecer, min Faders Søstres Børn hans Nevøer og Niecer, og de er alle mine Fætre og Kusiner. For mens min Moders Søstres Mænd endnu stadig er hendes Mænd, og ligesaa min Faders Brødres Koner hans Koner — retslig om ikke altid virkelig —, saa har Samfundets Banlysning af Kønsomgang mellem Søskende delt Søskendebørnene, som før alle uden Forskel behandledes som Søskende, i to Klasser: nogle vedbliver nu som før at være hverandres (fjærnere) Brødre og Søstre, andre, nemlig Børnene paa den ene Side af en Broder, paa den anden af hans Søster, kan ikke længere være Søskende, de kan ikke mere have nogen af deres Forældre fælles, hverken Fader eller Moder eller begge, og derfor faas her for første Gang nødvendigvis Nevøernes og Niecernes, Fætrenes og Kusinernes Klasse, som under den tidligere Familjeordning vilde have været meningsløs. Det amerikanske Slægtskabssystem, som synes det rene Vanvid ved en hvilket som helst Slags Familjeform, som hviler paa Enkeltægteskab, bliver fornuftmæssig forklaret og naturlig begrundet i sine mindste Enkeltheder ved Punaluafamiljen. Saa vidt som dette Slægtskabssystem har været udbredt, saa vidt, i det mindste, maa Punaluafamiljen have været til.

Denne Familjeform, som virkelig paa Hawaji er paavist at være til, vilde rimelig-

vis være bleven overleveret til os fra hele Polynesien, hvis de fromme Missionærer, som fordum de spanske Munke i Amerika, havde formaaet at se noget mere i saadanne ukristelige Forhold end den simple „Afskyelighed".*)

Naar Cæsar fortæller os om Briterne, som den Gang stod paa Barbariets Mellemtrin, at „de har deres Koner gruppevis, ti eller tolv indbyrdes fælles, og som oftest Brødre med Brødre og Forældre med Børn", saa kan dette bedst forklares som Punaluafamilje. Barbariske Mødre har ikke 10—12 Sønner gamle nok til at kunne holde sig deres Koner i Fællesskab, men det amerikanske Slægtskabssystem, som svarer til Punaluafamilien, yder mange Brødre, fordi alle en Mands nære og fjærne Fætre er hans Brødre. „Forældre med Børn" kan have været en fejl Opfattelse af Cæsar; at Fader og Søn eller Moder og Datter skulde findes i samme Ægteskabsgruppe, er imidlertid ikke absolut udelukket ved dette System, derimod nok Fader og Datter eller Moder og Søn. Ligesaa yder denne Familjeform den letteste Forklaring af Herodots og andre gamle Forfatteres Beretninger om Kvindefællesskab hos vilde og barbariske Folkeslag. Det maa ogsaa være Punaluafamilje hvad Watson og Kaye (The People of India — Indiens Folk) fortæller om Tikurerne i Audh (Nord for Ganges): „De lever sammen (d. v. s. kønslig) næsten i Flæng i store Fællesskaber, og hvis to Individer gaar for at være gifte sammen, er det dog kun rent af Navn et Baand Lige ud af Punaluafamiljen er i langt de fleste Tilfælde Stammeslægtens (gens) Indretning fremgaat. Ganske vist frembyder ogsaa det avstralske Klassesystem et Udgangspunkt derfor; Avstralierne har Stammeslægter, men dog ingen Punaluafamilje. Men deres Ordning er for eneståaende til at vi skulde behøve at tage Hensyn dertil.

Ved alle Former af Gruppefamiljer er det usikkert, hvem der er et Barns Fader, men sikkert, hvem der er dets Moder. Selv om hun ogsaa kalder alle Fællesfamiljens Børn for sine Børn og har Moderpligter imod dem, saa kender hun dog sine kødelige Børn blandt de andre. Det er altsaa klart, at, for saa vidt der findes Gruppeægteskab, er Afstamningen kun paaviselig fra Mødrenes Side, bliver kun Kvindelinjen anerkendt. Dette er i Virkeligheden ogsaa Tilfældet hos alle Folkeslag, der staar paa det vilde og det laveste barbariske Trin. Først at have opdaget dette er Bachofens anden store Fortjeneste. Han bruger Ordet Moderret for at betegne denne udelukkende Anerkendelse af Afstamningsfølgen efter Moderen og de Arveforhold, som i Tidens Løb udvikler sig heraf. Jeg bibeholder dette Ord for dets Kortheds Skyld. Det er imidlertid urigtigt, for paa dette Samfundstrin kan der endnu ikke være Tale om Ret i juridisk Betydning.

Hvis vi nu ud af Punaluafamiljen tager den ene af de to Mønstergrupper, nemlig en Række af kødelige og fjærnere (d. v. s. som i første, anden eller fjærnere Grad nedstammer fra kødelige) Søstre, tillige med deres Børn og deres kødelige eller fjærnere Brødre paa mødrene Side (som efter vor Forudsætning ikke er deres Mænd), saa har vi nøjagtig en Kreds af de Personer, som senere viser sig som Medlemmer af en Stammeslægt (gens) i denne Indretnings Urform. De har alle en fælles Stammemoder, og ved deres Nedstamning fra hende bliver kvindelige Efterkommere i hvert Slægtled Søstre. Men disse Søstres Mænd kan ikke mere være deres Brødre, altsaa ikke nedstamme fra denne Stammemoder, og hører altsaa ikke til Blodslægtskabsgruppen, den

*) De Spor af Kønsomgang i Flæng, som Bachhofen mener at have fundet, hans saakaldte „Sumpfzeugung" (Sumpavling), fører, det kan der ikke mere tvivles om, tilbage til Punaluafamiljen. „Naar Bachofen finder disse Punalua-Ægteskaber „lovløse", saa vilde en Mand fra hin Tidsalder have betragtet de fleste af Nutidens Ægteskaber mellem nærmere og fjærnere Søskendebørn paa Faders eller Moders Side som Blodskam, nemlig som Ægteskab mellem blodbeslægtede Søskende" (Marx).

senere gens; men deres Børn hører til denne Gruppe, da Nedstamning fra mødrene Side er ene afgørende, fordi den alene er sikker. Saa snart Banlysningen af Kønsomgængelse mellem alle Sødskende, ogsaa de fjerneste i Sidelinjen paa mødrene Side, én Gang har faaet Fodfæste, er ogsaa ovennævnte Gruppe bleven forvandlet til en gens, d. v. s. den har konstitueret sig som en sluttet Kreds af blodbeslægtede efter Kvindelinjen, som ikke tør gifte sig indbyrdes, og som fra nu af fæstnes mere og mere ved andre fælles Samfunds- og religiøse Indretninger og skiller sig fra de andre Gensер af den samme Stamme. Udførligere herom senere. Men naar vi finder, hvorledes Gensen ikke blot nødvendigvis men ogsaa selv indlysende udvikles af Punaluafamiljen, bliver vi nødt til at antage denne Familjeforms fordums Bestaaen for næsten sikker, hos alle de Folk, hos hvem Gensindretningen kan paavises, d. v. s. saa omtrent alle Barbarer og Kulturfolk.

3) Parringsfamiljen. En vis Parring, for kortere eller længere Tid, fandt allerede Sted under Punaluafamiljen eller endnu tidligere. Manden havde en Hovedkone (man kan næppe endnu tale om en Yndlingskone) blandt de mange Koner, og var for hende den væsenligste Ægtemand blandt de øvrige. Denne Omstændighed har ikke lidet bidraget til den Forvirring, der findes hos Missionærerne, som i Punaluafamiljen snart ser et regelløst Kvindefællesskab, snart et vilkaarligt Ægteskabsbrud. En saadan til Sædvane blivende Parring maatte fæstnes mere og mere, jo mere Gensen uddannedes, og jo talrigere de Klasser af „Brødre" og „Søstre" blev, mellem hvem Ægteskab nu var umuligt. Det første Stød til at forhindre Giftermaal mellem Blodbeslægtede, som blev givet ved Gensen, førte endnu videre. Saaledes finder vi, at hos Irokeserne og de fleste andre Indianere, som staar paa Barbariets Lavtrin, er Ægteskab forbudt mellem alle beslægtede, som deres System opregner, og det er flere hundrede Slags. Da Ægteskabsforbudets indviklede Forhold saaledes tiltog, blev Gruppeægteskaber mere og mere umulige, de fortrængtes af Parringsfamiljen. Paa dette Trin lever én Mand sammen med én Kone, dog vedbliver Flerkoneriet og lejlighedsvis Utroskab at være Mændenes Ret, om endogsaa hint af økonomiske Grunde forekom sjældent, mens der af Kvinderne, saa længe Samlivet varer, som oftest forlanges den strængeste Troskab, og deres Ægteskabsbrud straffes grusomt. Men Ægteskabsbaandet er let løseligt fra begge Sider, og Børnene tilhører efter som før Moderen.

Ogsaa i denne stadig videre førte Udelukkelse af Blodslægtninge fra Ægteskabsbaandet vedbliver Naturudvælgelsen at virke. Med Morgans Ord: „Giftermaalene mellem ikke blodbeslægtede Gensер fremavler en i legemlig som i aandelig Henseende kraftigere Race; to fremadstridende Stammer blandedes indbyrdes, og de nye Hovedskaller og Hjærner udvidedes ganske naturligt, indtil de rummede begges Evner." Stammer med Gensforfatning maatte saaledes faa Overmagt over dem, der var blevne tilbage, eller drage dem med sig ved deres Eksempel.

Familjens Udvikling i Oldhistorien bestaar altsaa i en uafbrudt Indsnævring af den, oprindelig hele Stammen omfattende Kreds, inden for hvilken der hersker ægteskabelig Fællesskab mellem begge Køn. Ved fortsat Udelukkelse først af nærmere, saa af stadig fjærnere Slægtninge, tilsidst endog af de blot gennem Giftermaal beslægtede, bliver endelig enhver Slags Gruppeægteskab praktisk umuligt, og tilbage bliver til Slutningen kun det enkelte en Tidlang endnu løst forbundne Par, Grundgruppen (Molekylet), med hvis Opløsning selve Ægteskabet hører op. Allerede heraf fremgaar det, hvor lidt den individuelle Kønskærlighed i Ordets nuværende Betydning har med Enkeltægteskabets Tilblivelse at bestille. Og end yderligere bevises dette ved den sædvanlige Fremgangsmaade, der findes hos alle de Folkeslag, som staar paa dette Trin. Medens ved de tidligere Familjeformer Mændene aldrig behøvede at være forlegne for Koner, men tværtimod snarere havde mere end nok af dem, blev Koner nu sjældne og søgte.

Derfor begynder, samtidig med Parringsægteskabet, Rov og Køb af Koner — vidt udbredte Kendemærker, men heller ikke mere, paa en indtraadt og meget dybere liggende Forandring, som den pedantiske Skotte Mac Lennan, skønt de kun er en Fremgangsmaade at skaffe sig Koner paa, imidlertid har omdigtet til særlige Familieklasser under Betegnelsen „Rovægteskab" og „Købsægteskab". Ogsaa ellers, som hos de amerikanske Indianere og andetsteds (paa samme Trin), er Afslutningen af Giftermaal noget, der ikke kommer dem ved, det nærmest angaar, og som ofte slet ikke bliver spurgt, men kun Mødrene. Ofte bliver saaledes to, der er hinanden ganske ubekendte, forlovede og først gjort bekendte med den afsluttede Handel, naar Tiden til at de skal giftes nærmer sig. Før Brylluppet giver Brudgommen Foræringer til Brudens Gensslægtninge (altsaa til den mødrene Slægt, ikke til Faderen eller hans Slægt), som betragtes som Købsgaver for den afstaaede Pige. Ægteskabet vedbliver at være opløseligt efter enhver af de to giftes Behag; dog har der efterhaanden hos mange Stammer, f. Eks. Irokeserne, dannet sig en offenlig Mening, som betragter en saadan Gaaen fra hinanden med Uvilje. I Tilfælde af Strid træder begge Siders Gensslægtninge mæglende til, og først naar dette intet frugter, finder der en Skilsmisse Sted. I saa Fald bliver Børnene hos Konen, og det staar begge Parter frit for at gifte sig igen.

Parringsfamiljen, som selv er for svag og ubestandig til at gøre en særegen Husholdning nødvendig eller blot ønskelig, opløser paa ingen Maade den fra tidligere Tid overleverede kommunistiske Husholdning. Men kommunistisk Husholdning betyder Kvindernes Herredømme i Huset, ligesom udelukkende Anerkendelse af en kødelig Moder, naar det er umuligt med Sikkerhed at kende en kødelig Fader, betyder dyb Agtelse for Kvinderne, d. v. s. Mødrene. Det er en af de mest urimelige Forestillinger, der er overleveret fra det attende Aarhundredes Oplysningstid, at Kvinden i Samfundets Begyndelsestid skulde have været Mandens Slavinde. Kvinden indtager hos alle Vilde og hos alle Barbarer paa Lav- og Mellem- og tildels endnu paa Højtrinet ikke blot en fri, men en højagtet Stilling. Hvad hun er endnu i Parringsægteskabet kan Arthur Bright, i mange Aar Missionær hos Seneka-Irokeserne, tages til Vidne paa: „Hvad deres Familjer angaar paa den Tid, hvor de endnu boede i de gamle, lange Huse (kommunistiske Husholdninger for flere Familjer) . . . saa var altid der en Klan (en Gens) den fremherskende, saa at Kvinderne tog deres Mænd fra de andre Klaner (Genser) . . . I Almindelighed herskede den kvindelige Del i Huset; Forraadene var fælles; men Gud trøste den ulykkelige Ægtemand eller Elsker, der var for doven eller uduelig til at bidrage sin Del til det fælles Forraad. Lige meget hvor mange Børn eller hvor meget eget Gods han havde i Huset, et hvilket som helst Øjeblik kunde han vente sig at faa Befaling til at snøre sin Ransel og trave af. Og han skulde ikke vove at prøve paa at være denne Befaling overhørig, det vilde blive gjort ham for hedt i Huset, og der blev ikke andet tilovers for ham end at vende tilbage til sin egen Klan (Gens) eller ogsaa, hvad der som oftest skete, opsøge sig et nyt Ægteskab i en anden Klan. Kvinderne havde Magten i Klanerne (Genserne) og alle andre Steder. Lejlighedsvis kom det dem ikke an paa at afsætte en Høvding og nedsætte ham til simpel Kriger." — Den kommunistiske Husholdning, hvori de fleste eller alle Kvinder hører til en og samme Stammeslægt (Gens), men Mændene fordeler sig paa forskellige Stammeslægter, er den Kendsgerning, som ligger til Grund for det almindelig udbredte Overherredømme, Kvinderne nyder i den graa Oldtid, som det er Bachofens tredje Fortjeneste at have opdaget. — Endnu maa jeg føje den Bemærkning til, at Rejsendes og Missionærers Beretninger om Kvindernes Overlæsselse med Arbejde hos Vilde og Barbarer ikke paa nogen Maade staar i Strid med hvad her er sagt. Arbejdets Deling mellem de to Køn betinges af ganske andre Aarsager end Konens Stilling i Samfundet. Folkeslag, hos hvilke Kvinderne maa arbejde meget mere, end det efter vore Forestillinger bør sig,

har ofte meget mere virkelig Agtelse for Kvinderne end vore Europæere. Civilisationens Dame, omgivet af Skinhyldest og holdt borte fra alt virkeligt Arbejde, har en uendelig lavere Stilling i Samfundet end Barbariets haardt arbejdende Kvinde, som i sit Folk galdt for en virkelig Dame (Lady, Frowa, Frue = Herskerinde), og ogsaa efter sin Karakter var det.

Om Parringsægteskabet i Amerika nu fuldkommen har fortrængt Punaluafamiljen maa afgøres ved nærmere Undersøgelser af de nordvestlige og sydamerikanske Folkeslag, som endnu staar paa Vildhedens Højtrin. I hvert Fald er endnu ikke alle Spor deraf forsvundne. Hos i det mindste fyrretyve nordamerikanske Stammer har Manden, som ægter en ældste Søster, Ret til ligeledes at tage alle hendes Søstre til Koner, saa snart de naar den tilbørlige Alder: en Levning af Mændenes Fællesskab i den hele Række Søstre. Og om Halvø-Kalifornierne (Vildhedens Højtrin) fortæller Bancroft, at de havde visse Festligheder, hvorved flere Stammer kom sammen i det Øjemed at indgaa kønslig Forbindelse i Flæng. Det er aabenbart Stammeslægter, som i disse Fester bevarer en dunkel Erindring om den Tid, da en Stammeslægts Koner havde alle en anden Stammeslægts Mænd til fælles Ægtemænd og omvendt. Lignende Levninger fra den gamle Verden er bekendt nok, saaledes de fønikiske Pigers Prisgivelse i Templet ved Astaroth Fester; selv den første Nats Ret i Middelalderen, som til Trods for de nyromantiske tyske Renvaskninger har ført en meget kraftig Tilværelse, er rimeligvis et Stykke Punaluafamilje overleveret gennem den keltiske Stammeslægt (Klan).

Parringsfamiljen opstod paa Grænsen mellem Vildhed og Barbari, for det meste allerede paa Vildskabets Højtrin, nu og da først paa Barbariets Lavtrin. Den er den karakteristiske Familjeform for Barbariet, lige som Gruppeægteskabet for Vildheden og Engiftet (Monogami) for Civilisationen. For at udvikle den videre til det faste Engifte behøvedes der andre Aarsager end dem, vi hidindtil har fundet virksomme. I Parringen var Gruppen allerede bragt ned til sin sidste Enhed, sin Grundgruppe (Molekyle): til én Mand og én Kone. Naturudvælgelsen havde fuldbragt sit Værk ved den stadig videre førte Udelukkelse fra Ægteskabsfællesskab; i den Retning var der ikke noget tilbage for den at gøre. Hvis der altsaa ikke kom nye i Samfundsforholdene liggende Drivkræfter i Virksomhed, vilde der ikke foreligge nogen Grund til at en ny Familjeform skulde fremgaa af Parringen. Men disse Drivkræfter traadte i Virksomhed.

Vi forlader nu Amerika, Parringsfamiljens klassiske Jordbund. Intet Kendetegn berettiger os til at slutte, at en højere Familjeform har udviklet sig dèr, at der før Landets Opdagelse og Erobring dèr nogensinde noget Steds har bestaaet et fast Engifte. Anderledes forholder det sig i den gamle Verden.

Her havde Husdyrenes Tæmmelse og Opdrætning af Hjorder udviklet en Kilde til Rigdom, man tidligere ikke havde anet, og skabt helt nye Samfundsforhold. Lige til paa Barbariets Lavtrin havde den faste Rigdom næsten kun bestaaet i Boligen, Klædningen, raa Smykker og Redskaberne til at tilkæmpe sig og tilberede Føden: Baad, Vaaben og den simpleste Slags Husholdningsredskaber. Føden maatte paa ny tilkæmpes Dag for Dag. Nu, med Hjorder af Heste, Kameler, Æsler, Hornkvæg, Faar, Geder og Svin havde de fremtrængende Hyrdefolk — Arierne i det indiske Femflodland og Gangesoplandet ligesom paa de dengang endnu langt vandrigere Græslande ved Oxus og Jaxartes; Semiterne ved Eufrat og Tigris — skaffet sig en Ejendom, der kun forlangte Tilsyn og den raaeste Pleje for at forplante sig i stedse voksende Antal og yde den rigeste Mælke- og Kødføde. Alle tidligere Midler til at skaffe sig Næringsmidler traadte nu i Baggrunden; Jagten, der før var en Nødvendighed, blev nu en Luksus.

Men hvem tilhørte denne nye Rigdom? Utvivlsomt oprindelig Stammeslægten. Men allerede tidlig maa der have udviklet sig Privatejendom med Hensyn til Hjorderne.

Det er vanskeligt at sige, om Fader Abraham for Forfatteren af den saakaldte

første Mosebog stod som Ejer af sine Hjorder i Følge sin egen Ret eller i sin Egenskab af en Stammeslægts i Virkeligheden arvelige Forstander. Sikkert er det blot, at vi ikke maa forestille os ham som Ejendomsbesidder i moderne Betydning. Og sikkert er det fremdeles, at vi ved Indtrædelsen i den bekræftede Historie allerede overalt finder Hjorderne som enkelte Familjeforstanderes Privatejendom, aldeles som Barbariets Kunstfrembringelser, Metalkar, Luksusgenstande og endelig Menneskekvæget — Slaverne.

For nu var ogsaa Slaveriet opfundet. For Lavtrinets Barbarer var Slaven uden Værd, hvorfor ogsaa de amerikanske Indianere gik frem paa en ganske anden Maade overfor den overvundne Fjende end det skete paa et højere Trin. Mændene blev dræbte eller ogsaa optagne i Sejrherrernes Stamme som Brødre; Kvinderne blev tagne til Ægte eller paa anden Maade ligeledes optagne med deres overlevende Børn. Den menneskelige Arbejdskraft yder endnu ikke paa dette Trin noget Overskud af Betydning over Omkostningerne ved dets Underhold. Med Indførelsen af Kvægavl, Metallernes Forarbejdelse, Væveriet og endelig Agerdyrkningen skete der en Forandring heri. Paa samme Maade som de før saa talrige Hustruer nu havde faaet en Værdi og blev købte, gik det med Arbejdskræfterne, især siden Hjorderne for bestandig var gaaede over i Privatbesiddelse. Familjen formerede sig ikke saa hurtigt som Kvæget. Der maatte flere Folk til for at føre Tilsyn med det; dertil kunde den i Krigen fangne Fjende benyttes, der desuden lige saa godt kunde bringes til at formere sig som selve Kvæget.

Saadanne Rigdomme gav, saa snart de én Gang var gaaet over til Privatejendom og der hurtig voksede, et voldsomt Stød til det Samfund, der var grundet paa Parringsægteskabet og Stammeslægten. Parringsægteskabet havde indført en ny Bestanddel i Familjen. Ved Siden af den kødelige Moder havde det stillet den bevisliggjorte kødelige Fader, som rimeligvis var mere bevislig end saare mange „Fædre" nu til Dags. Ved den daværende Arbejdsdeling i Familjen tilfaldt det Manden at tilvejebringe Føden og de hertil nødvendige Arbejdsmidler, altsaa kom han ogsaa til at eje disse; han tog dem med sig ved en Skilsmisse, ligesom Konen beholdt sine Husholdningssager. Efter det daværende Samfunds Skik og Brug var altsaa Manden ogsaa Ejer af den nye Ernæringskilde, Kvæget, og senere af det nye Arbejdsmiddel, Slaverne. Men efter det samme Samfunds Skik og Brug kunde hans Børn ikke tage Arv efter ham, for hermed forholdt det sig saaledes:

I Følge Moderretten, altsaa saa længe Nedstamningen kun blev regnet i Kvindelinjen, og i Følge den oprindelige Arvebrug i Stammeslægten, tog i Begyndelsen Stammeslægtningene Arv efter afdøde Fæller af deres Stammeslægt (Gensfæller). Formuen maatte blive i Stammeslægten. Ved Genstandenes ubetydelige Værdi kan det have været Sædvane fra Arilds Tid, at den er gaaet over til de nærmeste Stammeslægtninge, de mødrene Frænder. Men den afdøde Mands Børn tilhørte ikke hans Stammeslægt, men deres Moders; de arvede, først sammen med de øvrige mødrene Frænder, senere maaske i første Linje, efter Moderen, men efter deres Fader kunde de ikke arve, fordi de ikke hørte til hans Stammeslægt, men Formuen maatte forblive i denne. Ved Hjordeejerens Død vilde hans Hjorder altsaa først være gaaede over til hans Brødre og Søstre og hans Søsterbørn, eller til Efterkommerne af hans Moders Søstre; men hans egne Børn var arveløse.

I samme Forhold altsaa som Rigdommene formerede sig, gav de paa den ene Side Manden en vigtigere Stilling i Familjen end Konen, og frembragte paa den anden en Tilskyndelse til at benytte denne forstærkede Stilling til at omstøde den overleverede Arvefølge til Fordel for Børnene. Men det gik ikke, saa længe Nedstamningen i Følge Moderret var gyldig. Denne maatte altsaa omstødes, og den blev omstødt. Dette var slet ikke saa vanskeligt, som det nu forekommer os. Thi

denne Revolution — en af de mest indgribende, Menneskene har oplevet — behøvede ikke at berøre et eneste af de levende Medlemmer af en Stammeslægt. Alle, der hørte til den, kunde efter som før blive hvad de havde været. Det var tilstrækkeligt at fatte den simple Beslutning for dem, der vilde blive fødte i Fremtiden, at mandlige Fællers Efterkommere skulde forblive i Stammeslægten, men de kvindeliges skulde være udelukkede, idet de gik over i deres Faders Stammeslægt. Dermed var Nedstamningsberegningen i Kvindelinjen og den mødrene Arveret kuldkastet, og mandlig Afstamning og fædrene Arveret indført. Hvorledes og naar denne Revolution blev gjort hos Kulturfolkene, det véd vi intet om. Den falder helt og holdent i den forhistoriske Tid. Men at den er bleven fuldbyrdet er paavist til Overflod ved de især af Bachofen samlede rigelige Spor af Moderret, og hvor let den fuldbyrdes, kan vi se hos en hel Række af Indianerstammer, hvor den først nylig er gjort og endnu gøres under Indflydelse dels af den voksende Rigdom og den forandrede Levevis (Flytning fra Skovene til de store Græssletter, Prairier), dels af Civilisationens og Missionærernes moralske Paavirkning. Af otte Missouristammer har seks mandlig, men endnu to kvindelig Nedstamningslinje og Arvefølge. Hos Shawnee-erne, Miamierne og Delawarerne har den Skik greben om sig at henflytte Børnene til Faderens Stammeslægt ved at give dem et Stammeslægtsnavn fra denne, for at de kan arve efter Faderen. „Menneskets medfødte Spidsfindighed at forandre Tingene ved at forandre deres Navne, og at finde Skalkeskjul for at gennembryde Overleveringen indenfor Overleveringen, hvor den umiddelbare Egenfordel afgav en tilstrækkelig Tilskyndelse" (Marx). Derved opstod der en usalig Forvirring, som kun kunde afhjælpes og tildels ogsaa blev afhjulpen ved at man gik over til Faderretten. „Dette synes i det hele taget den naturligste Overgang" (Marx).

„Moderrettens Omstyrtelse var Kvindekønnets verdenshistoriske Nederlag. Manden greb Styret ogsaa i Hjemmet, Konen blev berøvet sin Værdighed, gjort til Tjenerinde, til hans Lysters Slavinde og blot et Redskab til Børneavl. Denne Konens fornedrede Stilling, saaledes som den især træder klart frem hos Grækerne i Heltetiden og den klassiske Tid, er lidt efter lidt bleven hyklerisk besmykket og paa sine Steder iklædt mildere Former, men ophævet er den intet Steds."

„Den første Virkning af Mændenes nu grundlagte Eneherredømme viser sig i den nu opdukkende Mellemform, den patriarkalske Familje. Hvad der er det væsenlig betegnende for denne er ikke Flerkoneriet, hvorom senere, men Ordningen af et Antal frie og ufrie Personer til en Familje under Familjeoverhovedets faderlige Myndighed. I den semitiske Form lever dette Familjeoverhoved i Flerkoneri, de ufrie har Kone og Børn, og hele Indretningens Maal er at vogte Hjorder paa et indenfor bestemte Grænser værende Landomraade". Det væsenlige er Indlemmelsen af ufrie og den faderlige Myndighed; derfor er den romerske Familje denne Familjeforms fuldendte Type. Ordet Familia betyder oprindelig ikke det af Sentimentalitet og huslig Kiv sammensatte Ideal, vor Tids Filister har; det bruges i Begyndelsen hos Romerne ikke en Gang om Ægteparret og deres Børn, men alene om Slaverne. Famulus betyder en Husslave, og Familia er samtlige de en Mand tilhørende Slaver tagne under et. Endnu paa Gajus's Tid blev der raadet ved Testamente over Familia, id est patrimonium (d. v. s. Arvelod). Udtrykket blev opfundet af Romerne for at betegne en ny Samfundsorganisme, hvis Hoved havde Kone, Børn og et Antal Slaver, staaende under romersk Fadermyndighed, under sig med Ret over alles Liv og Død. „Ordet er altsaa ikke ældre end den latinske Stammes jærnpansrede Familjesystem, som opstod efter Indførelsen af Agerdyrkning og lovligt Slaveri og efter de ariske Italeres Adskillelse fra Grækerne." Marx føjer til: „Den moderne Familje indeholder Spirer ikke blot til Slaveri (servitus), men ogsaa til Livegenskab, da den lige fra Begyndelsen staar i et ligefremt Forhold

til Tjeneste ved Agerbrug. Den indeholder i formindsket Skikkelse alle de Modsætninger, som senere udvikler sig vidt og bredt i Samfundet og dets Stat." En saadan Familjeform viser, hvorledes Parringsægteskabet gaar over til Engifte. For at man kan sikre sig Konens Troskab, altsaa Faderskabet til Børnene, bliver hun uden Indskrænkning givet Manden i Vold: naar han dræber hende, saa udøver han kun sin Ret.

Inden vi gaar over til Engiftet, der udvikler sig hurtig med Moderrettens Kuldkastelse, vil vi endnu sige et Par Ord om Flerkoneri og Flermænderi. Begge Ægteskabsformer kan kun være Undtagelser, saa at sige historiske Luksusfrembringelser; det skulde da være, at de forekom jævnsides i et Land, hvad der, som bekendt, ikke er Tilfældet. Da altsaa de Mænd, der er udelukkede fra Flerkoneriet, ikke kan trøste sig hos de Koner, der er blevne tilovers fra Flermænderiet, mens Antallet af Mænd og Kvinder, uden Hensyn til Samfundsindretningen, var saa temmelig lige stort, saa er begge disse Ægteskabsformer af sig selv udelukkede fra at blive almen gældende. I Virkeligheden var én Mands undtagelsesvis forekommende Flerkoneri aabenbart fremkaldt ved Slaveriet og indskrænket til enkelte Undtagelsesstillinger. I den semitisk-patriarkalske Familje lever kun selve Patriarken og i det højeste endnu et Par af hans Sønner i Flerkoneri, de øvrige maa nøjes med én Kone. Dette er endnu Tilfældet overalt i Østerlandene; Flerkoneri er en Forrettighed hos de rige og fornemme og rekruteres hovedsagelig ved Køb af Slavinder; Folkets store Masse lever i Engifte. En aldeles tilsvarende Undtagelse er Flermænderiet i Indien og Tibet, hvis Opstaaen af Punaluafamiljen, der sikkert ikke er uden Interesse, endnu trænger til nærmere Undersøgelse. I sin Udøvelsesmaade synes det forresten at være meget mindre nøjeregnende end Muhamedanernes skinsyge Haremsindretning. I det mindste har hos Nairerne i Indien vel tre, fire eller flere Mænd én Kone fælles, men hver af dem kan igen have en anden, tredje, fjerde o. s. v. Kone i Fællig med tre eller flere andre Mænd. Det er virkelig mærkeligt, at Mac Lennan ikke i disse Ægteskabsklubber, som flere sammen kan være Medlem af, og som han selv beskriver, ikke har opdaget en ny Klasse: Klubægteskabet.

4. Den monogamiske Familje (Engiftet, Ægteskabet med én Ægtefælle) opstaar, som ovenfor vist, af Parringsfamiljen i Grænsetidsalderen mellem Barbariets Mellem- og Højtrin; dens endelige Sejr er et af den begyndende Civilisations Kendemærker Den er grundet paa Mandens Herredømme med det udtrykkelige Formaal at avle Børn, hvis Faderskab ikke skal kunne bestrides, og dette Faderskab fordres, fordi disse Børn en Gang som Livsarvinger skal træde i Besiddelse af Faderens Formue. Den adskiller sig fra Parringsægteskabet ved Ægteskabsbaandets langt større Fasthed, som nu ikke længere kan løses efter Behag. Det er nu i Reglen endnu kun Manden, der kan løse det og forstøde sin Kone. Ogsaa han vedbliver endnu, i det mindste efter Sæderne, at have Ret til Utroskab i Ægteskabet (den napoleonske Lovbog tillægger Manden udtrykkelig denne Ret, saa længe han ikke bringer sin Frille indenfor det ægteskabelige Hjems Døre) og udøver den mere og mere, efterhaanden som Samfundets Udvikling stiger; hvis Konen mindes, og vil forny, hvad der i gamle Dage var Skik og Brug for begge Køn, straffes hun strængere end nogensinde før.

I hele sin Haardhed træder den nye Familjeform os i Møde hos Grækerne. Mens, som Marx bemærker, Gudindernes Stilling i Gudelæren fører en tidligere Tidsalder, hvor Konerne endnu havde en friere, mere agtet Stilling, frem for os, finder vi i Heltetiden Konen i en halv fængselsagtig Afsluttethed for at sikre det ægte Faderskab til Børnene. Manden derimod fornøjer sig med krigsfangne Slavinder, hans Teltkammerater i Krigen. I den klassiske Tid er det ikke synderlig bedre. Man kan i Beckers Karikles udførligere læse sig til, hvorledes Grækerne behandlede deres Koner. De var, om ikke netop indestængte, saa dog udelukkede fra Verden som deres Mænds

øverste Husholderske, og deres Omgang var væsenlig indskrænket til de andre Tjenestepiger i Huset. De unge Piger blev ligefrem lukkede inde, Konerne gik kun ud under Ledsagelse af Slavinder. Kom der Mænd i Besøg, saa trak Konen sig tilbage til sit Værelse. Ikke desto mindre fandt Grækerinderne ofte nok Lejlighed til at narre deres Mænd. Disse, der vilde have skammet sig over at røbe nogen Slags Kærlighed til deres Hustruer, morede sig med alle Slags Elskovshandler med Hetærer (Elskerinder); men Konernes Nedværdigelse hævnede sig paa Mændene og nedværdigede ogsaa dem, indtil de sank ned i Drengeelskovens Modbydelighed og vanærede deres Guder som sig selv ved Sagnet om Ganymed.

Saaledes var Engiftets Oprindelse, saa vidt vi kan forfølge det hos Oldtidens mest civiliserede og højst udviklede Folk. Det var paa ingen Maade en Frugt af den individuelle Kærlighed mellem de to Køn, hvormed den absolut ikke har noget at bestille, da Ægteskabet efter som før vedblev at være Fornuftgifterma al. Det var den første Familjeform, som var grundet, ikke paa naturlige Betingelser, men paa Samfundshensyn. Mandens Herredømme i Familjen og Avling af Børn, som kun kunde være hans og var bestemte til at arve hans Rigdomme — det alene var den af Grækerne utilsløret udtalte udelukkende Hensigt med Enkeltægteskabet. For øvrigt var det ham en Byrde, en Pligt mod Guderne, Staten og hans egne Forfædre, som lige maatte og skulde opfyldes.

Saaledes træder Enkeltægteskabet ingenlunde ind i Historien som en Forsoning af Mand og Kvinde, endnu mindre som den højeste Form for en saadan, tvært imod. Det optræder som det ene Køns Underkuelse ved det andet, som Udraabelse af en Modstrid mellem Kønnene, som hidindtil havde været ukendt i hele Forhistorien. I et gammelt utrykt Haandskrift, udarbejdet i 1846 af Marx og mig, finder jeg følgende: „Den første Deling af Arbejdet er Mandens og Kvindens til Avling af Børn." Og nu kan jeg føje til: „Den første Klassemodsætning, der træder op i Historien, falder sammen med Mands og Kvindes Modstilling i Enkeltægteskabet, og den første Klasseundertrykkelse med Kvindekønnets Undertrykkelse ved Mandkønnet." Enkeltægteskabet var et stort historisk Fremskridt, men samtidig aabner det ved Siden af Slaveriet og Privatrigdommen denne endnu i Dag vedvarende Tidsalder, i hvilken ethvert Fremskridt tillige er et relativt Tilbageskridt, i hvilken nogles Vel og Udvikling sættes igennem ved de andres Lidelser og Tilbagetrængelse. Det er det civiliserede Samfunds Celleform, hvori vi allerede kan studere de Modsætningers og Modsigelsers Natur, som udfolder sig fuldt i dette Samfund.

Den gamle, forholdsvise Frihed i Kønsomgængelsen, forsvandt ingenlunde med Parrings- eller endog Enkeltægteskabets Sejr. „Det gamle Ægteskabssystem, som blev ført tilbage til snævrere Grænser ved at Punaluagrupperne efterhaanden uddøde, omgav endnu stadig Familjen, der bestandig udviklede sig videre, og hang fast i Skøderne paa den lige ned til den fremdæmrende Civilisation . . . Det forsvandt til sidst i den nye Form, Hetærismen, som forfølger Menneskene lige ind i Civilisationen, som en mørk Slagskygge, der hviler over Familjen." Ved „Hetærisme" forstaar Morgan den ved Siden af Enkeltægteskabet udenfor Ægteskabet bestaaende kønslige Omgang mellem Mændene og ugifte Kvinder, der, som bekendt, blomstrer under de mest forskellige Former gennem hele Civilisationstiden og mere og mere bliver til aabenlys Prostitution. Denne Hetærisme, der er en Samfundsindretning saa godt som enhver anden, fortsætter altsaa den gamle Kønsfrihed — til Fordel for Mændene. I Virkeligheden ikke blot taalt, men især af de herskende Klasser flot gjort med, fordømmes den med floskelagtige Talemaader. Men denne Fordømmelse rammer i Virkeligheden ingenlunde de i den delagtige Mænd, men kun Kvinderne: de bliver banlyste og udstødte,

for at saaledes Mændenes ubetingede Herredømme over Kvindekønnet endnu en Gang kan blive forkyndt som Samfundsgrundlov.

Men man kan ikke have den ene Side af Modsætningen uden den anden, lige saa lidt som man endnu har et helt Æble i Haanden, efter at man har spist det halve. Og dog synes dette at have været Mændenes Mening, indtil deres Koner har lært dem bedre. Sammen med Enkeltægteskabet optræder i Samfundet to faste Karakterfigurer, som tidligere ikke kendtes: Konens faste Elsker og Hanrejen. Mændene havde tilkæmpet sig Sejren over Kvinderne, men Kroningen var de overvundne højmodige nok til at overtage. Ved Siden af Enkeltægteskab og Hetærisme blev Ægteskabsbrudet en unddgaaelig Samfundsindretning — straffyldigt, haardt straffet, men uudryddeligt. Det sikre Faderskab til Børnene hvilede efter som før i det højeste paa moralsk Overbevisning, og for at løse den uløselige Modsigelse dekreterede den napoleonske Lovbog § 312: L'enfant conçu pendant le mariage a pour père le marié: det Barn, der er undfanget under Ægteskabet, har Ægtemanden til Fader. Det er det sidste Udbytte af tre tusind Aars Enkeltægteskab.

Saaledes har vi i Enkeltfamiljen i de Tilfælde, der bliver deres historiske Oprindelse tro og bringer den Modstrid mellem Mand og Kvinde, som er udtalt i Mandens Eneherredømme, klart for Lyset, et Billede i det smaa af de samme Modsætninger og Modsigelser, hvori Samfundet med sin Klassespaltning har bevæget sig siden Civilisationens Indtrædelse, uden at kunne løse eller overvinde dem. Jeg taler her naturligvis kun om de Tilfælde af Enkeltægteskabet, hvor det i det ægteskabelige Liv virkelig gaar til efter Opskriften for den hele Indretnings oprindelige Karakter, men hvor Konen gør Oprør mod Mandens Herredømme. At ikke alle Ægteskaber forløber saaledes, véd ingen bedre end vor egen Spidsborger, der ikke forstaar at bevare sit Herredømme bedre i sit Hjem end i Staten, og hvis Kone derfor med fuld Ret bærer de Bukser, som han ikke er værdig til. Men derfor føler han sig ogsaa hævet langt over sin franske Lidelsesfælle, som det ofte gaar endnu langt værre.

For Resten optraadte Enkeltfamiljen ingenlunde over alt og til alle Tider i den klassisk-raa Form, som den havde hos Grækerne. Hos Romerne, der som fremtidige Verdenserobrere havde et videre, om end mindre fint Blik end Grækerne, var Konen friere og mere agtet. Romeren troede at have tilstrækkelig Borgen for den ægteskabelige Troskab i sin Magt over sin Kones Liv og Død. Her kunde ogsaa Konen lige saa godt som Manden frivillig opløse Ægteskabet. Men det største Fremskridt indtraf afgjort med Tyskernes Indtrædelse i Historien, og det fordi Engiftet den Gang endnu ikke synes hos dem at have udviklet sig helt af Parringsægteskabet. Vi drager denne Slutning af tre Omstændigheder, som Tacitus omtaler: For det første herskede der sammen med en større Helligholdelse af Ægteskabet — „de nøjes med én Kone, Kvinderne lever omskærmede af Kyskhed" — dog endnu Flerkoneri for de fornemmes og Stammehøvdingenes Vedkommende, en Tilstand altsaa, der lignede de Amerikaneres, hvor der fandtes Parringsægteskab. For det andet kunde Overgangen fra Moderret til Faderret først være sket kort i Forvejen, thi endnu galdt Morbroderen — den nærmeste mandlige Stammeslægtfrænde efter Moderret — næsten som en nærmere Slægtning end selve Faderen, hvad der ligeledes svarede til de amerikanske Indianeres Standpunkt, hos hvem Marx, som han ofte sagde, havde fundet Nøglen til vor egen Oldtids Forstaaelse. Og for det tredje var Konerne hos Tyskerne højagtede og indflydelsesrige ogsaa i offentlige Sager, hvad der staar i ligefrem Modsætning til det mandlige Herredømme i Engiftet. Med Tyskerne kom altsaa ogsaa i denne Henseende et helt nyt Element til Verdensherredømmet. Det nye Engifte, som nu udviklede sig af Folkeblandingen paa Romerverdenens Ruiner, førte Mandens Herredømme mildere Former og gav Konerne en, i det mindste i det ydre, langt mere agtet og fri Stilling

end den klassiske Oldtid nogensinde havde kendt. Først dermed var den Mulighed givet, paa hvilken der ud af Ægtet — i, ved Siden af og imod dette, alt efter Forholdene — kunde udvikle sig det største sædelige Fremskridt, vi har det at takke for: den nyere Tids individuelle Kærlighed mellem begge Køn, som var ukendt i hele den tidligere Verden.

Men dette Fremskridt skyldtes utvivlsomt den Omstændighed, at Tyskerne endnu levede i Parringsfamiljen og, saa vidt det gik an, indpodede den Stilling, som Konen der indtog, paa Ægtet; men ingenlunde Tyskernes medfødte vidunderlige rene Sæder, der er en Saga blot og indskrænker sig til, at Parringsægteskabet i Virkeligheden ikke bevæger sig i saa skarpe Modsætninger som Ægtet. Tværtimod var Tyskerne paa deres Vandringer og Togter, især mod Sydøst blandt Steppenomaderne ved det Sorte Hav, i sædelig Henseende sunkne dybt ned; de havde af dem foruden deres Rytterfærdighed ogsaa lært hæslige naturstridige Laster, som det udtrykkelig bereties af Ammianus for Thajfalernes og af Prokop for Herulernes Vedkommende.

Men naar Ægtet af alle kendte Familjeformer var den eneste, under hvilken den moderne Kærlighed mellem Kønnene kunde udvikle sig, saa vil det ikke sige, at den under denne Form udelukkende eller blot fremherskende udviklede sig som Kærlighed mellem Ægtefællerne. Det udelukkedes ved det faste Enkeltægteskabs hele Natur under Mandens Herredømme. Hos alle i Historien handlende, d. v. s. hos alle herskende Klasser, vedblev Indgaaelsen af Ægteskabet at være, hvad den havde været siden Parringsægteskabets Dage, en Fornuftsag, som blev ordnet af Forældrene. Og den første Form, der optræder i Historien, af Kønnenes Kærlighed som Lidenskab og som en Lidenskab, hvortil ethvert Menneske (idetmindste i de herskende Klasser) har en Ret, som den højeste Form for Kønsdriften — hvad der netop udgør dens særlige Karakter — denne dens første Form, Middelalderens ridderlige Kærlighed, var paa ingen Maade en ægteskabelig Kærlighed. Lige tværtimod. I sin klassiske Skikkelse, hos Provenceridderne, styrer den for fulde Sejl ind i Ægteskabsbrudet, som lovsynges af dens Digtere. Den provençalske Kærlighedsdigtnings Blomst er Albassangene, paa dansk Dagbrudssange. De skildrer i glødende Farver, hvorledes Ridderen hviler hos sin Skønne — en anden Mands Kone — medens Vægteren staar udenfor og raaber til ham, saa snart det første Morgengry (alba) titter frem, for at han kan slippe ubemærket bort; Adskillelsesscenen danner saa Højdepunktet. Nordfranskmændene, og ogsaa de gæve Tyskere, optog denne Digtekunst, saa vel som den dertil svarende Form af ridderlig Kærlighed, og vor gamle Wolfram von Eschenbach har efterladt tre herlige Dagbrudssange over det samme betagende Æmne, som jeg foretrækker for hans tre lange Heltedigte. Den borgerlige Afslutning af Ægteskaber i vore Dage er af dobbelt Slags. I de katolske Lande sørger nu som før Forældrene for en passende Kone til den unge Borgerson, og Følgen deraf er naturligvis, at den i Ægtet indeholdte Modsigelse udfolder sig i fuldeste Maal: fra Mandens Side den yppigste Hetærisme, fra Konens det yppigste Ægteskabsbrud. Den katolske Kirke har sagtens ogsaa kun afskaffet Skilsmisse af den Grund, at den havde overbevist sig om, at mod Ægteskabsbrudet vokser der lige saa lidt nogen Urt som mod Døden. I de protestantiske Lande er det derimod Reglen, at det tillades Borgersønnen med større eller mindre Frihed at udsøge sig en Kone af sin egen Klasse; derved kan der ligge en vis Grad af Kærlighed til Grund for Ægteskabet, og for Anstands Skyld forudsættes dette ogsaa altid at være Tilfældet, hvad der svarer vel til den protestantiske Skinhellighed. Her drives Mandens Hetærisme mere søvnigt, og Konens Ægteskabsbrud er mindre en Regel. Men da i ethvert Slags Ægteskab Menneskene bliver hvad de var før Ægteskabet, og Borgerne i de protestantiske Lande for det meste er Filistre, saa bringer dette protestantiske Ægtet det i Gennemsnit, i de bedste Tilfælde, kun til et ægte-

skabeligt Fællesskab om en bleg Kedelighed, som betegnes med Navnet Familjelykke. Begge Giftemetoders bedste Spejl er Romanen, for den katolske Maner den franske, for den protestantiske den tyske og svenske. I begge „faar de hinanden i Enden", i den tyske de unge Mænd de unge Piger, i den franske Ægtemændene Hornene. Hvem af de to Parter der staar sig bedst, er det ikke altid let at afgøre. Derfor indgyder den tyske Romans Kedelighed ogsaa den franske Bourgeois den samme Rædsel som den franske Romans „Usædelighed" den tyske (og danske) Filister. I den senere Tid, siden „Berlin er bleven Verdensstad", begynder dog den tyske Roman med lidt mindre Ængstelighed at gøre i den dèr allerede længe velbekendte Hetærisme og Ægteskabsbrud.

Men i begge Tilfælde betinges Giftermaalet af vedkommendes Klassestilling og er for saa vidt et Fornuftægteskab. Virkelig Regel i Forholdet bliver og kan Kønnenes Kærlighed kun blive i de underkuede Klasser, altsaa nu til Dags i Proletariatet, enten nu dette Forhold har faaet det officielle Stempel eller ikke. Men her mangler ogsaa ethvert Grundlag for det klassiske Engifte. Her mangler enhver Ejendom, til hvis Bevarelse og Nedarvning jo netop Engiftet og Mændenes Herredømme blev skabt, og her mangler følgelig ogsaa enhver Drivfjeder til at gøre Mændenes Herredømme gældende. Og endnu vigtigere er det, at ogsaa Midlerne dertil mangler; den borgerlige Ret, som beskytter dette Herredømme, er kun til for de besiddende og deres Samkvem med Proletarerne; den koster Penge, og paa Grund af Fattigdom har den ingen Betydning for Arbejderens Stilling til hans Kone. Her bliver ganske andre personlige og Samfundsforhold det afgørende. Og siden Storindustrien har bragt Konen fra Hjemmet ud paa Arbejdsmarkedet og ind i Fabrikerne og altfor ofte gør hende til Familjens Forsørger, er Grunden helt og holdent draget bort under den sidste Levning af Mændenes Herredømme i Proletarhjemmet — undtagen for saa vidt en sidste Stump deraf viser sig i den Raahed mod Konerne, som har grebet om sig, siden Engiftet blev indført. Derfor hviler Proletarens Familje ikke længere paa Engiftets Grundlag i strengere Forstand, selv hvor der hos begge Ægtefæller findes den mest idenskabelige Kærlighed og den inderligste Troskab, og det til Trods for enhver mulig gejstlig og verdslig Velsignelse. Derfor spiller ogsaa Engiftets evige Følgesvende, Hetærisme og Ægteskabsbrud, her kun en næsten forsvindende Rolle; Konen har i Virkeligheden igen faaet Retten til Skilsmisse, og naar man ikke kan enes, foretrækker man at gaa fra hinanden. Kort sagt, Proletarægteskabet er Enegifte i Ordets rent sproglige, men aldeles ikke i dets historiske Betydning.

Imidlertid, lad os igen vende tilbage til Morgan, som vi har fjærnet os et ganske godt Stykke fra. Den historiske Undersøgelse af de Samfundsindretninger, der har udviklet sig i Civilisationstidsalderen, gaar udenfor hans Bogs Ramme. Engiftets Skæbne i dette Tidsrum optager ham derfor kun lidt; ogsaa han ser i den videre Udvikling af Engiftets Familje et Fremskridt, en Tilnærmelse til Kønnenes Ligeberettigelse, uden at han dog anser dette Maal for naaet. Men, siger han, naar den Kendsgerning anerkendes, at Familjen har gennemgaaet fire Former efter hverandre og nu befinder sig i en femte, saa opstaar Spørgsmaalet, om denne Form kan være af Varighed for Fremtiden. Det eneste mulige Svar er, at den maa skride frem paa samme Maade, som Samfundet skrider frem, maa forandre sig i samme Forhold, som Samfundet forandrer sig, aldeles som hidindtil. Den er Samfundssystemets Skabning og vil afspejle dets Udviklingstrin. Da Engiftets Familje har forbedret sig siden Civilisationens Begyndelse, og det højst paafaldende i den nyeste Tid, saa kan man idetmindste have Grund til at antage, at den øvner at naa en yderligere Fuldkommengørelse, indtil der er naaet Lighed for begge Køn. Skulde i en fjærn Fremtid Engiftets Familje ikke være i Stand til at opfylde Samfundets Krav, saa er det umuligt at forudsige, hvorledes dens Efterfølger vil være beskaffen.

3dje Afsnit.

Den irokesiske Stammeslægt (gens).

Vi kommer nu til en anden af Morgans Opdagelser, som idetmindste er af lige saa stor Vigtighed, som Genopbyggelsen af Urfamiljeformerne ud af Slægtsskabssystemerne. Eftervisningen af at de Slægtskabsforbindelser indenfor en amerikansk Indianerstamme, der betegnes ved Dyrenavne, er aldeles det samme som Grækernes genea, Romernes gentes; at den amerikanske Form er den oprindelige, den græsk-romerske den senere og afledede; at hele Samfundsinddelingen hos den allerældste Tids Grækere og Romere i gens, phratrie og Stamme finder en nøjagtig Parallel i den amerikansk-indianske; at Gensen er en fælles Indretning for alle Barbarer lige til de træder ind i Civilisationen og selv endnu derefter (saa vidt vore Kilder endnu gaar) — denne Eftervisning har med ét Slag oplyst de vanskeligste Afsnit af den ældste græske og romerske Historie og tillige givet os aldrig anede Oplysninger om Grundtrækkene i Urtidens Samfundsforfatning — før Statens Indførelse. Saa simpel Tingen ser ud, saa snart man én Gang kender den, saa har Morgan dog først opdaget den i den sidste Tid; i sit foregaaende Skrift, der udkom i 1871, var han endnu ikke kommen efter denne Hemmelighed, hvis Afsløring har gjort de ellers saa tillidsfulde engelske Oldhistorikere saa stille som Mus.

Det latinske Ord gens, som Morgan anvender alment for denne Slægtskabsforbindelse, kommer ligesom det græske ensbetydende genos af den fælles ariske Rod gan (tysk, hvor der efter Reglen maa staa k for arisk g, kan), som betyder at avle. Gens, genos, sanskrit dschanas, gotisk (efter ovennævnte Regel) kuni, oldnordisk og angelsaksisk kyn, engelsk kin, middelhøjtysk künne, dansk Køn, betyder ligedan Slægtskab, Afstamning. Men gens paa latin, genos paa græsk bruges særlig for den Slægtskabsforbindelse, der berømmer sig af fælles Afstamning (her fra en fælles Stammefader) og ved visse Samfunds- og religiøse Indretninger er knyttet sammen til et særligt Fællesskab, hvis Opstaaelse og Natur dog lige til nu stod dunkle for alle vore Historieskrivere.

Allerede ovenfor, ved Punaluafamiljen, har vi set, hvilken Sammensætning en Gens har i sin oprindelige Form. Den bestaar af alle de Personer, der gennem Punaluaægteskabet og i Følge de Forestillinger, som nødvendigvis herskér i dette, udgør samtlige anerkendte Efterkommere af en bestemt, enkelt Stammemoder, Gensens Grundlægger. Da Faderskabet er uvist i denne Familjeform, har kun den kvindelige Linje Gyldighed. Da Brødre ikke maa ægte deres Søstre, men kun have Koner af anden Afstamning, saa

kommer Børnene, der er avlede med disse fremmede Koner, i Følge Moderretten til at staa udenfor Gensen. Indenfor Slægtskabsforbindelsen forbliver derfor kun Efterkommerne af hver Generations Døtre; Sønnernes Efterkommere gaar over i deres Mødres Genser. Hvad bliver der nu af denne Blodslægtskabsgruppe, saa snart den konstituerer sig som særlig Gruppe lige overfor lignende Grupper indenfor en Stamme.

Som denne oprindelige Gens's klassiske Form tager Morgan den, som findes hos Irokeserne, særlig hos Senekastammen. Hos denne gives der otte Genser opkaldte efter Dyr: 1) Ulv, 2) Bjørn, 3) Skildpadde, 4) Bæver, 5) Hjort, 6) Snæppe, 7) Hejre, 8) Falk. I hver gens hersker følgende Skik og Brug:

1. Gensen vælger sachem (Fredsstyreren) og Høvding (Krigsfører). Sachemen maa vælges ud af selve Gensen, og hans Post var for saa vidt arvelig i den, som den straks, naar den blev ledig, maatte besættes paa ny; Krigsføreren kunde ogsaa vælges udenfor Gensen og undertiden ganske mangle. Til Sachem blev aldrig valgt en Søn af den forrige Sachem, da Moderret var i Kraft hos Irokeserne, og Sønnen altsaa tilhørte en anden Gens; derimod ofte en Broder- eller Søsterson. Ved Valget stemte alle med, Mænd og Kvinder. Men Valget maatte stadfæstes af de øvrige syv Genser, og først derefter blev de valgte højtidelig indsatte af hele Irokeserforbundets fælles Raad. Betydningen heraf vil senere vise sig. Sachemens Magt indenfor Gensen var af en faderlig, rent moralsk Natur; Tvangsmidler havde han ingen af. Desuden var han paa Embeds Vegne Medlem af Senekaernes Stammeraad saa vel som af Forbundsraadet for alle Irokeserne. Krigshøvdingen havde kun noget at befale paa Krigstog.

2. Den afsætter Sachemen og Krigshøvdingen efter Forgodtbefindende. Dette gøres atter af Mænd og Kvinder tilsammen. De afsatte er bagefter slet og ret Krigere ligesom de andre, Privatpersoner. For øvrigt kan ogsaa Stammeraadet afsætte Sachemer, selv imod Gensens Vilje.

3. Intet Medlem maa gifte sig indenfor Gensen. Dette er Gensens Grundregel, det Baand, der holder den sammen; det er det negative Udtryk for det meget positive Blodslægtskab, som netop gør, at de i det indfattede Individer først bliver til en Gens. Ved Opdagelsen af denne simple Kendsgerning har Morgan for første Gang afsløret Gensens Natur. Hvor lidt Gensen før var bleven forstaaet, beviser de tidligere Beretninger om Vilde og Barbarer, hvori de forskellige Grupper (Stamme, phratrie, Gens), som Gensordnen er sammensat af, blev kastede hulter til bulter mellem hverandre uden Forstaaelse og uden Adskillelse som Stamme, Klan, Thum osv., og det undertiden blev sagt om dem, at Ægteskab indenfor en saadan Gruppe var forbudt. Dermed var saa den redningsløse Forvirring givet, hvori Hr. MacLennan kunde optræde som Napoleon og skaffe Orden ved det Magtsprog: alle Stammer deles i dem, indenfor hvilke Ægteskab er forbudt (exogame) og dem, i hvilke det er tilladt (endogame). Og efter at han saaledes havde forkludret Sagen rigtig til Gavns, kunde han hengive sig til de dybsindigste Undersøgelser om, hvilken af hans to flove Klasser der var den ældste: Exogami eller Endogami. Med Opdagelsen af den paa Blodslægtskab grundede Gens og den deraf følgende Umulighed for Ægteskab mellem dens Medlemmer indbyrdes, hørte dette Vaas op af sig selv. Det forstaar sig af sig selv, at paa det Trin, hvorpaa vi træffer Irokeserne, bliver Ægteskabsforbudet indenfor Gensen overholdt ubrødeligt.

4 De afdødes Ejendele tilfaldt de øvrige Gensfæller; de skulde nemlig blive i Gensen. Da de Genstande, en Irokeser kunde efterlade sig, var saa ubetydelige, delte de nærmeste Gensslægtninge Arven; ved en Mands Død hans kødelige Brødre, Søstre og Morbrødre, ved en Kones Død hendes Børn og kødelige Søstre, men ikke

hendes Brødre. Fordi Mand og Kone hørte til forskellige Genser, kunde de ikke arve efter hinanden eller Børn efter deres Fader.

5. Gensfællerne skyldte hverandre Hjælp, Beskyttelse og især Bistand til at hævne Krænkelser, der skyldtes fremmede. Den enkelte forlod sig med Hensyn til sin Sikkerhed paa Gensen og kunde trygt gøre det; hvo der krænkede ham, krænkede hele Gensen. Herfra, fra Gensens Blodbaand, udsprang Forpligtelsen til Blodhævn, som ubetinget blev anerkendt af Irokeserne. Slog nogen udenfor Gensen en Gensfælle ihjæl, saa var hele den dræbtes Gens forpligtet til at tage Blodhævn. Først forsøgtes der Mægling; Drabsmandens Gens holdt Raad og gjorde den dræbtes Gens's Raad Forslag til at bilægge Sagen, som oftest ved at udtrykke sin Beklagelse og tilbyde betydelige Foræringer. Hvis disse blev modtagne, var Sagen færdig. I modsat Fald udnævnte den krænkede Gens en eller flere Hævnere, som var forpligtede til at forfølge og dræbe Drabsmanden. Hvis dette skete, saa havde den dræbtes Gens ingen Ret til at beklage sig; Sagen var udlignet

6. Gensen har bestemte Navne eller Rækker af Navne, som i den hele Stamme kun den maa bruge, saa at den enkeltes Navn tillige siger, til hvilken Gens han hører. Et Gensnavn medfører straks uden videre Gensrettigheder.

7. Gensen kan adoptere fremmede og derved optage dem i hele Stammen. Saaledes blev de Krigsfanger, der ikke blev dræbte, ved Adoption i en Gens Stammemedlemmer hos Senekaerne og fik dermed fulde Gens- og Stammerettigheder. Adoption fandt Sted paa Forslag af de enkelte Gensfæller, Mænd, som antog den Fremmede som Broder eller Søster, Koner, der antog ham som Barn; højtidelig Optagelse i Gensen var nødvendig til Stadfæstelse. Ofte blev saaledes enkelte, særlig sammenskrumpede Genser paa ny gjort kraftige ved en Masseadoption ud af en anden Gens med dens Indvilligelse. Hos Irokeserne fandt den højtidelige Optagelse i Gensen Sted i Stammeraadets offenlige Møde, hvorved den i Gerningen blev til en religiøs Ceremoni.

8. Særlige religiøse Højtideligheder kan vanskelig paavises hos indianske Genser; men de religiøse Ceremonier hos Indianerne hænger mere eller mindre sammen med disse. Ved Irokesernes seks aarlige religiøse Fester blev de enkelte Genser, Sachemer og Krigshøvdinger paa Embeds Vegne regnede med til „Trosvogterne“ og udførte Præstegerning.

9. Gensen havde en fælles Begravelsesplads. Denne er nu forsvunden hos Irokeserne i Staten Ny-York, der lever indsnævrede blandt de hvide, men fandtes tidligere. Hos andre Indianere findes den endnu; saaledes hos de med Irokeserne nær beslægtede Tuscaroraer, som, skønt de er kristne, har en bestemt Række paa Kirkegaarden for hver gens, saaledes at Moderen, men ikke Faderen, begraves i samme Række som Børnene. Og ogsaa hos Irokeserne gaar en afdøds hele gens med til Begravelsen, sørger for en Grav, Gravtale osv.

10. Gensen har et Raad, alle voksne, mandlige og kvindlige Gensfællers demokratiske Forsamling, hvor alle har lige Stemmeret. Dette Raad valgte og afsatte Sachemer og Krigshøvdinger og ligesaa de øvrige „Trosvogtere“; det tog Beslutning om Bødegaver (Blodpenge) eller Blodhævn for myrdede Gensfæller; det adopterede fremmede i Gensen. Det var kort sagt den suveræne Myndighed i Gensen.

Saaledes er en typisk indiansk Gens's Indretning. „Alle dens Medlemmer er frie Folk og forpligtede til at beskytte hverandres Frihed, de er lige i personlige Rettigheder — hverken Sachemen eller Krigsføreren gør Fordring paa nogen Slags Forrang; de udgør et Broderskab, der er sammenknyttet ved Blodbaand. Frihed, Lighed og Broderskab var, om end aldrig stillet op i Ord, Gensens Grundprincipper, og den var igen Enheden i et helt Samfundssystem, Grundlaget for det ordnede indianske Samfund.

Det forklarer den ubøjelige Uafhængighedsfølelse og den personlige Værdighed i deres Optræden, som enhver anerkender hos Indianerne."

Paa Opdagelsens Tid var hele Nordamerikas Indianere ordnede i Gensер efter Moderret. Kun hos nogle Stammer, som Dakotaernes, var Gensen gaaet i Forfald, og hos nogle andre, Ojibwaerne, Omahaerne, var den ordnet efter Faderret.

Hos overordenlig mange indianske Stammer med flere end fem eller seks Gensер finder vi tre og tre, fire og fire og flere af dem forenede til en særlig Gruppe, som Morgan efter dens græske Sidestykke kalder phratrie (Broderskab) med en nøjagtig Gengivelse af det indianske Navn. Saaledes har Senekaerne to Fratrier; den første omfatter Gensерne 1—4, den anden Gensерne 5—8. Nøjere Undersøgelse viser, at disse Fratrier som oftest fremstiller de oprindelige Gensер, hvori Stammen oprindelig delte sig; for paa Grund af Forbudet mod at gifte sig indenfor sin Gens, maatte enhver Stamme nødvendigvis i det mindste omfatte to Gensер for at kunne bestaa. Efterhaanden, som Stammen tog til, spaltede hver Gens sig igen i to eller flere, der nu hver for sig optræder som en særlig Gens, medens den oprindelige, som rummer alle Døtre-Gensер, lever videre som Fratrie. Hos Senekaerne og de fleste andre Indianere er Gensерne i den ene Fratrie Søster-Gensер, mens de i den anden er deres Fætter-Gensер — Benævnelser, der, som vi saa, har en meget virkelig og udtryksfuld Mening i det amerikanske Slægtskabssystem. Oprindelig maatte heller ingen Seneka gifte sig indenfor sin egen Fratrie, men det er noget, der forlængst er gaaet af Brug, og er indskrænket til at gaa paa Gensen. Det var en Overlevering hos Senekaerne, at Bjørn og Hjort skulde være de to oprindelige Gensер, hvorfra de andre er skudte frem. Efter at denne nye Indretning én Gang havde slaaet Rødder, blev der ændret paa den efter Trang og Tarv; naar nogen af en Fratries Gensер uddøde, blev under Tiden hele Gensер satte over fra andre Fratrier til den for at opnaa en Udligning. Derfor finder vi hos forskellige Stammer de med samme Navn benævnte Gensер grupperede forskelligt i Fratrierne.

Fratriens Bestillinger hos Irokeserne hører dels hen til Samfundsomraadet, dels til det religiøse Omraade.

1. Fratrierne spiller Boldspil mod hinanden; enhver sender sine bedste Spillere frem, de øvrige ser til, hver Fratrie opstillet for sig, og vædder mod hverandre paa, at deres Folk vinder.

2. I Stammeraadet sidder hver Fratries Sachemer og Krigsførere sammen, de to Grupper lige overfor hinanden, enhver Taler taler til Repræsentanterne for hver Fratrie som til en særlig Korporation.

Naar der forekom et Drab i Stammen, uden at Drabsmanden og den dræbte hørte til samme Fratrie, saa paakaldte den krænkede Gens ofte sine Søster-Gensер; disse holdt et Fratrie-Raad og henvendte sig til den anden Fratrie som en Helhed, for at disse ligeledes kunde sammenkalde et Raad til at bilægge Sagen. Her optraadte altsaa Fratrien atter som den oprindelige Gens og med større Udsigt til at opnaa noget, end den svagere enkelte Gens, dens Datter.

4 Ved fremragende Fællers Død overtog den modstaaende Fratrie Besørgelsen af Jordfæstelsen og Begravelseshøjtideligheden, medens den afdødes Fratrie gik med som sørgende. Naar en Sachem døde, saa forkyndte den modstaaende Fratrie Forbundsraadet, at en Post var bleven ledig.

5. Ved en Sachems Valg kom ligeledes Fratrie-Raadet med i Spillet. At Søster-Gensерne gav deres Stadfæstelse blev anset for saa temmelig at følge af sig selv, men den anden Fratries Gensер kunde maaske gøre Indsigelser. I saa Fald kom denne Fratries Raad sammen; opretholdt det Modstanden, saa var Valget uden Virkning.

6. Tidligere havde Irokeserne særegne religiøse Mysterier, som de hvide kaldte

medicine-lodges. Hos Senekaerne blev disse højtideligholdte ved Hjælp af to religiøse Lav med regelret Indvielse for nye Medlemmer; paa hver af de to Fratrier kom der et af disse Lav.

7. Hvis, hvad der næsten er sikkert, de fire linages (Slægter), som beboede de fire Kvarterer i Tlascalá paa Erobringens Tid, var fire Fratrier, saa er det dermed bevist, at Fratrierne, ligesom hos Grækerne og som lignende Slægtskabsforbund hos Tyskerne, ogsaa galdt som militære Enheder; disse fire linages drog i Kamp, hver som en Skare for sig, med egen Uniform og Fane og under sin egen Fører.

Ligesom flere Genser dannede en Fratrie, saaledes dannede, i den klassiske Form, flere Fratrier en Stamme; i mange Tilfælde mangler Mellemleddet, Fratrien, hos stærkt svækkede Stammer.

Hvad betyder en Indianerstamme i Amerika?

1. Et eget Landomraade og et eget Navn. Enhver Stamme ejede, foruden det Sted, hvor den virkelig havde slaaet sig ned, endnu et anseligt Omraade til Jagt og Fiskeri. Hinsides dette laa en vidtstrakt, neutral Landstrækning, som naaede til den næste Stammes Omraade, og som var mindre hos sprogbeslægtede, større hos sprogfremmede Stammer. Det er Tyskernes Grænseskov, den Ødemark, Cæsars Suever anbringer omkring deres Omraade, isarnholt (paa dansk jarnved, limes Danicus) mellem Danskere og Tyskere, Sachsenwald og branibor (slavisk = Beskyttelsesskov), hvoraf Brandenborg har sit Navn, mellem Tyskere og Slaver. Det saaledes ved usikre Grænser udskilte Omraade var Stammens Fællesland, som var anerkendt som saadan af Nabostammerne og forsvaret af den selv mod Overgreb. Det usikre ved Grænsen blev som oftest først til Mén, naar Befolkningen var vokset stærkt. — Stammenavnene viser sig som oftest at være opstaaede mere tilfældigt end valgte med Hensigt; efterhaanden hændte det hyppigt, at en Stamme blev betegnet med et andet Navn af en Nabostamme, end det, den selv brugte; paa lignende Maade som Tyskerne fik deres første historiske Fællesnavn, Germanerne, af Kelterne.

2. En særegen for denne Stamme udelukkende ejendommelig Dialekt. I Virkeligheden falder i Følge Sagens Natur Stamme og Dialekt sammen; endnu for kort Tid siden gik Nydannelse af Stammer og Dialekter ved Spaltning for sig i Amerika, og dette er vel næppe endnu helt hørt op. Hvor to svækkede Stammer er smeltede sammen til én, forekommer det undtagelsesvis, at der i den samme Stamme tales to nærbeslægtede Dialekter. Gennemsnitsmængden i de amerikanske Stammer er under 2000 Individer; imidlertid naar Tscherokeserne op til 26000, det største Antal Indianere i de Forenede Stater, som taler den samme Dialekt.

3. Retten til højtidelig at indsætte de af Genserne valgte Sachemer og Krigsførere.

4. Retten til igen at afsætte dem, ogsaa mod deres Gens's Vilje. Da disse Sachemer og Krigsførere er Medlemmer af Stammeraadet, er det noget, der forstaar sig af sig selv, at Stammen har denne Ret lige overfor dem. Hvor der havde dannet sig et Forbund af Stammer, og samtlige Stammer var repræsenterede i et Forbundsraad, gik disse Rettigheder over paa det.

5. Besiddelsen af fælles religiøse Forestillinger (Mytologi) og fælles religiøse Ceremonier. „Indianerne var paa deres barbariske Vis et religiøst Folk". Deres Gudelære er endnu aldeles ikke bleven kritisk undersøgt; deres religiøse Forestillinger var allerede blevne iførte menneskelige Skikkelser — alle Slags Aander. Men Barbariets Lavtrin, hvorpaa de befandt sig, kender endnu ikke til nogen billedlig Fremstilling, saakaldte Afgudsbilleder. Det er en Naturdyrkelse og en Dyrkelse af Elementerne, som er i Færd med at udvikle sig til Flerguderi. De forskellige Stammer havde deres regelmæssige Fester med bestemte Dyrkelsesformer, især Dans og Spil; særlig Dansen var en væsenlig Bestanddel af alle religiøse Højtideligheder, hvoraf enhver Stamme afholdt sine

6. Et Stammeraad for fælles Anliggender. Det var sammensat af samtlige Sachemer og Krigsførere i de enkelte Genser, disses virkelige Repræsentanter, fordi de altid kunde afsættes; det raadslog offenlig, omgivet af de øvrige Stammemedlemmer, som havde Ret til at tale med og til at faa Øre for deres Anskuelser; Raadet afgjorde Sagerne. I Reglen blev paa Forlangende enhver tilstedeværende hørt, og ogsaa Kvinderne kunde lade deres Anskuelse frembære ved en af dem selv valgt Taler. Hos Irokeserne maatte den endelige Beslutning fattes énstemmig, saaledes som det ogsaa var Tilfældet ved mange Beslutninger hos tyske Landsby „Mark"menigheder*). Stamme-

*) „Mark"forfatning kaldes i Tyskland den gamle Grundejendomsforfatning, overleveret gennem Skik og Brugsret, hvori Levninger af den gammelgermanske Fællesbesiddelse af Jorden har holdt sig lige til vore Dage. Det Landomraade, som tilhørte en Menighed, Marken kaldet, var delt i tre Dele: 1) selve Landsbyen, hvori enhver Menighedsfælle fik et lige stort Stykke til Hus, Gaard og Have; 2) den delte „Mark", d. v. s. det til Pløjeland og England bestemte Omraade; 3) den fælles eller udelte „Mark", d. v. s. hele det øvrige Omraade, Skov, Græsland, Hede, Mose, Vand, Veje osv.

Den delte Mark blev først delt i et Antal Stykker efter Beliggenhed og Jordbundsbeskaffenhed, kaldet „gewanne". Ethvert „gewanne" blev igen delt i saa mange lige store Stykker, som der fandtes Menighedsfæller (d. v. s. Familjeoverhoveder). Disse Stykker blev saa fordelte ved Lodtrækning, saaledes at enhver Menighedsfælle fik sit Stykke af hver „gewanne", altsaa ligesaa megen og ligesaa god Jord som enhver anden. Hus- og Gaardspladsen var allerede tidlig de enkelte Fællers fuldstændige Ejendom; men Markerne blev derimod i Begyndelsen aarlig, senere hvert 4de, 6te, 12te Aar, fordelte paa ny; men snart blev ogsaa de Besidderens arvelige og afhændelige Ejendom. Kun ved Rhinen holdt de stadig tilbagevendende Nydelinger sig længere — i Pfalz og de nu prøjsiske Egne syd for Mosel lige ind i dette Aarhundrede — og bestaar maaske endnu i et Par Landsbyer under Navn af „gehöferschaften". Men ogsaa der, hvor Pløje- og Græsjorden var bleven Enkeltmands Ejendom, maatte den dyrkes efter en Fællesplan, der var forestreven af Fællesskabet (Pløjelandet var i Almindelighed delt i Vintermark, Sommermark og Brakmark), og efter Høsten og i Braktiden stod den aaben for alle Fællerne som Fællesgræsgang.

Den udelte eller fælles „Mark" var alle Fællers Fællesejendom, og blev benyttet ligelig af alle til Græsning, Oldendrift, Træhugst, Høsamling, Jagt, Fiskeri osv.

Hvorledes denne Brug skulde være og hver enkelts Ret, ligesom ogsaa Dyrkningen og Fællesudnyttelsen af den delte „Mark" og alle andre Markanliggender, blev, saaledes som ogsaa alle Stridigheder og Overtrædelser af Markretten, forhandlet i Markfællernes offenlige Forsamling og afgjort ved Afstemning. Her var alle Markfæller lige, uden Hensyn til om den ene var en Livegen og den anden hans adelige Herre, saaledes som det ofte var Tilfældet i den senere Middelalder; i Markforsamlingen galdt den ene lige saa meget som den anden; det var det mest fuldstændige Demokrati.

De oprindelige Markfællesskaber omfattede store Distrikter (hele „gauen", Herreder), hvori enhver Landsby havde sin egen Fælles„mark", mens der ved Siden heraf endnu fandtes en stor Fælles„mark", som tilhørte dem alle tilsammen. Dette fandtes endnu i Rheingau i det sekstende og syttende Aarhundrede. Det samme var ogsaa Tilfældet i Skandinavien. Den gammelsvenske Lov kendte hys, härads, lands og endelig konungs (d. v. s. egenlig Folkets) almänninger, altsaa foruden Landsby-Fællesjorden, fælles Jord, som tilhørte Herredet, Provinsen og endelig ogsaa Jord, der tilhørte Kongen som hele Folkets Stedfortræder. I Tyskland regnedes endnu i det fjortende Aarhundrede seks til tolv Landsbyer paa en „Mark"; senere havde hver Landsby i Reglen kun sin egen „Mark", d. v. s. den tidligere store fælles „Mark" var bleven stjaalen af Fevdalherrer.

Af „Mark"forfatningen udvikler Landsbyforfatningen sig, og der, hvor Landsbyer omdannedes til Byer, ogsaa Byforfatningen. I saadanne Byer havde de gamle Markfæller selvfølgelig i Begyndelsen alene Ret til at deltage i Styrelsen af Byens Anliggender, d. v. s. deres egne Markanliggender, mens fremmede Indvandrere, der ingen Ret havde til „Marken", var og blev retsløse. Saaledes forvandledes her Markfællesskabets oprindelige Demokrati til et sluttet Aristokrati af Byens „Slægter", Patricierne. De indvandrede Fremmede, Haandværkere osv., dannede Byens Plebs, hvis Kamp om Ligeberettigelse med de priviligerede Slægter udfylder hele Byernes Historie i Middelalderen.

Hvor „Marken" kom under en Fevdalherres Herredømme, blev den i Begyndelsen kun for saa vidt omdannet som Herregaardsforfatning, som Herren blev Markforsamlingens staaende Formand og fik en større Del i Brugen af den fælles „Mark"; Lovgivningen, Styrelsen og Rets-

raadet havde især til Opgave at ordne Forholdet til fremmede Stammer; det modtog og sendte Afsendinge, erklærede Krig og sluttede Fred. Kom det til Krig, førtes den mest af frivillige. I Princippet ansaas enhver Stamme for at ligge paa Krigsfod med enhver anden Stamme, med hvem intet udtrykkeligt Fredsforlig var afsluttet. Krigstog mod saadanne Fjender blev for det meste organiserede af enkelte fremragende Krigere; de traadte en Krigsdans, og hvo der dansede med erklærede dermed, at han vilde deltage i Toget. Skaren blev straks dannet og sat i Bevægelse. Ligeledes blev Forsvaret af det angrebne Stammeomraade for det meste ført ved frivillige Opbud. Saadanne Krigsskarers Bortdragen og Hjemvenden gav altid Anledning til offentlige Festligheder. Stammeraadets Tilladelse til saadanne Togter behøvedes ikke og blev hverken forlangt eller givet. Det er fuldstændig de tyske Gefolgschaften*), „Følgeskaber"s Privatkrige, saaledes som Tacitus skildrer dem for os, kun at hos Tyskerne Følgeskaberne allerede har antaget en mere staaende Karakter og danner en fast Kærne, som allerede bliver organiseret i Fredstid, og om hvilken i Krigstilfælde de øvrige frivillige samler sig. Den Slags Krigsskarer var kun sjældent talrige; Indianernes betydeligste Tog, ogsaa til fjærnere Steder, blev udførte af ubetydelige Stridskræfter. Naar flere af den Slags Følgeskaber traadte sammen til et større Foretagende, saa adlød hver kun sin egen Fører; Felttogsplanens Enhed blev sikret godt eller daarligt ved et Raad af disse Førere. Det er Alamannernes Krigsførsel i det fjerde Aarhundrede ved Overrhinen, saaledes som vi finder den skildret hos Ammianus Marcellinus.

7. I nogle Stammer finder vi en Overhøvding, hvis Rettigheder imidlertid er meget ringe. Det er en af Sachemerne, som i Tilfælde, der fordrer en hurtig Handlen, har at træffe foreløbige Forholdsregler indtil den Tid, da Raadet kan forsamle sig og tage endelig Beslutning. Det er et svagt Anlæg, der dog i den senere Udvikling for det meste er forblevet ufrugtbart, til en Embedsmand med udøvende Myndighed; denne har, som det senere vil vise sig, derimod i de fleste Tilfælde, om ikke overalt, udviklet sig af den øverste Hærfører.

Det store Flertal af de amerikanske Indianere kom ikke ud over Foreningen i Stammen. I lidet talrige Stammer, adskilte fra hverandre ved vide Grænsestrøg, svækkede ved evige Krige, besatte de med faa Mennesker et uhyre Landomraade. Hist og her sluttedes der i Øjeblikkets Nød et Forbund mellem beslægtede Stammer, som faldt sammen igen, naar Faren hørte op. Men i enkelte Egne havde oprindelig beslægtede Stammer igen sluttet sig sammen fra deres Adsplittelse til varige Forbund, og saaledes gjort det første Skridt til at danne Nationer. I de Forenede Stater finder vi et saadant Forbund i sin mest udviklede Form hos Irokeserne. Dragende ud fra deres Bopæle vestlig for Mississippi, hvor de rimeligvis har dannet en Gren af den store Dakota-Familje, nedsatte de sig efter lange Vandringer i den nuværende Stat New-York, delte i fem Stammer: Senekaerne, Cayugaerne, Onondagaerne, Oneidaerne og Mohawkerne. De levede af Fisk, Vildt og raa Havedyrkning, og boede i Landsbyer, der som oftest var beskyttede ved et Pæleværk. Deres Tal steg aldrig til over 20,000 Individer, de havde i alle fem Stammer et Antal Genser fælles, talte nærbeslægtede Dialekter af det samme Sprog og havde nu et fælles Landomraade inde, der var delt mellem de fem Stammer. Da dette Omraade nylig var erobret, var det naturlig blevet en Vane

---

plejen forblev hos Fællerne i deres Helhed Men meget tidlig undergravede Fyrdalherrernes Overgreb Fællernes Rettigheder, indtil tilsidst lidt eller intet mere blev tilovers af dem.

Markforfatningen er alle germanske Stammers oprindelige Forfatning; den har bestaaet i sin fulde Kraft i Tyskland, Skandinavien, England og Nordfrankrig; i alle disse Lande findes der endnu Levninger af den. Men kun i Tyskland er hidindtil dens Historie bleven nærmere undersøgt, navnlig af G. L. Maurer.

*) Se Side 56.

mellem disse Stammer at holde sammen imod dem, de havde fortrængt, og dette Sammenhold udviklede sig, seneſt i Begyndelsen af det 15. Aarh. til et ligefrem „evigt Forbund", et Edsforbund, som ogsaa straks, i Følelsen af sin Styrke, antog en angribende Karakter, og paa Højden af sin Magt, omtrent 1675, havde erobret store Landstrækninger rundt om sig og dels fordrevet Beboerne, dels gjort dem skatskyldige. Irokeserforbundet afgiver den mest fremskredne Samfundsorden, hvortil Indianerne bragte det, for saa vidt som de ikke overskred Barbariets Lavtrin (altsaa med Undtagelse af Mexikanere, Nymexikanere og Peruanere). Forbundet havde følgende Grundbestemmelser:

1. Et evigt Forbund mellem de fem blodbeslægtede Stammer paa Grundlag af fuldkommen Lighed og Selvstændighed i alle indre Stammeanliggender. Dette Blodslægtskab dannede det sande Grundlag for Forbundet. Af de fem Stammer kaldtes tre Faderstammer og var indbyrdes Brødre; de to andre kaldtes Sønnestammer og vare ligeledes indbyrdes Broderstammer. Tre Genser — de ældste — var endnu levende repræsenteret i alle fem, andre tre i tre Stammer; Medlemmerne af enhver af disse Genser var alle Brødre gennem alle fem Stammer. Det fælles, kun ved Dialektafskygninger forskellige Sprog, var Udtryk og Bevis for den fælles Afstamning.

2. Forbundets Organ var et Forbundsraad af 50 Sachemer, alle lige i Rang og Anseelse; dette Raad tog de afgørende Beslutninger i alle Forbundsanliggender.

3. Disse 50 Sachemer var blevne fordelte paa alle Stammer og Genser ved Forbundets Stiftelse som Bærere af nye Embeder, der udtrykkelig var oprettede i Forbundsøjemed. De blev, hver Gang en Post blev ledig, paa ny valgte af vedkommende Genser og kunde til enhver Tid afsættes af dem; men Retten til at indsætte dem i deres Embede tilhørte Forbundsraadet.

4 Disse Forbunds-Sachemer var ogsaa Sachemer i hver sin Stamme og havde Sæde og Stemme i Stammeraadet.

5. Alle Forbundsraadets Beslutninger maatte fattes énstemmig.

6. Afstemningen gik for sig stammevis, saa at enhver Stamme og i enhver Stamme alle Raadsmedlemmer maatte være enige, for at der kunde blive taget en afgørende Beslutning.

7. Ethvert af de fem Stammeraad kunde sammenkalde Forbundsraadet, men dette ikke sig selv.

8. Møderne fandt Sted i det forsamlede Folks Nærværelse; enhver Irokeser kunde tage Ordet, Raadet alene tog Beslutning.

9. Forbundet havde ingen personlig Overste, ingen Chef for den udøvende Magt.

10. Derimod havde det to øverste Krigsførere med lige Rettigheder og lige Myndighed (de to „Konger" hos Spartanerne, de to Konsuler i Rom).

Det var hele den Samfundsforfatning, hvorunder Irokeserne har levet over fire hundrede Aar og endnu lever. Jeg har skildret den mere udførligt efter Morgan fordi vi her har Lejlighed til at studere et Samfund, som endnu ikke kender noget til en Stat. Staten forudsætter en særlig offentlig Myndighed, der er adskilt fra Helheden af alle de enkelte Deltagere, og Maurer, der med rigtigt Instinkt erkender, at den tyske Markforfatning er en i sig selv ren Samfundsordning, der er væsenlig forskellig fra Staten, om end den for største Delen ligger til Grund for den, — Maurer undersøgte derfor i alle sine Skrifter, hvorledes efterhaanden den offentlige Magt opstaar ud af og ved Siden af Markernes, Landsbyernes, Gaardenes og Byernes oprindelige Forfatninger. Vi ser hos de nordamerikanske Indianere, hvorledes en Folkestamme, som oprindelig udgør en Enhed, efterhaanden udbreder sig over et uhyre Fastland; hvorledes Stammer ved Spaltning bliver til Folkeslag, hele Grupper af Stammer; hvorledes Sprogene forandrer sig, indtil de ikke blot bliver uforstaaelige indbyrdes, men ogsaa næsten ethvert Spor af den oprindelige Enhed forsvinder; hvorledes ved Siden

heraf indenfor Stammerne de enkelte Genser spalter sig i flere; hvorledes de gamle Moder-Gentes holder sig som Fratrier, og dog disse ældste Genser's Navne bliver ved at være ens hos langt fra hinanden fjærnede og længe adskilte Stammer — Ulven og Bjørnen er endnu Gensnavne hos et Flertal af alle indianske Stammer. Og i det hele og store passer den ovenfor skildrede Forfatning paa dem alle — kun at mange ikke har bragt det til Forbundet mellem beslægtede Stammer.

Vi ser ogsaa — naar Gensen en Gang er givet som Samfundsenheden — i hvor høj Grad hele Forfatningen med Genser, Fratrier og Stamme udvikler sig af denne Enhed med næsten tvingende Nødvendighed, fordi den bunder i Naturen. De er alle tre Grupper af forskellige Trin af Blodslægtskab, enhver er afsluttet i sig selv og ordner sine egne Anliggender, men enhver fuldstændiggør ogsaa de andre. Og Kredsen af de Anliggender, de har at gøre med, omfatter alle de offenlige Anliggender, der er Tale om hos Lavtrinets Barbarer. Hvor vi altsaa hos et Folk forefinder Gensen som Samfundsenhed, vil vi ogsaa kunne søge efter en lignende Ordning af Stammen, som den her skildrede, og dèr, hvor der foreligger tilstrækkelige Kilder, som hos Grækere og Romere, vil vi ikke blot finde den, men ogsaa vinde den Overbevisning, at dèr, hvor Kilderne lader os i Stikken, hjælper Sammenligningen med den amerikanske Samfundsforfatning os ud over de vigtigste Tvivlsmaal og Gaader.

Og det er en vidunderlig Forfatning i al sin Barnlighed og Simpelhed denne Gensforfatning! Uden Soldater, Gendarmer og Politimænd, uden Adel, Konger, Statholder, Præfekt eller Dommer, uden Fængsler og uden Processer gaar alt sin regelmæssige Gang. Al Kiv og Strid afgøres af deres samlede Masse, det angaar, Gensen eller Stammen eller de enkelte Genser indbyrdes — kun som yderste, sjældent anvendt Middel truer Blodhævnen, som vor Dødsstraf kun er den civiliserede Form for, befængt med alle Civilisationens gode og daarlige Sider. Endskønt der forefindes mange flere Fællesanliggender end nu — Husholdningen er fælles for en Række Familier og kommunistisk, Jorden er Stammeejendom, kun de smaa Haver har Husholdningerne faaet foreløbig anvist — saa behøver man dog ikke Spor af vort vidtløftige og indviklede Bestyrelsesapparat. De, Sagen angaar, tager Beslutning, og i de fleste Tilfælde har Aarhundreder gammel Skik allerede ordnet alt. Der kan ikke findes fattige og trængende — den kommunistiske Husholdning og Gensen kender deres Forpligtelse mod de gamle, de syge og Invalider fra Krigene. Alle er lige og fri — ogsaa Kvinderne. For Slaver er der endnu ingen Plads, og i Reglen heller ikke for Undertvingelse af fremmede Stammer. Da Irokeserne omtrent 1651 havde overvundet Erierne og den „Nevtrale Nation", tilbød de dem at træde ind i Forbundet som ligeberettigede; først da de overvundne afslog det, blev de fordrevne fra deres Omraade. Og hvilke Mænd og Kvinder et saadant Samfund frembringer, beviser den Beundring, alle de hvide, der har truffen sammen med uforderverede Indianere, har udtalt for disse Barbarers personlige Værdighed, Djærvhed, Aabenhed, Karakterstyrke og Tapperhed.

Paa Tapperheden har vi lige nylig oplevet Eksempler i Afrika. Zulukafferne for nogle Aar og Nubierne for et Par Maaneder siden — og hos begge er det Stammer, hos hvem Gensindretningerne endnu ikke er uddøde — har gjort, hvad ingen europæist Hær kan gøre. Kun væbnede med Lanser og Kastespyd, uden Ildvaaben, er de, i Kugleregnen fra det engelske Fodfolks Bagladningsgeværer, rykket frem til Bajonetspidsen, — og har mere end én Gang bragt dette Korps, der er anerkendt som det første i Verden til sluttet Fægtning, i Uorden og endog kastet det, til Trods for den umaadelige Ulighed i Vaaben, og endskønt de slet ikke har nogen Tjenestetid og ikke ved, hvad Tjenesteovelse er. Hvad de kan holde ud og lægge for Dagen beviser Englændernes Klage over, at en Kaffer i 24 Timer tilbagelægger en længere Vej hurtigere end en Hest

— den mindste Muskel springer frem haard og stram som en Piskesnært, som en engelsk Maler har udtrykt sig.

Saaledes saa Menneskene og det menneskelige Samfund ud, inden Adskillelsen i forskellige Klasser var gaaet for sig. Og naar vi sammenligner deres Stilling med den, det ubyre Flertal af Nutidens civiliserede Mennesker indtager, saa er der en umaadelig Afstand mellem vore Dages Proletar og Smaabonde og den gamle, frie Gensfælle.

Det er den ene Side. Men vi maa ikke glemme, at denne Ordning var viet til Undergang. Den rakte ikke ud over Stammen; Stammernes Forbund betegner allerede Begyndelsen til dens Undergravelse, saaledes som det senere vil vise sig, og som det allerede viste sig i Irokesernes Undertvingelsesforsøg. Hvad der var udenfor Stammen, var udenfor Retten. Hvor der ikke forelaa et udtrykkeligt Fredsforlig, herskede der Krig fra Stamme til Stamme, og Krigen førtes med den Grusomhed, som udmærker Menneskene fremfor de øvrige Dyr, og som først senere blev mildnet ved Egennytten. Gensforfatningen i sin Blomstring, som vi saa den i Amerika, forudsatte en yderst uudviklet Arbejdsfrembringelse (Produktion), altsaa en yderst tynd Befolkning paa et vidt Landomraade, og Menneskets næsten fuldstændige Beherskethed af (d. v. s. Liggen under for) den uforstaaede ydre Natur, der stod fremmed overfor det, et Forhold som afspejler sig i de barnagtige, religiøse Forestillinger. Stammen blev Grænsen for Mennesket saavel lige overfor den stammefremmede som overfor det selv; Stammen, Gensen og deres Indretninger var hellige, og uangribelige, var en af Naturen givet højere Magt, som den enkelte ubetinget forblev undergiven i sin Følen, Tænken og Gøren. Lige saa mægtigt et Indtryk denne Tidsalders Folk gør paa os, lige saa lidt Forskæl er der dog mellem dem indbyrdes, de hænger endnu, som Marx siger, ved det oprindelige, naturbaarne Stammefællesskabs Navlebaand. Dette naturbaarne Fællesskabs Magt maatte brydes, og den blev brudt. Men den blev brudt ved Indflydelser, der lige straks viser sig for os som en Fornedrelse, som et Syndefald fra det gamle Genssamfunds simple sædelige Højde. Det er de laveste Interesser — gemen Havesyge, raa Nydelsessyge, smudsig Gerrighed, egenkærligt Rov af Fællesejendommen, som indvier det nye, civiliserede Samfund, Klassesamfundet; det er de forsmædeligste Midler — Tyveri, Magtmisbrug, Rænker, Forræderi, som udhuler det gamle klasseløse Genssamfund og bringer det til Fald. Og selve det nye Samfund har, i dets hele halvtredjetusindaarige Bestaaen, aldrig været andet end det lille Mindretals Udvikling paa det udbyttede og undertrykte store Flertals Bekostning, og det er det nu mere end nogensinde før.

4de Afsnit.

Den græske Gens.

Ligesom Polynesierne og andre stammebeslægtede Folk var Grækerne allerede fra den forhistoriske Tid af ordnet efter den samme organiske Række som Amerikanerne: Gens, Fratrie, Stamme, Stammeforbund. Fratrien kunde mangle som hos Dorierne, Stammeforbundet behøvede endnu ikke at være uddannet overalt, men i alle Tilfælde var Gensen Enheden. Paa den Tid, Grækerne træder ind i Historien, staar de paa Civilisationens Dørtærskel; imellem dem og de amerikanske Stammer, som der ovenfor er bleven talt om, ligger næsten to hele store Udviklingsperioder, som Heltetidens Grækere var forud for Irokeserne. Grækernes Gens har derfor heller ikke paa nogen Maade mere det Præg fra de ældste Tider som Irokesernes; Punaluafamiljens Mærke begynder i høj Grad at udviskes. Moderretten er vegen for Faderretten, og dermed har den opkommende Privatrigdom gjort sit første Skaar i Gensforfatningen. Et andet Skaar var en naturlig Følge af det første: da en rig kvindelig Arvings Formue, efter Indførelsen af Faderretten, ved hendes Ægteskab vilde være tilfalden hendes Mand, altsaa en anden Gens, gennembrød man Grundlaget for al Gensret, og ikke blot tillod, men paabød i et saadant Tilfælde, at Pigen skulde gifte sig indenfor Gensen, for at Formuen kunde blive indenfor denne.

Efter Grotes græske Historie blev særlig den athenske Gens holdt sammen ved:

1. Fælles religiøse Højtideligheder og udelukkende Ret til Præstedømmet til Ære for en bestemt Gud, Gensens antagne Stammefader, som i denne Egenskab blev betegnet ved et særligt Tilnavn;
2. Fælles Begravelsesplads (jmlgn. Demosthenes's Eubulides);
3. Gensidig Arveret;
4. Gensidig Forpligtelse til Hjælp, Beskyttelse og Understøttelse i Tilfælde af Voldsdaad;
5. Gensidig Ret og Forpligtelse til Giftermaal i Gensen i visse Tilfælde, især hvor der var Tale om forældreløse Kvinder eller kvindelige Arvinger;
6. Besiddelse, i det mindste i nogle Tilfælde, af fælles Ejendom med en egen archon (Forstander) og Skatmester.

Endvidere knyttedes flere Genser sammen i Fratrien, om end mindre snævert; dog ogsaa her finder vi gensidige Rettigheder og Pligter af en lignende Art, især Fællesskab i bestemte Religionsøvelser, og Forfølgelsesretten, naar en phrator (Medlem af Fratrien) var bleven dræbt. En Stammes Fratrier som Helhed havde igen fælles, regelmæssig tilbagevendende, hellige Højtideligheder under Forsæde af en ud af de adelige (Eupatrider) valgt Phylobasileus (Stammeforstander).

Saa vidt Grote. Og Marx føjer hertil: „Men gennem den græske Gens stikker den vilde (Irokeseren f. Eks.) umiskendelig Hovedet frem". Han bliver endnu umiskendeligere, saa snart vi gaar lidt videre i vor Undersøgelse. Følgende Bestemmelser tilhører nemlig endvidere den græske Gens:

7. Nedstamning efter Faderret.

8. Forbud mod at gifte sig i Gensen, undtagen hvor der er Tale om kvindelige Arvinger. Denne Undtagelse og dens Affattelse som et Paabud beviser den gamle Regels Gyldighed. Dette følger ligeledes af den almengyldige Sætning, at Konen ved sit Giftermaal gav Afkald paa sin Gens's religiøse Øvelser og traadte over til sin Mands, i hvis Fratrie hun ogsaa blev indskreven. Giftermaal udenfor Gensen var herefter og efter et berømt Sted hos Dikæarkus Reglen, og Becker antager i Charikles ligefrem, at ingen maatte gifte sig indenfor sin egen Gens.

9. Retten til at antage en som Barn i Gensen; den følger ved at antage ham som Barn i Familjen, men med offenlige Formaliteter og kun undtagelsesvis.

10. Retten til at vælge og afsætte Forstanderen.

At enhver Gens havde sin Arkont, véd vi; at Posten skulde være arvelig i bestemte Familjer, siges intet Sted. Indtil Barbariets Ophør taler Formodningen altid mod Arveligheden, som er ganske uforenelig med Tilstande, hvor rige og fattige indenfor Gensen har fuldkommen ens Rettigheder.

Ikke blot Grote, men ogsaa Niebuhr, Mommsen og alle den klassiske Oldtids andre hidtidige Historieskrivere er strandede paa Gensen. Hvor rigtig de ogsaa har optegnet mange af dens Kendemærker, saa saa de i den altid en Gruppe af Familjer, og gjorde sig det derved umuligt at forstaa Gensens Natur og Oprindelse. Under Gensforfatningen har Familjen aldrig været og kunde aldrig være en Organisationsenhed, fordi Mand og Kone nødvendigvis hørte til to forskellige Genser. Gensen gik helt ind i Fratrien, Fratrien i Stammen; Familjen gik halvt op i Mandens og halvt i Konens Gens. Ikke heller Staten anerkender i den offenlige Ret nogen Familje; denne er lige til i Dag kun til for Privatretten. Og dog gaar hele vor hidtidige Historieskrivning ud fra den meningsløse Forudsætning, som især ansaas for uangribelig i det attende Aarhundrede, at Engiftets Enkeltfamilje, som næppe er ældre end Civilisationen, er den Krystalkærne, omkring hvilken Samfundet og Staten efterhaanden har afsat sig.

„Og maa der endvidere bemærkes til Hr. Grote," tilføjer Marx, „at omendskønt Grækerne udleder deres Genser fra Gudelæren, er dog disse Genser ældre end den af dem selv skabte Gudelære med sine Guder og Halvguder."

Grote anføres med Forkærlighed af Morgan, fordi han er et meget anset og dog over al Mistanke hævet Vidne. Han fortæller endvidere, at enhver athensk Gens havde et Navn, der var afledet fra dens Stammefader, at før Solon i Almindelighed, og ogsaa efter Solon, naar der intet Testamente fandtes efter en afdød, arvede dennes Gensfæller (gennêtes) Formuen, og at ved et Manddrab først den dræbtes Slægtninge, saa hans Gensfæller og tilsidst hans Fratorer havde den Ret og Pligt at forfølge Forbryderen for Retten: „alt, hvad vi hører om de ældste athenske Love, er grundet paa Inddelingen i Genser og Fratrier".

Gensernes Nedstamning fra fælles Urforfædre er noget, som de „skolelærde Filistre" (Marx) har brudt deres Hoved svært med. Da de naturligvis udgiver den for ren Sagnhistorie, saa kan de aldeles ikke forklare sig, hvorledes en Gens er opstaaet af jævnbyrdige Familjer, der oprindelig slet ikke var beslægtede med hverandre, og dog maa de saa det lagt ud for at kunne forklare, at der er Genser til. Saa bliver der da disket op med en Ordskvalder, der stadig gaar rundt i en Kreds og ikke bliver

til mere end Talemaader: ganske vist er Stamtræet en Fabel, men Gensen er en Virkelighed, og tilsidst hedder det hos Grote — med Indskydninger af Marx — som følger: „Vi hører kun sjælden noget om dette Stamtræ, fordi det kun bringes frem for Offenligheden i visse, især højtidelige Tilfælde. Men de ringere Genser har deres fælles Religionsøvelser (hvor mærkværdigt, Hr. Grote!) og fælles overmenneskelige Stamfader og Stamtræ, ganske som de mere berømte (hvor højst mærkværdigt, Hr. Grote, hos ringere Genser!); Grundplanen og det ideale Grundlag (højstærede Herre, ikke ideale, men karnale, paa dansk kødelige!) var det samme hos alle."

Marx sammenfatter Morgans Svar herpaa i følgende Stykke: „Det Blodslægtskabssystem, der svarede til Gensen i dens Urform, og Grækerne havde en Gang haft denne ligesom andre dødelige, bevarede Kendskabet til Slægtskabsforholdene mellem alle Genser Medlemmer indbyrdes (de lærte dette for dem saa overordenlig vigtige Forhold ved indøvet Erfaring fra Barnsben af). Med Engiftets Familje gik dette i Glemme. Gensnavnet skabte et Stamtræ, som Enkeltfamiljens eget syntes ubetydeligt ved Siden af. Det var fremdeles dette Navn, der skulde bevare Kendsgerningen om dets Bæreres fælles Afstamning; men Gensens Stamtræ gik saa langt tilbage, at Medlemmerne ikke længere kunde eftervise deres gensidige virkelige Slægtskab undtagen i et begrænset Antal Tilfælde ved nyere, fælles Forfædre. Selve Navnet var Bevis paa fælles Afstamning og et afgørende Bevis undtagen i Adoptionstilfælde. Derimod er den i Virkeligheden ligefremme Benægtelse af ethvert Slægtskab mellem Gensfæller à la Grote og Niebuhr, hvorved Gensen forvandles til en ren opfundet og opdigtet Skabning, „ideale" d. v. s. stuegemte boglærde værdig. „Fordi Slægternes Sammenkædning blev skudt fjærnt tilbage, især ved Engiftets Frembrud, og den forgangne Virkelighed viser sig afspejlet i det mytologiske Fantasibillede, sluttede og slutter brave Filistre, at Fantasistamtræet virkelig skabte Genser."

Fratrien var, som hos Amerikanerne, en Moder-Gens, der var bleven spaltet i og forenede flere Døtre-Genser, og den afledede dem ofte endnu alle fra en fælles Stamfader. Saaledes havde efter Grote „alle samtidige Medlemmer af Hekatæus's Fratrie en og samme Gud til Stamfader i sekstende Led; alle denne Fratries Genser var altsaa bogstavelig Broder-Genser. Fratrien forekommer endnu hos Homer som militær Enhed i det berømte Sted, hvor Nestor raader Agamemnon: „Ordner Mændene efter Stammer og efter Fratrier, saa at Fratrie kan staa Fratrie bi og Stamme Stamme." — Forøvrigt har den den Ret og Pligt, at forfølge den Blodskyld, der er begaaet mod en Frator, altsaa i tidligere Tid ogsaa Forpligtelsen til Blodhævn. Den har fremdeles fælles Helligdomme og Fester, ligesom jo hele den græske Gudelæres Uddannelse ud af den medbragte gammel-ariske Naturdyrkelse væsenlig var betinget ved og foregik indenfor Genser og Fratrier. Endvidere havde den en Forstander (phratriarchos) og efter de Coulanges afholdt den Forsamlinger, fattede bindende Beslutninger, og havde en Retskreds og en Styrelse. Selv den senere Stat, som intet vilde vide af Gensen, overlod Fratrien at forrette visse offenlige Embeder.

Flere beslægtede Fratriers Forening danner Stammer. I Attika gaves der fire Stammer, hvoraf hver talte tre Fratrier med tredive Genser paa hver. En saadan Afrundelse af Grupperne forudsætter en bevidst, planmæssig Indgriben i den rent naturlig opstaaede Ordning. Hvorledes, naar og hvorfor dette skete, derom tier den græske Historie, som Grækerne selv kun har bevaret Erindringen om til ind i Heltetidsalderen.

En Dialektforskel var hos Grækerne, der var sammentrængte paa et forholdsvis lille Omraade, mindre udviklet end i de vidtstrakte amerikanske Skove; dog ogsaa her finder vi kun Stammer af samme Hovedsprogart forenede til et større Hele, og selv

i det lille Attika findes en særlig Dialekt, som senere blev den herskende som fælles Prosasprog.

I de homeriske Digte finder vi som oftest de græske Stammer allerede forenede til smaa Folkeslag, indenfor hvilke imidlertid Gensер, Fratrier og Stammer endnu fuldkommen havde bevaret deres Selvstændighed. De boede allerede i murbefæstede Stæder; Folkemængden steg med Hjordernes og Agerdyrkningens Udvidelse og Haandværkets begyndende Fremkomst; dermed voksede Rigdomsforskellen og med den det aristokratiske Element indenfor det gamle, naturbaarne Demokrati. De enkelte Folkeslag førte uophørlig Krig om Besiddelsen af de bedste Landstrog og sagtens ogsaa for Byttets Skyld. Krigsfangernes Slaveri var allerede en anerkendt Indretning.

Disse Stammer og Folkeslag havde nu følgende Forfatning:

1. Den staaende Øvrighed var Raadet, bulê, vel oprindelig sammensat af Forstanderne for Genserne og senere, da deres Tal blev for stort, af et Udvalg, som gav Lejlighed til det aristokratiske Elements Uddannelse og Befæstelse; saaledes lader jo ogsaa Dionysios netop Raadet i Heltetiden være sammensat af de fornemme (kratistoi). Raadet tog afgørende Beslutninger i vigtige Anliggender; saaledes fatter hos Æskylos Raadet i Theben den for de givne Forhold afgørende Beslutning, at begrave Eteokles med Æresbevisninger, men at kaste Polynikes's Lig for Hundene. Med Oprettelsen af Staten gik dette Raad over i det senere Senat.

2. Folkeforsamlingen (agora). Hos Irokeserne fandt vi Folket, Mænd og Kvinder, staaende omkring Raadsforsamlingen, talende med i den efter fastslaaet Orden og saaledes øvende Indflydelse paa dens Beslutninger. Hos de homeriske Grækere har denne „Omstaaen" („umstand" med et gammeltysk Retsudtryk) allerede udviklet sig til en fuldstændig Folkeforsamling, saaledes som det ogsaa var Tilfældet hos Tyskerne i den ældste Oldtid. De blev raadspurgte af Raadet ved Afgørelsen af vigtige Anliggender, enhver Mand kunde tage Ordet. Afgørelsen skete ved Haandsoprækning (Æskylos i „De bønfaldende") eller ved Tilraab. Den var suveræn i sidste Instans, thi, siger Schömann (griech. Alterthümer) „er der Tale om en Sag, til hvis Udførelse Folkets Medvirkning er nødvendig, saa viser Homer os intet Middel, hvorved det skulde kunne tvinges dertil mod sin Vilje". Der fandtes jo heller ikke endnu paa den Tid, da ethvert voksent Stammemedlem var Kriger, nogen fra Folket forskellig, adskilt offenlig Magt, der kunde være bleven stillet op imod det. Det naturbaarne Demokrati stod endnu i fuld Blomstring, og denne Omstændighed maa forblive Udgangspunktet til Bedømmelse af saavel Raadets som Basilevsens Magt og Stilling.

3. Hærføreren (basileus). Hertil bemærker Marx: „De europæiske Lærde, som oftest fødte Fyrstetjenere, gør Basilevsen til en Monark i moderne Betydning. Det vogter Yankeerepublikaneren Morgan sig vel for. Han siger meget ironisk, men sandt, om den selvelsesfulde Gladstone og hans „Juventus Mundi": Hr. Gladstone præsenterer os de græske Høvdinger paa Heltetiden som Konger og Fyrster med den Tilføjelse, at de ogsaa var Gentlemen; men han maa selv tilstaa: „det hele synes vi at forefinde Skikken eller Loven om Førstefødselsfølgen tilstrækkelig, men ikke alt for skarpt, slaaet fast." Det maa vel ogsaa forekomme Hr. Gladstone selv, at en saa betinget Førstefødselsfølge tilstrækkelig, om end ikke altfor skarpt, er netop saa meget værd som slet ingen.

Vi har allerede set, hvorledes det forholdt sig med Arveligheden af Forstanderskabet hos Irokeserne og de andre Indianere. Alle Poster vare Valgposter, som oftest indenfor en Gens, og for saa vidt arvelig i denne. Naar en Post blev ledig, blev efterhaanden den nærmeste Gensslægtning — Broder eller Søsterson — foretrukken, saafremt der ikke forelaa Grunde til at forbigaa ham. Naar altsaa hos Grækerne, under Faderrettens Herredømme, Basilevsens Embede i Reglen gik over til Sønnen eller en af Sønnerne, saa er det kun et Bevis for, at Sønnerne her ved Folkevalget havde Sand-

synligheden for Efterfølgen for sig, men ingenlunde noget Bevis for en retsgyldig Arvefølge uden Folkevalg. Hvad der her foreligger er, hos Irokesere og Grækere, det første Anlæg til særlige Adelsfamiljer indenfor Genserne, og hos Grækerne desuden ogsaa det første Anlæg til et fremtidigt arveligt Førerskab eller Monarki. Formodningen taler altsaa for, at Basilevsen hos Grækerne maatte vælges af Folket eller dog stadfæstes af dettes anerkendte Udtryksmiddel — Raadet eller agora, saaledes som det var Tilfældet for den romerske „Konges" (rex) Vedkommende.

I Iliaden optræder Mændenes Behersker Agamemnon ikke som Grækernes øverste Konge, men som øverste Anfører for en Forbundshær foran en belejret Stad. Og det er til denne Egenskab ved ham, at Odysseus henviser, da der udbryder Strid mellem Grækerne, i det berømte Sted: Det er ikke godt at mange befale, én maa være Befalingsmand" osv. (hvor ogsaa det yndede Vers med Scepteret forekommer, som er en senere Tilsætning). „Odysseus holder her ikke nogen Forelæsning over en Regeringsform, men forlanger Lydighed mod den øverste Feltherre i Krigen. Naar man tager Hensyn til, at Grækerne foran Troja kun viser sig som en Hær, gaar det demokratisk nok til i Agoraen. Naar Akilles taler om Gaver; d. v. s. Fordelingen af Byttet, gør han stadig hverken Agamemnon eller en anden Basilevs til Fordeler, men „Akæernes Sønner", d. v. s. Folket. Tillægene „avlet af Zevs", „næret af Zevs", beviser intet, da enhver Gens nedstammer fra en Gud og Stammeoverhovedets saa fra en „fornemmere" Gud — her Zevs. Selv de personlig ufrie, som Svinehyrden Evmæus og andre, er „guddommelige" (dioi og theioi), og det i Odysseen, altsaa paa en meget senere Tid end Iliaden; i samme Odyssé bliver Navnet Heros („Halvgud") endnu givet til Herolden Mulios og til den blinde Sanger Demodokos. Kort sagt, Ordet basileia, som de græske Forfattere bruger for det homerske saakaldte Kongedømme (fordi Hærførerskabet er dets Hovedkendetegn), med Raad og Folkeforsamling ved Siden af, betyder kun — militært Demokrati." (Marx.)

Basilevsen havde, foruden militær, ogsaa Præste- og Dommermyndighed, den sidste ikke nærmere bestemt, den første i sin Egenskab af Stammens eller Stammeforbundets øverste Repræsentant. Om nogen borgerlig, styrende Myndighed er der aldrig Tale, men han synes paa Embedsvegne at have været Medlem af Raadet. At oversætte Basilevs ved Konge er altsaa etymologisk ganske rigtigt, da Konge (oldnordisk konungr, angelsaksisk Cyning) stammer fra kuni, künne (oldn. kyn) og betyder Forstander for en Gens. Men den nuværende Betydning af Ordet Konge svarer paa ingen Maade til det gammelgræske Basilevs. Thukydid kalder udtrykkelig det gamle basileia et patrikè, d. v. s. afledet fra Genser og siger, det havde et aldeles bestemt, altsaa begrænset Myndighedsomraade. Og Aristoteles siger, at Heltetidens basileia havde været et Førerskab over frie, og Basilevsen Hærfører, Dommer og Ypperstepræst; Regeringsmyndighed i senere Betydning havde han altsaa ikke.*)

I den græske Forfatning paa Heltetiden ser vi altsaa den gamle Gensordning endnu i levende Kraft, men tillige ogsaa Begyndelsen til dens Undergravning: Faderret med Formuens Nedarvelse til Børnene, hvorved Ophobning af Rigdomme i Familjen blev fremmet, og Familjen blev en Magt overfor Genser; Tilbagevirkning af Rig-

*) Paa samme Maade som med den græske Basilevs har man ogsaa undersøgt en moderne Fyrste i den aztekiske Hærførers Plads. Morgan underkaster for første Gang Spaniernes, først paa Misforstaaelse hvilende og overdrevne, senere ligefrem løgnagtige Beretninger, en historisk Kritik, og paaviser, at Mexikanerne stod paa Barbariets Mellemtrin, men dog højere end de nymexikanske Pueblos-Indianere, og at deres Forfatning, saa vidt de forvanskede Beretninger tillader en at lære den at kende, svarede til dette: et Forbund af tre Stammer, som havde underkastet sig et Antal andre Stammer og tvunget dem til Skatteafgift, og som blev styret af et Forbundsraad og en Forbundskrigsfører, som Spanierne gjorde til en „Kejser".

domsforskellen paa Forfatningen gennem Dannelsen af de første Anlæg til en arvelig Adel og Kongedømmet; Slaveri, endnu nærmest blot af Krigsfanger, men allerede med Udsigt til at gøre Stamme- og endog Gensfæller til Slaver; den gamle Krig, af Stamme imod Stamme, der allerede udarter til systematisk Røveri til Lands og til Vands for at erobre Kvæg, Slaver og Skatte, som en regelmæssig Erhvervskilde; kort sagt, Rigdom lovprist og agtet som det højeste Gode, og den gamle Gensordning misbrugt for at retfærdiggøre det voldelige Rov af Rigdom. Kun ét manglede endnu: en Indretning, der ikke blot sikrede den enkelte de nyerhvervede Rigdomme overfor Gensordningens kommunistiske Overleveringer, som ikke blot gjorde den tidligere saa lidet skattede Privatejendom hellig, og erklærede denne Helliggørelse for hele det menneskelige Samfunds højeste Maal, men som ogsaa forsynede de ny Former af Ejendomserhvervelse, der udviklede sig rask, altsaa Rigdommens stadig fremskyndede Formerelse, med det almene Samfunds Anerkendelsespræg; en Indretning, som forevigede ikke blot den begyndende Spaltning af Samfundet i Klasser, men ogsaa den besiddende Klasses Ret til at udbytte den besiddelsesløse, hins Herredømme over denne. Og denne Indretning kom. Staten blev opfunden.

5te Afsnit.

Den athenske Stats Oprindelse.

Intet Steds bedre end i det gamle Athen kan vi, i det mindste for det første Stykke Vejs Vedkommende, forfølge, hvorledes Staten har udviklet sig, derved at Gensforfatningens Organer blev dels omdannede, dels fortrængte ved at nye Organer skødes ind, til de tilsidst blev fuldstændig afløste af virkelige Statsøvrigheder, medens der i Stedet for det virkelige „Folk i Vaaben", der indordnet i sine Genser, Fratrier og Stammer beskyttede sig selv, traadte en væbnet „offenlig Magt", der var en Tjener af denne Statsøvrighed og altsaa ogsaa lod sig bruge imod Folket. Morgan har i det væsenlige fremstillet Forvandlingen af Formerne; det økonomiske Indhold, som frembringer dem, maa jeg for det meste føje til.

I Heltetiden var Athenernes frie Stammer i Attika endnu bosatte paa fra hverandre adskilte Omraader, selv de tolv Fratrier, hvoraf de var sammensatte, synes endnu i Kekrops's tolv Stæder at have haft adskilte Bostader. Forfatningen var Heltetidens: Folkeforsamling, Folkeraad, Basilevs. Saa langt tilbage den skrevne Historie naar, var Grund og Jord allerede fordelt og overgaaet til Privatejendom, i fuld Overensstemmelse med den henimod Slutningen af Barbariets Højtrin allerede forholdsmæssigt udviklede Varefrembringelse og den dertil svarende Varehandel. Ved Siden af Korn blev der indvundet Vin og Olje; Søhandlen paa det ægæiske Hav blev mere og mere unddragen Fønikerne og faldt for største Delen i attiske Hænder. Ved Køb og Salg af Grundejendom, ved den fremskridende Deling af Arbejdet mellem Agerbrug og Haandværk, Handel og Skibsfart, maatte Medlemmerne af Genser, Fratrier og Stammer meget snart blive blandede mellem hverandre, og Fratriens og Stammens Landomraader faa Beboere, der, om end de var Dele af samme Folk, dog ikke hørte til disse Grupper, og altsaa var fremmede paa deres egen Boplads. Thi hver Fratrie og hver Stamme styrede i rolige Tider selv sine Anliggender, uden at sende Bud til Athen til Folkeraad eller Basilevs. Men den, der boede paa Fratriens eller Stammens Omraade, uden at høre til disse, kunde naturligvis ingen Del tage i denne Styrelse.

Gensforfatningsorganernes ordnede Samvirken kom derved saaledes i Uorden, at det allerede paa Heltetiden var nødvendigt at søge Midler til Afhjælpning heraf. Den Thesevs tilskrevne Forfatning blev indført. Forandringen bestod fremfor alt deri, at der blev indrettet en Centralstyrelse i Athen, d. v. s. en Del af de Anliggender, der hidindtil havde været styrede selvstændig af Stammerne, blev erklæret for fælles og overdraget til det fælles Raad, der holdt Møder i Athen. Hermed var Athenerne

skredet et Skridt videre end nogensinde et i Amerika indfødt Folk var gaaet: i Stedet for det blotte Forbund af jævnsides bosatte Stammer traadte deres Sammensmæltning til et eneste Folk. Dermed opstod der en fælles athensk Folkeret, som stod over de i Stamme og Gens raadende Retssædvaner; den athenske Borger fik som saadan bestemte Rettigheder og en ny Retsbeskyttelse ogsaa paa det Omraade, hvor han var fremmed i Stammen. Men dermed var det første Skridt gjort til at undergrave Gensforfatningen; thi det var det første Skridt til den senere Indlemmelse af Borgere, der var stammefremmede i hele Attika, og som stod og vedblev at staa helt udenfor den athenske Gensforfatning. En anden Indretning, der tilskrives Theseus, var hele Folkets Inddeling i tre Klasser, uden Hensyn til Gens, Fratrie eller Stamme: Eupatrider eller adelige, Geomorer eller Agerdyrkere og Demiurger eller Haandværkere, og Overgivelsen til de adelige af Eneret til Embedsbesættelserne. Denne Indretning forblev, med Undtagelse af Embedernes Besættelse ved Adelen, ganske vist uden Virkning, da de to andre Klasser ikke fik nogen særlig Rettighed; men den er af Vigtighed, fordi den fører de nye Samfundsgrundbestanddele, som ubemærket havde udviklet sig, frem for os. Den viser, at den Vane at besætte Embederne indenfor Gensen med visse Familjer allerede havde uddannet sig til en kun lidet omtvistet Ret for disse Familjer til Embederne, at disse Familjer, der desuden var mægtige ved deres Rigdom, begyndte at slutte sig sammen uden for deres Gensfer til en særlig forrettighedsnydende Klasse, og at den lige nu først fremspirende Stat gjorde denne Tilraning hellig. Den viser endvidere, at Arbejdets Deling mellem Landbrugere og Haandværkere allerede havde faaet tilstrækkelig Styrke til at gøre den gamle Ordning efter Gensfer og Stammer Rangen stridig i Samfundet. Den forkynder til Slut den uforsonlige Modsætning mellem Genssamfundet og Staten; det første Forsøg paa en Statsdannelse bestaar i at sønderrive Gensferne, idet det skiller Medlemmerne af enhver af disse i forrettighedsnydende og tilsidesatte, og igen deler disse i to Erhvervsklasser og saaledes stiller dem op mod hinanden.

Athens politiske Historie fra denne Forfatnings Indførelse indtil Solon er kun ufuldstændig bekendt. Basilevsens Embede gik af Brug; i Spidsen for Staten traadte Arkonter, valgte ud af Adelen. Adelens Herredømme voksede mere og mere, indtil det henimod Aaret 600 før vor Tidsregning blev uudholdeligt. Og, vel at mærke, Hovedmidler til at undertrykke den almindelige Frihed var — Penge og Aager. Adelens Hovedsæde var i og omkring Athen, hvor Søhandlen, og dertil det endnu stadig lejlighedsvis med i Købet tagne Sørøveri, berigede den og samlede Pengerigdomme i dens Hænder. Ud herfra trængte det sig udviklende Pengevæsen som sønderdelende Skedevand ind i Landmenighedernes nedarvede Tilværelsesmaade, der var grundet paa Byttet af selve de frembragte Genstande. Gensforfatningen er absolut uforenelig med et Pengesystem. De attiske Smaalodsbønders Undergang faldt sammen med Løsningen af de gamle Gensbaand, der beskyttende omslyngede dem. Gældsbeviset og Godspantsættelse (thi ogsaa Pant i fast Ejendom havde Athenerne allerede opfundet) kendtes hverken af Gens eller Fratrie. Da den gamle Gensforfatning kendte intet til Penge, intet til Forskud og intet til Gæld. Derfor uddannede ogsaa Adelens Pengeherredømme, der stadig bredte sig yppigere, en ny Sædvaneret til Sikkerhed for Skyldherren lige over for Skyldneren, til Helliggørelse af Smaabondens Udbytning ved Pengemanden. Alle Attikas Markjorder struttede med Vantesøjler, hvorpaa det stod optegnet, at det Grundstykke, hvorpaa de stod, var pantsat til den og den for saa og saa meget. De Agre, der ikke var saaledes mærkede, var for det meste allerede solgte for forfaldne Pantelaan eller Renter, og var gaaede over i den adelige Aagerkarls Eje; Bonden kunde være glad, naar det blev ham tilladt at blive siddende derpaa som Forpagter og leve af en Sjettedel af Udbyttet af sit Arbejde, mens han maatte betale fem Sjettedele til den nye Herre i Forpagtningsafgift. Og man gik endnu

videre. Forslog Indtægten af det solgte Grundstykke ikke til Gældens Dækning, eller var denne Gæld stiftet uden Sikkerhed ved Pant, saa maatte Skyldneren sælge sine Børn i Udlandet som Slaver for at dække Fordringshaverne. Børnenes Salg ved Faderen — det var den første Frugt af Faderretten og Engiftet! Og var Blodsugeren saa endnu ikke stillet tilfreds, saa kunde han sælge selve Skyldneren som Slave. Det var Civilisationens dejlige Morgenrøde hos det athenske Folk.

Tidligere, da Folkets Livsforhold endnu svarede til Gensforfatningen, var en saadan Omvæltning en Umulighed; og nu var den kommen, man vidste ikke hvordan. Lad os et Øjeblik gaa tilbage til vore Irokesere. Der var en saadan Tilstand som den, der nu havde paatvungen sig Athenerne, uden at de saa at sige kunde gøre for det og sikkert imod deres Vilje, utænkelig. Den Aar ud og Aar ind ensartede Maade at frembringe Livsfornødenhederne paa, som fandtes der, kunde aldrig frembringe en saadan, ligesom udefra paatvungen Modstrid eller nogen Modsætning mellem rig og fattig, Udbyttere og udbyttede. Irokeserne var endnu langt fra at kunne beherske Naturen, men indenfor de Naturgrænser, der galdt for dem, beherskede de deres egne Frembringelsesforhold. Bortset fra daarlig Høst i deres Haver eller Udtømmelse af Fiskeforraadet i deres Søer og Floder og Vildtbestanden i deres Skove, vidste de hvad de fik ud ved deres Maade at arbejde sig deres Underhold til paa. Hvad de maatte faa ud, det var Livsfornødenhederne, enten de nu faldt ud lidt knappere eller lidt rigeligere; men hvad de aldrig kunde faa ud, det var uforsætlige Samfundsomvæltninger, Sønderrivning af Gensbaandet eller Splittelse af Gens- og Stammefællerne i hinanden modsatte og bekæmpende Klasser. Frembringelsesforholdene bevægede sig indenfor de snævreste Skranker, men — Frembringerne beherskede deres egne Frembringelser. Det var det uhyre store Fortrin ved de barbariske Frembringelsesforhold, som gik tabt med Civilisationen, og hvis Tilbageerobring vil være de næste Slægtsleds Opgave, men da paa Grundlag af Menneskets nu tilkæmpede mægtige Herredømme over Naturen og den nu mulighlevne frie Association.

Anderledes forholdt det sig med Grækerne. Den opstaaede Privatejendom af Hjorder og Overdaadighedssager førte til en Bytning mellem enkelte, til Frembringelsernes Forvandling til Varer. Og her ligger Spiren til hele den paafølgende Omvæltning. Saa snart Frembringerne ikke mere selv ligefrem fortærede deres Frembringelser, men gav dem fra sig ved Bytning, tabte de Herredømmet over dem. De vidste ikke længere, hvad der blev af dem, og der var nu en Mulighed for, at Frembringelserne en Gang kunde blive benyttede imod Frembringeren til hans Udbytning og Undertrykkelse. Derfor kan intet Samfund i Længden beholde Herredømmet over sine egne Frembringelsesforhold og Opsynet over sin Frembringelsesvirksomheds Virkninger i Samfundet, som ikke afskaffer Bytning mellem Enkeltmand.

Men hvor hurtigt efter Opstaaelsen af Bytning mellem Enkeltmand og med Arbejdsfrembringelsernes Forvandling til Varer disse Frembringelser skulde gøre deres Herredømme over Frembringerne gældende, det skulde Athenerne faa at vide. Med Varefrembringelsen fulgte Jordens Dyrkning af Enkeltmand for egen Regning og dermed snart Enkeltmands Jordejendom. Fremdeles opstod Pengene, den almene Vare, som alle andre kunde byttes med; men idet Menneskene opfandt Pengene, tænkte de ikke paa, at de dermed igen skabte en ny Samfundsmagt, den ene almene Magt, som hele Samfundet maatte bøje sig for. Og denne nye Magt, der pludselig var sprunget op uden dens egne Ophavsmænds Vidende og Vilje, var det, som Athenerne skulde faa at føle i dens Ungdommeligheds fulde Raahed.

Hvad skulde man gøre? Den gamle Gensforfatning havde ikke alene vist sig afmægtig lige overfor Pengenes Sejrstog, den var ogsaa helt og holdent ude af Stand til inden for sin Ramme blot at finde Rum til saadan noget som Penge, Fordringshavere

og Skyldnere og Tvangsinddrivelse af Gæld. Men den nye Samfundsmagt var der en Gang, og fromme Ønsker og Længsel efter, at de gode gamle Tider skulde komme tilbage, drev ikke Penge og Agerrenter ud af Verden igen. Og desforuden var der skudt en Række andre mindre fremtrædende Huller i Gensforfatningen. Gensfællernes og Fratorernes Sammenrystен mellem hverandre paa hele det attiske Landomraade, særlig i selve Athen, var taget til fra Slægt til Slægt, og det uagtet en Athener ogsaa nu nok maatte sælge Jordstykker udenfor sin Gens, men ikke sit eget Hus. Arbejdets Deling mellem de forskellige Frembringelsesgrene: Agerbrug, Haandværk og i dette atter utallige Underarter, Handel, Skibsfart osv., havde stadig udviklet sig fuldstændigere med Industriens og Samfærdslens Fremgang; Befolkningen delte sig nu efter sin Beskæftigelse i temmelig faste Grupper, hvoraf enhver havde en Række nye, fælles Interesser, som der ingen Plads var til i Gensen eller Fratrien, og hvis Besørgelse altsaa gjorde nye Embeder nødvendige. Slavernes Antal var taget betydelig til og maa allerede den Gang have overgaaet de frie Atheneres; Gensforfatningen kendte oprindelig ikke noget til Slaveri, altsaa heller ikke noget Middel til at holde denne store Masse ufrie i Tømme. Og endelig havde Handelen bragt en Mængde fremmede til Athen, som nedsatte sig der for det lettere Pengeerhvervs Skyld, og ligeledes efter den gamle Forfatning var uden Ret og Beskyttelse, og som, til Trods for at de blev taalte ved Vedtægt, vedblev at være et forstyrrende, fremmed Element i Folket.

Kort sagt, det lakkede mod Enden med Gensforfatningen. Samfundet voksede daglig mere ud af den; ikke en Gang de værste Onder, der var opstaaede lige under Øjnene paa den, kunde den enten hæmme eller hæve. Men i Mellemtiden havde Staten tyst udviklet sig. De nye Grupper, der var blevne skabte ved Arbejdets Deling, først mellem By og Land, saa mellem de forskellige Arbejdsgrene i Byen, havde skabt nye Organer til at varetage deres Interesser; der var blevet indrettet alle Slags Embeder. Og saa behøvede den unge Stat fremfor alt en egen Magt, som hos de søfarende Athenere nærmest kun kunde være en Sømagt, til enkelte Smaakrige og til Handelsskibenes Beskyttelse. Navkrarierne blev oprettede, uvist paa hvilken Tid men før Solon; det var smaa Kredsomraader, tolv i hver Stamme; hver Navkrarie maatte stille, udruste og bemande et Krigsskib og desuden endnu stille to Ryttere. Denne Indretning angreb Gensforfatningen paa dobbelt Vis. For det første ved at skabe en offenlig Magt, som allerede ikke længere uden videre faldt sammen med det væbnede Folks store Helhed; og for det andet ved for første Gang at inddele Folket i offenligt Øjemed, ikke efter Slægtskabsgrupper, men efter stedlig Sammenboen. Hvad det har at betyde skal snart vise sig.

Naar Gensforfatningen ikke kunde bringe det udbyttede Folk nogen Hjælp, saa var der kun den opstaaende Stat tilbage. Og denne bragte den i den Solonske Forfatning, mens den tillige paany styrkede sig paa den gamle Forfatnings Bekostning. Solon — den Maade, hvorpaa hans i Aaret 594 før vor Tidsregning faldende Reform blev sat igennem, kommer os ikke ved her — aabnede Rækken af de saakaldte politiske Revolutioner, og det med et Indgreb i Ejendomsretten. Alle hidtidige Revolutioner har været Revolutioner til Beskyttelse af én Slags Ejendom imod en anden Slags Ejendom. De kan ikke beskytte den ene uden at krænke den anden. I den store franske Revolution blev Lensejendommen ofret for at redde den borgerlige Ejendom; i den Solonske maatte Fordringshaverens Ejendom holde for, til bedste for Skyldnerens Ejendom. Gældsfordringerne blev ganske simpelt erklærede for ugyldige. Vi kender ikke nøje Enkelthederne, men Solon roser sig i sine Digte af at have fjærnet Panteøjlerne fra de forgældede Jorder og at have ført dem, der paa Grund af Gæld var solgte eller flygtede til fremmede Lande, tilbage. Dette var kun muligt ved en ligefrem Ejendomskrænkelse. Og i Virkeligheden er alle saakaldte politiske Revolutioner, ligefra den første

til den sidste, blevne foretagne til Beskyttelse af Ejendom af *én* Slags og gennemførte ved Konfiskation, ogsaa kaldet Tyveri, af Ejendom af en *anden* Slags. Saa sandt er det, at i halvtredje tusind Aar har Privatejendommen kun kunnet opretholdes ved Ejendomskrænkelse.

Men nu kom det an paa at forhindre en Tilbagevenden af saadanne Forhold, der kunde kaste de frie Athenere i Slaveri. Det skete først ved almindelige Forholdsregler, f. Eks. ved Forbud imod Gældsbreve, hvorved Skyldnerens Person blev sat i Pant. Fremdeles blev der fastslaaet et største Maal for den Grundejendom, den enkelte kunde eje, for i det mindste at sætte nogle Skranker for Adelens Graadighed efter Bondejord. Men saa kom der Forfatningsforandringer; for os er følgende de vigtigste:

Raadet blev bragt op til firehundrede Medlemmer, hundrede af hver Stamme; her vedblev altsaa endnu Stammen at være Grundlaget. Men det var ogsaa det eneste Omraade, paa hvilket den gamle Forfatning blev draget med ind i det nye Statslegeme. Thi for øvrigt inddelte Solon Borgerne i fire Klasser i Henhold til deres Jordejendom og Indtægt; 500, 300 og 150 Medimner Korn (1 Medimne = omtrent 41 Litrer eller Potter) var den mindste Indtægt for de tre første Klasser; hvem der havde mindre eller slet ingen Grundejendom faldt i den fjerde Klasse. Alle Embeder kunde kun besættes med Personer fra de tre øverste, de højeste kun fra den første Klasse: den fjerde Klasse havde kun Ret til at tale og stemme i Folkeforsamlingen, men der blev alle Embedsmænd valgte, der maatte de aflægge Regnskab, der blev alle Love lavede, og der udgjorde den fjerde Klasse Flertallet. De aristokratiske Forrettigheder blev tildels fornyede i Skikkelse af Forrettigheder, Rigdommen nød; men Folket beholdt den afgørende Magt. Endvidere dannede de fire Klasser Grundlaget for en ny Hærordning. De to første Klasser stillede Rytteriet, den tredje maatte tjene som tværk Fodfolk; den fjerde som let, upansret Fodfolk eller paa Flaaden, og fik saa rimeligvis ogsaa Lønning.

Her blev der altsaa indført et helt nyt Element i Forfatningen: Privatejendommen. I Henhold til Størrelsen af Statsborgernes Grundejendom blev deres Rettigheder og Pligter afmaalte, og i samme Grad som de formuende Klasser vinder i Indflydelse, bliver de gamle Blodslægtskabsgrupper fortrængte; Gensforfatningen havde lidt et nyt Nederlag.

De politiske Rettigheders Afmaaling efter Formuen var imidlertid ingen af de Indretninger, uden hvilke Staten ikke kan bestaa. Hvor stor en Rolle den end har spillet i Staternes Forfatningshistorie, saa har dog overordenlig mange Stater, og endog netop de fuldstændigst udviklede, ikke haft den nødig. Ogsaa i Athen spillede den kun en forbigaaende Rolle. Fra Aristides's Tid stod alle Embeder aabne for enhver Borger.

I Løbet af de nærmest følgende firsindstyve Aar kom det athenske Samfund efterhaanden ind i den Retning, hvori det udviklede sig videre i de følgende Aarhundreder. Der var sat en Bom for den overvældende Agren med Land fra den før-Solonske Tid ligesom for den uindskrænkede Sammenhobning af Jordejendom. Handelen og Haandværket og Kunsthaandværket, som blev drevet mere og mere i det store ved Slavearbejdet, blev da herskende Erhvervsgrene. Man blev mere oplyst. I Stedet for paa raa Begyndervis at udbytte ens egne Medborgere, udbyttede man overvejende Slaverne og de ikke-athenske Kunder. Den rørlige Ejendom, Pengerigdommen og Rigdommen paa Slaver og Skibe, tog mere og mere til, men den var nu ikke længere blot Middel til at erhverve Jordejendom, som i den første, indskrænkede Tid, den var selv bleven Maalet. Dermed var der paa den ene Side vokset en sejrrig Medbejler med den gamle Adelsmagt i Vejret, men paa den anden Side var ogsaa den sidste Grund bleven draget bort under Levningerne af den gamle Gensforfatning. Medlemmerne af Gensер, Fratrier og Stammer var blerne spredte over hele Attika og kastede saa fuldstændig mellem hverandre, at de ganske havde mistet deres Brugbarhed til politiske

Grupperinger; en Mængde athenske Borgere tilhørte slet ikke nogen Gens, de var indvandrede, som vel var indtraadte i Borgerrettigheder, men ikke i noget af de gamle Slægtbaand; ved Siden af dem stod saa ogsaa det stedse voksende Antal af blot som Forbundsvenner indvandrede fremmede.

Imidlertid holdt Partikampene ved; Adelen søgte at tilbageerobre sine tidligere Forrettigheder og fik igen en kort Tid Overtaget, indtil Klejsthenes's Revolution (509 før vor Tidsregning) styrtede den for bestandig, men med den ogsaa den sidste Levning af Gensforfatningen.

Kleisthenes vilde, i sin nye Forfatning, intet vide af de fire gamle paa Gens og Fratrie grundede Stammer. I deres Sted traadte en hel ny Ordning paa Grundlag af Inddelingen af Borgerne efter deres blotte Bopæl, som allerede var forsøgt i Navkrarierne. Ikke mere til hvilken Slægtskabsforbindelse man hørte, men ene og alene Bopælen var det afgørende; ikke mere Folket, men Landomraadet blev inddelt; Beboerne blev politisk set kun Tilbehør til Landomraadet.

Hele Attika blev delt i hundrede Menighedskredse (demos), som hver styrede sig selv. De i hver Demos bosiddende Borgere (demoter) valgte deres Forstander (demarch) og Skatmester, ligesom ogsaa tredive Dommere med Dommermyndighed i mindre Stridigheder. De fik ligeledes deres eget Tempel og Skytsgud eller Hero, hvis Præster de selv valgte. Den højeste Myndighed i Demos var hos Demoternes Forsamling. Det er, som Morgan rigtig bemærker, Grundbilledet af den selvregerende, amerikanske Bymenighed. Med den samme Enhed, hvormed Nutidens Stat i sin højeste Uddannelse slutter, begyndte den opstaaende Stat i Athen.

Ti af disse Enheder, Demer, dannede en Stamme, der til Adskillelse fra den gamle Slægtstamme nu kaldtes Stedstamme. Stedstammen var ikke blot en selvstyrende politisk, men ogsaa en militær Gruppe; den valgte Fylarken eller Stammeforstanderen, som befalede over Rytteriet, Taxiarken, som førte Fodfolket, og Strategen, som befalede over hele det i Stammeomraadet opbudte Mandskab. Den stillede endvidere fem Krigsskibe med Mandskab og Befalingsmænd, og fik til Skytshelgen en attisk Hero, efter hvem den blev opkaldt. Endelig valgte den halvtredsindstyve Raadmænd til det athenske Raad.

Afslutningen dannedes af den athenske Stat, regeret af Raadet, sammensat af de ti Stammers femhundrede udvalgte, og i sidste Instans af Folkeforsamlingen, hvortil enhver athensk Borger havde Adgang og Stemmeret; ved Siden heraf besørgede Arkonterne og andre Embedsmænd de forskellige Bestyrelsesgrene og Rettergangsomraader. En øverste Embedsmand for den udøvende Magt fandtes ikke i Athen. Med denne nye Forfatning og med Indlemmelsen af et meget stort Antal Forbundsvenner, dels Indvandrede, dels frigivne Slaver, var Slægtforfatningens Organer trængt ud af de offentlige Anliggender; de sank ned til at blive Privatforeninger og religiøse Forbund. Men den moralske Indflydelse, den overleverede Anskuelses- og Tænkemaade fra den gamle Genstid, nedarvedes endnu i lang Tid og uddøde først lidt efter lidt. Det viste sig ved en senere Statsindretning.

Vi ser, at et væsenligt Kendemærke for Staten bestaar i en offentlig Magt, der er adskilt fra Folkets Masse. Athen havde den Gang nu først en Folkehær og en umiddelbart af Folket stillet Flaade; disse afgav et Værn udadtil og holdt Slaverne i Tømme, som allerede den Gang udgjorde Befolkningens store Flertal. Lige overfor Borgerne bestod den offentlige Magt nærmest kun af Politiet, der er saa gammelt som Staten, hvorfor ogsaa de umiddelbare Franskmænd i det 18. Aarhundrede ikke talte om de civiliserede, men om de „politiserede" Folk (nations policées). Athenerne indrettede altsaa samtidig med deres Stat ogsaa et Politi, et rigtigt Gendarmeri af Buesktytter til Hest og til Fods — Landjægere som man siger i Sydtyskland og Svejts. Men

dette Gendarmeri blev dannet af — Slaver. Denne Polititjeneste forekom den frie Athener saa ydmygende, at han hellere lod sig sætte fast af væbnede Slaver end selv nedlod sig til en saadan Vanære. Det var endnu den gamle Gensfølelse. Staten kunde ikke bestaa uden Politi, men den var endnu ung og indgød endnu ikke tilstrækkelig moralsk Agtelse til at gøre en Bestilling agtelsesværdig, som nødvendigvis maatte forekomme de gamle Gensfæller skændselsfuld.

Det viser sig i Rigdommens, Handelens og Industriens hurtige Opblomstring, i hvor høj Grad den nu i sine Hovedtræk færdige Stat var afpasset efter Athenernes nye Samfundsstilling. Klassemodsætningen, hvorpaa de politiske og Samfundsindretningerne hvilede, var ikke mere mellem Adelen og det menige Folk, men mellem Slaver og frie, Forbundsvenner og Borgere. Paa den højeste Blomstrings Tid bestod hele det frie athenske Borgerskab, Kvinder og Børn medindbefattede, af omtrent 90,000 Sjæle, ved Siden af 365,000 Slaver af begge Køn og 45,000 Forbundsvenner — fremmede og frigivne. Paa hver voksen mandlig Borger gik der altsaa i det mindste 18 Slaver og over 2 Forbundsvenner. Det store Slaveantal hidrørte fra, at mange af dem arbejdede sammen i Fabriker, store Rum, under Opsynsmænd. Men med Handelens og Industriens Udvikling fulgte Ophobning og Sammenbringelse af Rigdommene paa faa Hænder, og Forarmelse af Massen af de frie Borgere, som kun havde Valget tilovers mellem enten at konkurrere med Slavearbejdet ved selv at udføre Haandværkerarbejde, noget, der blev anset for vanærende, „uærligt", og ogsaa kun lovede ringe Udbytte, eller ogsaa at blive Stoddere. De gjorde, paa Grund af Omstændighederne og drevne af Nødvendigheden, det sidste, og da de udgjorde den store Masse, bragte de derved hele den athenske Stat til Undergang. Ikke Demokratiet har ført til Athens Undergang, saaledes som de europæiske for Fyrsterne lovende Skolemestre paastaar, men Slaveriet, som lyste den frie Borgers Arbejde i Ban. Statens Tilblivelse hos Athenerne er et særlig typisk Mønster paa Statsdannelse overhovedet, fordi den paa den ene Side gaar for sig ganske ren, uden Indblanding af nogen ydre eller indre Voldsdaad, — Pisistratus's Tilranelse af Magten efterlod intet Spor af sin korte Varighed —, fordi den paa den anden Side lader en Stat med en meget høj Formudvikling, den demokratiske Republik, fremgaa umiddelbart af Gensamfundet, og til Slut fordi vi tilstrækkelig kender alle væsentlige Enkeltheder.

6te Afsnit.

Gens og Stat i Rom.

Det fremgaar af Sagnet om Roms Grundlæggelse, at den første Nedsættelse skete ved et Antal latinske Genser (efter Sagnet hundrede), forenede til én Stamme, hvortil der snart sluttede sig en sabellisk Stamme, der ligeledes skal have talt hundrede Genser, og endelig en tredje Stamme, bestaaende af forskellige Bestanddele, der efter Fortællingen atter bestod af hundrede Genser. Den hele Fortælling viser ved første Blik, at der ikke var meget andet tilbage af de oprindelige naturbaarne Forhold end Gensen, og at selv den i mange Tilfælde kun var en Aflægger af en i det gamle Hjem stadig levende Moder-Gens. Stammerne bærer paa deres Pande Præget af kunstig Sammensætning, dog mest ud af de beslægtede Grundbestanddele og efter den gamle opvoksede og ikke lavede Stamme; derved udelukkes det ikke, at Kærnen af hver af de tre Stammer kan have været en virkelig gammel Stamme. Mellemledet, Fratrien, bestod af ti Genser og kaldtes Kurie; af dem var der altsaa tredive.

At den romerske Gens var samme Slags Indretning som den græske, er en anerkendt Ting; hvis den græske er en Videredannelse af den Samfundsenhed, hvis Urform vises os af de amerikanske Rødhuder, saa gælder det samme ogsaa uden videre for den romerske. Vi kan altsaa her fatte os i større Korthed:

1. Gensfællernes gensidige Arveret; Formuen blev i Gensen. Da det i den romerske som i den græske Gens var Faderretten, som var den gældende, var Efterkommerne paa Spindesiden udelukkede. Efter de tolv Tavlers Lov, den ældste skrevne romerske Ret, vi kender, arvede først Børnene som Livsarvinger, i Mangel af Børn Agnaterne (Slægtninge i mandlig Linie), og hvis der ingen var af dem, Gensfællerne. I alle Tilfælde blev Formuen i Gensen. Vi ser her, hvorledes lidt efter lidt nye Retsbestemmelser, fremkaldte ved den tiltagende Rigdom og Engiftet trænger ind i Gensædvanerne; Gensfællernes oprindelige lige Arveret indskrænkes først, — sagtens som ovenfor omtalt allerede tidligt, — ved gældende Brug til Agnaterne, tilsidst til Børnene og deres Efterkommere i Mandslinje; i de tolv Tavler kommer dette selvfølgelig frem i modsat Orden.

2. Besiddelse af en fælles Begravelsesplads. Den patriciske Gens Claudia fik ved sin Indvandring fra Regilli til Rom anvist et Stykke Land for sig selv og dertil i Byen en fælles Begravelsesplads. Endnu under Augustus blev Hovedet af den i Teutoburger-Wald faldne Varus bisat i Gensen Ovinctilias Begravelse (gentilitius tumulus).

3. Fælles religiøse Højtideligheder. Disse, sacra gentilitia, er kendte nok.

4. Forpligtelse til ikke at gifte sig indenfor Gensen. Dette synes aldrig i Rom at være bleven forvandlet til en skreven Lov, men Skikken vedblev at holde sig. Af den utallige Masse Ægtepar, hvis Navne er opbevarede, har ikke hos et eneste Mand og Kone samme Gensnavn. Arveretten beviser ligeledes denne Regel. Konen mister ved sit Ægteskab sine agnatiske Rettigheder og træder ud af sin Gens, hverken hun eller hendes Børn kan tage Arv efter hendes Fader eller hans Brødre, fordi ellers den faderlige Gens vilde miste sin Arvelod. Det er der kun Mening i under den Forudsætning, at Konen ikke kan ægte nogen af sine Gensfæller.

5. En fælles Grundejendom. Denne fandtes altid lige for Haanden i Urtiden, saa snart Stammelandet begyndte at blive delt. Hos de latinske Stammer finder vi, at Jorden er dels i Stammens, dels i Gensens og dels i Husholdningernes (som ikke nødvendigvis vare Enkeltfamiljer) Besiddelse. Romulus skal have foretaget de første Uddelinger af Land til Enkeltmand, omtrent en Hektare (to jugera)*) til hver. Dog finder vi endnu senere Jordejendom i Hænderne paa Gensер, for ikke at tale om Statsjorden, hvorom hele Republikens indre Historie drejer sig.

6. Gensfællernes Forpligtelse til gensidig Beskyttelse og Hjælp. Den skrevne Historie viser os kun Levninger heraf; den romerske Stat optraadte lige fra Begyndelsen med en saadan Overmyndighed, at Retten til at beskytte mod Forurettelser gik over paa den. Da Appius Claudius blev fængslet, anlagde hele hans Gens Sorg, selv de, der var hans personlige Fjender. Paa den anden punske Krigs Tid sluttede Gensерne sig sammen for at udløse deres krigsfangne Gensfæller; Senatet forbød dem det.

7. Ret til at bære Gensnavnet. Denne Ret vedblev at bestaa indtil ind i Kejsertiden; den frigivne tillodes det at antage sin forrige Herres Gensnavn, dog uden Gensrettigheder.

8. Ret til at adoptere fremmede i Gensen. Dette skete ved Adoption i en Familje (ligesom hos Indianerne), hvad der medførte Optagelse i Gensen.

9. Retten til at vælge og afsætte Forstanderen omtales intet Steds. Men da i Roms første Tid alle Poster besattes ved Valg eller Udnævnelse, fra Valgkongen og nedad, og ogsaa Kuriernes Præster valgtes af disse, saa maa vi have Lov til at antage det samme om Forstanderne for Gensерne (principes) — hvor meget det end ogsaa allerede var bleven til en Regel i Gensen at vælge ud af en og samme Familje.

Saaledes var en romersk Gens's Rettigheder. Med Undtagelse af den allerede fuldendte Overgang til Faderret er de et tro Spejlbillede af en irokesisk Gens's Rettigheder og Pligter; ogsaa her „stikker den vilde umiskendelig Hovedet frem".

Endnu næsten trehundrede Aar efter Roms Grundlæggelse var Gensbaandene saa stærke, at en patricisk Gens, Fabiernes, med Senatets Indvilligelse kunde foretage et Krigstog paa egen Haand mod Nabostaden Veji. 306 Fabier skal være dragne ud, og alle være blevne dræbte i et Baghold; en eneste tilbageblevен Dreng skal have forplantet Gensen videre.

Ti Gensер dannede som sagt en Fratrie, der her kaldtes Kurie, og fik vigtigere offentlige Rettigheder end den græske Fratrie; enhver Kurie havde sine egne Religionsøvelser, Helligdomme og Præster; disse sidste dannede, som en Helhed, et af de romerske Præstekollegier. Ti Kurier dannede en Stamme, der rimeligvis, ligesom de øvrige latinske Stammer, oprindelig havde en valgt Forstander — Hærfører og Ypperstepræst. De tre Stammer udgjorde som Helhed det romerske Folk, populus Romanus.

Altsaa kunde kun den høre til det romerske Folk, som var Medlem af en Gens og gennem denne af en Kurie og en Stamme. Dette Folks første Forfatning var saaledes: De offentlige Anliggender besørgedes nærmest af Senatet, der, som Rie-

*) En halv Tønde Land.

buhr først rigtig har set, var sammensat af de tre Hundrede Gensers Forstandere; netop i denne Egenskab, som Gensens ældste, kaldtes de Fædre, patres, og deres Forsamling Senat (de ældstes Raad af senex, gammel). Vanen altid at vælge ud af den samme Familje i hver Gens kaldte ogsaa her den første Stammeadel til Live; disse Familjer kaldte sig Patricier og gjorde Fordring paa at have udelukkende Ret til Adgang til Senatet og alle andre Embeder. At Folket med Tiden fandt sig i denne Fordring, og at den forvandledes til en virkelig Ret, udtrykker Sagnet derved, at Romulus skulde have tildelt de første Senatorer og deres Efterkommere Patriciatet med dets Forrettigheder. Senatet havde, ligesom det athenske bulê, den sidste Afgjørelse i mange Anliggender og den forberedende Raadslagning i de mere vigtige, især ved nye Love. Afgørelsen om dem blev truffen af Folkeforsamlingen, Comitia curiata kaldet (Kuriernes Forsamling). Folket kom sammen, grupperet i Kurier, og i hver Kurie rimeligvis i Genser; ved Afgjørelsen havde enhver af de tredive Kurier en Stemme. Kuriernes Forsamling antog eller forkastede alle Love, valgte alle højere Embedsmænd, indbefattet rex (den saakaldte Konge), erklærede Krig (men Fred sluttede Senatet) og traf Afgørelse som Højesteret ved Parternes Appel, i alle Tilfælde, hvor det drejede sig om at idømme en romersk Borger Dødsstraf. — Endelig stod der ved Siden af Senatet og Folkeforsamlingen rex, der nøjagtig svarer til den græske basileus, og ingenlunde var den næsten uindskrænkede Konge, som han er i Mommsens Fremstilling*). Ogsaa han var Hærfører, Ypperstepræst og Formand i visse Retter. Civilrettigheder eller Magt over Borgernes Liv, Frihed og Ejendom havde han aldeles ikke, forsaavidt den ikke fremgik af Hærførerens disciplinære Myndighed eller Retsformandens domsfuldbyrdende Magt. Embedet som Rex var ikke arveligt. Denne blev derimod, rimeligvis paa Forslag af hans Forgænger i Embedet, først valgt af Kuriernes Forsamling og saa højtidelig indsat i en følgende Forsamling. At han ogsaa kunde afsættes, beviser Tarqvinius Superbus's Skæbne.

Som Grækerne paa Heltetiden, saaledes levede altsaa Romerne paa de saakaldte Kongers Tid i et militært Demokrati, der hvilede paa og havde udviklet sig af Genser, Fratrier og Stammer. Selv om ogsaa Kurierne og Stammerne tildels var kunstig lavede, saa var de dog dannede efter de ægte, naturbaarne Forbilleder i det Samfund, hvoraf de var fremgaaede, og som endnu omgav dem paa alle Sider. Selv om ogsaa den naturbaarne patriciske Adel allerede havde vundet Jordsmon, selv om reges forsøgte efterhaanden at udvide deres Rettigheder — saa forandrer det ikke Forfatningens oprindelige Grundkarakter, og det er alene paa den, det kommer an.

Imidlertid forøgedes Byen Roms og det romerske, ved Erobring udvidede Omraades Befolkning, dels ved Indvandring, dels ved Indbyggerne af de underkastede, mest latinske Landstrækninger. Alle disse nye Statsmedlemmer (Spørgsmaalet angaaende Klienterne lader vi her uberørt) stod udenfor de gamle Genser, Kurier og Stammer, og dannede altsaa ikke nogen Del af populus Romanus, det egentlige romerske Folk. De var personlig frie Mennesker, kunde besidde Grundejendom, maatte betale Skat og yde Krigstjeneste. Men de kunde ikke beklæde noget Embede og hverken tage Del i Kuriernes Forsamling eller i Fordelingen af de erobrede Statsjorder. De udgjorde den fra alle offenlige Rettigheder udelukkede plebs. Ved deres stadig voksende Mængde, deres

*) Det latinske rex er det keltisk-irske righ (Stammeforstander) og det gotiske reiks; at ligeledes dette, som oprindelig ogsaa vort „Fyrste" (d. v. s. første, engelsk first, den første), betød Gens- eller Stammeforstander, fremgaar deraf, at Goterne allerede i det fjerde Aarhundrede havde et særligt Ord for det senere Konge, et helt Folks Hærfører, nemlig thiudans. Artaxerres og Herodes kaldes i Ulfilas's Bibeloversættelse aldrig reiks, men thiudans, og Kejser Tiberius's Rige ikke reiki, men thiudinassus. I den gotiske thiudans's eller, som vi unøjagtig oversætter det, Kong Thiudareiks, Theodorichs, d. v. s. Didriks Navn, flyder begge Benævnelser sammen.

militære Uddannelse og Bevæbning blev de til en truende Magt lige overfor det gamle, mod al Tilvækst udefra nu fast afsluttede populus. Dertil kom, at Grundejendommen synes at have været temmelig ligelig fordelt mellem populus og plebs, mens den rigtignok endnu ikke synderlig udviklede Købmands- og industrielle Rigdom vel fortrinsvis fandtes hos plebs.

Paa Grund af det dybe Mørke, hvori Roms fuldstændig sagnlige Urhistorie er hyllet — et Mørke, som forøges endnu yderligere ved de senere juristisk dannede Kildeskriftforfatteres rationalistisk-pragmatiske Tydningsforsøg og Beretninger — er det umuligt at sige noget bestemt enten om Tiden for, Forløbet af eller Anledningen til den Revolution, der gjorde en Ende paa den gamle Gensforfatning. Kun det er sikkert, at dens Aarsag laa i Kampene mellem plebs og populus.

Den nye Forfatning, der tilskreves Rex Servius Tullius og støttede sig til græsk Mønster, særlig Solon, skabte en ny Folkeforsamling, som uden Forskel indesluttede eller udelukkede populus og Plebejere, eftersom de ydede Krigstjeneste eller ej. Hele det vaabenføre Mandskab blev inddelt i seks Klasser efter Formuen. Den mindste Ejendom i hver af de fem Klasser var: I) 100,000 as; II) 75,000; III) 50,000; IV) 25,000; V) 11,000 as; efter Dureau de la Malle omtrent lig med 12,600, 9,000, 6,300, 4,500 og 1,440 Kroner. Den sjette Klasse, Proletarerne, bestod af dem, der ejede mindre end den femte Klasse og var fri for Tjeneste og Skatter. I den nye Folkeforsamling af Centurierne (Comitia centuriata) mødte Borgerne paa militær Vis i Kompagnier i deres Centurier paa hundrede Mand, og hver Centurie havde en Stemme. Men nu stiller første Klasse 80 Centurier, anden 22, tredje 20, fjerde 22, femte 30 og den sjette for et Syns Skyld ogsaa én. Dertil kom de af de rigeste dannede Ryttere med 18 Centurier; i alt var der altsaa 193 Stemmer; Stemmeflertal: 97. Nu havde Rytterne og første Klasse tilsammen alene 98 Stemmer, altsaa Flertal; var de enige, blev de andre slet ikke spurgte; den gyldige Beslutning var fattet.

Paa denne nye Forsamling af Centurierne gik nu alle Kuriernes tidligere Forsamlings politiske Rettigheder (undtagen nogle, der kun var til af Navn) over; Kurierne og de Gensers, hvoraf de bestod, nedsank derved, lige som i Athen, til rene private og religiøse Broderskaber og førte endnu længe i den Skikkelse en Skintilværelse, mens Kuriernes Forsamling helt sov ind. For ogsaa at fortrænge de tre gamle Slægtstammer fra Staten, blev der indført fire Stedstammer, hvoraf hver beboede en Fjerdedel af Byen, med en Række politiske Rettigheder.

Saaledes var ogsaa i Rom, allerede før Afskaffelsen af det saakaldte Kongedømme, den gamle Samfundsorden, der hvilede paa personlige Blodbaand, sprængte, og en ny, virkelig Statsforfatning, grundet paa Inddeling efter Stedomraade, og Forskel i Formue sat i Stedet. Den offenlige Magt bestod af det krigspligtige Borgerskab lige overfor ikke blot Slaverne, men ogsaa de fra Tjeneste i Hæren og Bevæbning udelukkede saakaldte Proletarer.

Indenfor denne Forfatning, der kun uddannedes videre ved Fordrivelsen af den sidste Rex Tarquinius Superbus, der tilranede sig den virkelige Kongemagt, og Ombytningen af Rex med to Hærførere (Konsuler) med lige Embedsmyndighed (som hos Irokeserne) — indenfor denne Forfatning bevæger hele den romerske Republiks Historie sig med alle dens Kampe mellem Patricier og Plebejere om Adgangen til Embeder og Delagtighed i Statsjorderne, med Patricieradlens endelige Gaaen-op i de store Grund- og Pengeejeres nye Klasse, som efterhaanden opslugte hele Bøndernes Jordejendom, efter at disse var blevne ødelagte ved Krigstjenesten, og dyrkede de saaledes opstaaede umaadelige Godser ved Slaver, affolkede Italien, og aabnede derved Døren ikke blot for Kejserdømmet, men ogsaa for dets Efterfølgere, de tyske Barbarer.

7de Afsnit.

Gensen hos Kelter og Tyskere.

Pladsen forbyder os at gaa ind paa de Gensindretninger, som i mere eller mindre ren Skikkelse endnu i vor Tid findes hos de mest forskellige vilde og barbariske Folk, eller paa Sporene deraf i de asiatiske Kulturfolks ældre Historie. Vi skal her kun gøre nogle korte Bemærkninger om Gensen hos Kelter og Germaner.

De ældste bevarede keltiske Love viser os endnu Gensen fuldkommen levende; i Irland lever den i det mindste instinktmæssig endnu den Dag i Dag i Folkebevidstheden, efter at Englænderne har sprængt den med Vold; i Skotland stod den endnu i Midten af forrige Aarhundrede i fuld Blomst og bukkede ogsaa her kun under for Englændernes Vaaben, Lovgivning og Domstole.

De gamle walisiske Love, der blev nedskrevne flere Aarhundreder før den engelske Erobring, seneste i det ellevte Aarhundrede, fremviser endnu Agerdyrkning af hele Landsbyer i Fællesskab, om det ogsaa kun er som en undtagelsesvis Levning af en tidligere almindelig Skik og Brug; enhver Familje havde 5 Akres til egen Dyrkning Ved Siden deraf blev der dyrket et Stykke i Fællesskab, hvoraf Udbyttet fordeltes. At disse Landsbymenigheder repræsenterer Genser eller Underafdelinger af Genser, kan der efter Analogien fra Irland og Skotland ingen Tvivl være om, selv om en fornyet Prøvelse af de walisiske Love, som jeg ikke nu har Tid til (mine Uddrag er fra Aar 1869), ikke skulde ligefrem bevise dette. Men hvad de walisiske og med dem de irske Kilder ligefrem beviser, det er, at hos Kelterne var Parringsægteskabet i det ellevte Aarhundrede endnu ingenlunde fortrængt af Engiftet. I Wales blev et Ægteskab først uløseligt eller rettere uopsigeligt efter syv Aars Forløb. Manglede der blot tre Nætter i de syv Aar, saa kunde Ægtefællerne skilles ad. Saa blev der delt: Konen delte, Manden valgte sin Del. Møblerne blev delte efter visse, meget humoristiske Regler. Hvis Manden opløste Ægteskabet, saa maatte han give Konen hendes Medgift og noget mere tilbage; gjorde Konen det, saa fik hun mindre. Af Børnene fik Manden to og Konen et, det mellemste. Hvis Konen efter Skilsmissen tog en anden Mand, og den første Mand igen hentede hende til sig, saa maatte hun følge med ham, selv om hun allerede stod med det *ene* Ben i den nye Ægteseng. Men havde de begge levet sammen i syv Aar, saa var de Mand og Kone, ogsaa uden noget forudgaaende formeligt Bryllup. Hos de unge Piger før Bryllupet blev Kyskhed hverken strængt iagttaget eller fordret; Bestemmelserne desangaaende er af en højst letfærdig Natur og ingenlunde stemmende med den borgerlige Sædelighedslære. Naar en Kone begik Ægte-

skabsbrud, havde Manden Ret til at prygle hende (et af de tre Tilfælde, hvor dette var ham tilladt; ellers hjemfaldt han til Straf derfor), men saa kunde han heller ikke fordre nogen anden Oprejsning, thi „for en og samme Forseelse skal der enten være Udsoning eller Hævn, men ikke begge Dele paa samme Tid". De Grunde, som Konen kunde støtte sig paa i sit Forlangende om Skilsmisse, uden at miste noget af sine Krav ved Fordelingen af det fælles Gods, var meget vidtrækkende: en ildelugtende Aande hos Manden var nok. De Løsepenge, som maatte betales til Stammehøvdingen eller Kongen for den første Nats Ret (gobr merch, deraf det middelalderlige Navn marcheta, fransk marquette), spiller en stor Rolle i Lovbogen. Kvinderne havde Stemmeret i Folkeforsamlingerne. Naar hertil føjes, at der foreligger Vidnesbyrd om lignende Forhold i Irland; at ligeledes der Ægteskab paa Tid var almindelig i Brug, og der var tilsikret Konen ved Adskillelsen nøje ordnede store Fordele, endog Skadesløsholdelse for hendes Tjeneste i Huset; at der der forekommer en „første Kone" ved Siden af andre Koner, og at der ved Arvedelinger ikke gøres nogen Forskel paa Børn, fødte i og udenfor Ægteskabet — saa har vi et Billede af Parringsægteskabet, i Sammenligning med hvilket den i Nordamerika gældende Ægteskabsform synes stræng, men som ikke i det ellevte Aarhundrede kan overraske hos et Folk, som endnu paa Cæsars Tid levede i Gruppeægteskab.

Den irske Gens (Sept, Stammen kaldes Clainne, Klan) bekræftes og beskrives ikke blot i de gamle Lovbøger, men ogsaa af de engelske Jurister i det 17de Aarhundrede, som blev sendte over for at forvandle Klanlandet til engelsk, kongelig Domæne. Jorden var lige til denne Tid Klanens eller Gensens Fællesejendom, forsaavidt som den ikke allerede af Høvdingerne var bleven forvandlet til deres Privatdomæne. Naar en Gensfælle døde, altsaa en Husholdning gik ind, saa foretog Forstanderen (caput cognationis kaldtes han af de engelske Jurister) en ny Jordfordeling af hele Omraadet mellem de øvrige Husholdninger. Denne maa i det Hele være foregaaet efter de i Tyskland gældende Regler. Endnu forefindes der nogle — for 40 eller 50 Aar siden meget talrige — Landsbymarker i d. s. k. Rundale. Bønderne, enkeltvis Forpagtere af den tidligere, Gensen i Fællesskab tilhørende, af den engelske Erobrer røvede Jord, betaler hver Afgift af sit Stykke, men slaar Ager- og Englandet paa alle Stykker sammen, deler det efter Beliggenhed og Godhed i „Gewanne", som det kaldes ved Moselfloden, og giver Enhver hans Andel i hvert „Gewann"; Mose- og Græsjord udnyttes i Fællesskab. Endnu for et halvhundrede Aar siden blev der fra Tid til anden, ofte aarlig, foretaget nye Delinger. En saadan Rundale-Landsbys Pløjelandskort ser akkurat ud som et tysk Gehöferschaft (se Anm S. 29—30) ved Moselfloden eller i Hochwald. Ogsaa i „Faktionerne" fortsættes Gensens Liv. De irske Bønder deler sig i Partier (factions), som beror paa tilsyneladende ganske affindige eller meningsløse Adskillelser, er ganske uforstaaelige for Englænderne og ikke synes at have noget andet Formaal end Faktionernes yndede Pryglerier i det store indbyrdes. Det er kunstige Opvækkelser, en senere opstaaet Erstatning for de sprængte Genser, som paa deres Vis lægge det nedarvede Gensinstinkts vedvarende Bestaaen for Dagen. I mange Egne lever forresten Gensfællerne endnu saa temmelig sammen paa det gamle Omraade; saaledes havde endnu i Trediverne det store Flertal af Indbyggerne i Grevskabet Monaghan kun fire Familjenavne, d. v. s. stammede fra fire Genser eller Klaner.

I Skotland skriver Gensordningens Undergang sig fra Underkuelsen af Opstanden i 1745. Det staar endnu hen uafgjort, hvilket Led i denne Ordning den skotske Klan særlig fremviser; men at den er et, er utvivlsomt. I Walter Scott's Romaner ser vi denne højskotske Klan levende for os. „Den er," siger Morgan, „et fortræffeligt Mønsterbillede af Gensen i sin Ordning og sin Aand, et slaaende Eksempel paa Genslivets Herredømme over Gensfællerne . . . I deres Fejder og deres Blodhævn, i

Fordelingen af Landomraaderne efter Klaner, i deres fælles Udnyttelse af Jorden, i Klanmedlemmernes Troskab mod Høvdingen og hverandre finder vi de Træk af Genssamfundet, der vender tilbage overalt . . . Nedstamningen regnedes efter Faderret, saa at Mændenes Børn forblev i Klanen, medens Kvindernes traadte over til deres Faders Klan." Men at der tidligere herskede Moderret i Skotland, det beviser den Kendsgerning, at der i den kongelige Familje hos Pikterne, efter Beda, galdt kvindelig Arvefølge. Ja, selv et Stykke Punaluafamilje havde, som hos Waliserne saaledes hos Skotterne, holdt sig ind i Middelalderen i den første Nats Ret, som Klanhøvdingen eller Kongen, som sidste Stedfortræder for de tidligere fælles Ægtemænd, var berettiget til at udøve hos enhver Brud, saafremt den ikke blev afkøbt ham. Den samme Ret — i Nordamerika fremkommer den meget ofte i det yderste Nordvest — galdt ogsaa hos Russerne, hvor Storfyrstinde Olga afskaffede den i det tiende Aarhundrede.

De kommunistiske Husholdninger af livegne Familjer, der bestod i Frankrig, især i Nivernais og Franche-Comté indtil Revolutionen, er, paa lignende Maade som de slaviske Familjemenigheder i de serbisk-kroatiske Egne, ligeledes Levninger af en tidligere Genssordning. De er endnu ikke helt uddøde; man ser f. Eks. ved Louhans (Saône et Loire) endnu en Mængde store, ejendommelig byggede Bondehuse med fælles Sal i Midten og Sovekamre rundt omkring, beboede af flere Slægtled af samme Familje.

At Tyskerne indtil Folkevandringen var indordnede i Gensер, er utvivlsomt. De kan først have besat Landomraadet mellem Donau, Rhinen, Weichsel og de nordlige Have faa Aarhundreder før vor Tidsregning; Cimbrerne og Teutonerne var endnu i fuld Omvandring, og Sveverne fandt først faste Bopæle paa Cæsars Tid. Om dem siger Cæsar udtrykkelig, at de havde nedsat sig efter Gensер og Slægtskaber (gentibus cognationibusque), og i en Romers Mund af gens Julia har dette Ord gentibus en bestemt Betydning, der ikke kan bortbevises. Dette galdt om alle Tyskere; selv Nedsættelsen i de erobrede Romerprovinser skete endnu efter Gensер. I den alamanniske Folkeret i det 8de Aarhundrede bliver genealogia uden videre sat ensbetydende med Markgenossenschaft saaledes, at vi her ser et tysk Folk, og det atter Sveverе, nedsat efter Gensер, Slægter, og et bestemt Omraade anvist enhver Gens. Hos Burgunderne og Longobarderne kaldtes Gensen fara, og Betegnelsen for Gensfæller (faramanni) bruges i den burgundiske Folkeret ligefrem ensbetydende med Burgunder, i Modsætning til de romanske Indbyggere, som naturligvis ikke var medindbefattede i de burgundiske Gensер. Fordelingen af Land foregik altsaa ogsaa i Burgund efter Gensер. Saaledes løses Spørgsmaalet om faramanni, hvormed de tyske Retslærde i hundrede Aar forgæves har brudt deres Hoveder. Denne Benævnelse fara for Gens har næppe gældt almindelig hos Tyskerne, endskønt vi her finder den saavel hos et Folk af gotisk som hos et af herminonisk (højtysk) Afstamning. De i tysk for Slægtskab benyttede Sprogrødder er meget talrige, og anvendes ligelig for Udtryk, ved hvilke vi har Lov til at forudsætte Forhold til Gens. — Som hos Merikanere og Grækere var ogsaa hos Tyskerne Slagordenen, saavel Rytterieskadronen som Fodfolkets Kilekolonne, indordnet efter Gensforbindelser; naar Tacitus siger: „efter Familjer og Slægtskaber", saa forklares dette ubestemte Udtryk deraf, at Gensen paa hans Tid forlængst havde ophørt i Rom at være et levende Bindemiddel. Men det mest afgørende Bevis er et Sted hos Tacitus, hvor der staar: Morbroderen betragter sin Søsterson som sin Søn, ja nogle anser Blodbaandet mellem Morbroder og Søsterson for endnu mere helligt og snæ-

vert end mellem Fader og Søn, saa at, naar der fordres Gisler, Søstersønnen gælder for en større Sikkerhed end dens egen Søn, man vil binde. Her har vi et levende Stykke af den efter Moderret indordnede, altsaa oprindelige Gens, og det som noget, der særlig udmærker Tyskerne*). Naar selve Sønnen blev givet i Pant paa et Løfte af en saadan Gens's Fæller og faldt som Offer ved Faderens Brud paa Overenskomsten, saa blev det dennes egen Sag. Men var det derimod Søstersønnen, der blev ofret, saa var den helligste Gensret krænket, den nærmeste Gens-Slægtning, der mere end nogen anden havde til Pligt at beskytte Drengen eller Ynglingen, bar Skylden for hans Død; enten maatte han ikke give ham i Pant, eller han maatte holde Forliget. Havde vi ikke ellers noget Spor af Gensforfatningen hos Tyskerne, saa vilde dette ene Sted slaa til.

I øvrigt havde paa Tacitus's Tid Moderretten hos Tyskerne allerede veget Pladsen for Faderretten; Børnene arvede efter Faderen; hvor der ingen Børn var, arvede Brødrene og Onklerne paa fædrene og mødrene Side. Morbroderens Adgang til Arven hænger sammen med Bevarelsen af den lige omtalte Skik og beviser ligeledes, hvor ung Faderretten endnu den Gang var hos Tyskerne. Ogsaa til langt ind i Middelalderen findes der Spor af Moderret. Endnu den Gang syntes man ikke rigtig, navnlig hos de Livegne, at have stolet paa Faderskabet; naar saaledes en Lensherre fordrede en bortløben Livegen tilbage fra en By, maatte f. Eks. i Augsburg, Basel og Kaiserslautern den anklagedes Livegenskab bevidnes af seks af hans nærmeste blodbeslægtede, og det udelukkende paa mødrene Side (Maurer, Städtevs I, S. 381).

En anden Levning af Moderretten, som først da var i Færd med at uddø, viser den for Romeren næsten ufattelige Agtelse, Tyskerne viste Kvindekønnet. Jomfruer af ædel Slægt ansaas for de mest bindende Gisler ved Forlig med Tyskerne; den Tanke, at deres Koner kunde komme i Fangenskab og Slaveri, er dem rædselsfuld og hidser mere end alt andet deres Mod i Slaget; de ser noget helligt og profetisk i Kvinden, de hører paa hendes Raad ogsaa i de vigtigste Sager, lige som jo Veleda, den brukteriske Præstinde ved Lippefloden, var den ledende Sjæl i hele den Bataveropstand, hvorved Civilis i Spidsen for Tyskere og Belgiere rystede hele Romerherredømmet i Gallien. I Hjemmet synes Konen at herske ubestridt; hun, de gamle og Børnene maa rigtignok ogsaa besørge alt Arbejde; Manden jager, drikker eller dovner. Saaledes fortæller Tacitus; men da han ikke siger, hvem der passer Marken, og bestemt erklærer, at Slaverne kun ydede Afgifter, men ikke noget Hoveriarbejde, saa maa dog sagtens den store Mængde af de voksne Mænd have maattet gøre den Smule Arbejde, som Agerbruget fordrede.

Ægteskabsformen var, som allerede ovenfor sagt, et Parringsægteskab, der var i Færd med lidt efter lidt at nærme sig til Engiftet. Strængt Engifte var det ikke endnu, eftersom Flerkoneri var tilladt de fornemme. I det hele blev der holdt strængt over de unge Pigers Kyskhed (i Modsætning til hos Kelterne), og ligeledes taler Tacitus med særlig Varme om Ægteskabsbaandets Ubrødelighed hos Tyskerne. Kun Konens Ægteskabsbrud angiver han som Skilsmissegrund. Men hans Beretninger viser her Huller i meget, og bærer desuden det for de liderlige Romere fremholdte

*) Den særlig snævre Natur af det Baand mellem Morbroderen og hans Søstersøn, der stammer fra Moderrettens Tid, kendes hos Grækerne endnu kun i Heltetidens Sagnlære. Efter Diodor (IV, 34) dræber Meleager Thestius's Sønner, sin Moder Altæa's Brødre. Altæa ser i denne Daad en saa usonlig Brøde, at hun forbander Morderen, sin egen Søn, og ønsker ham Døden. „Guderne bønhørte, som man fortæller, hendes Ønske og gjorde en Ende paa Meleagers Liv." Efter samme Diodor (IV, 44) lander Argonauterne under Herakles i Thrakien og finder der, at Finevs, paa sin nye Hustrus Tilskyndelse, skammelig mishandler sine to Sønner, han havde avlet med sin forstødte Hustru, Boreaden Kleopatra. Men blandt Argonauterne findes der ogsaa Boreader, Brødre til Kleopatra, altsaa Morbrødre til de mishandlede. De tager sig straks af deres Søstersønners Sag, befrier dem og dræber Vogterne.

Dydsspejl altfor meget til Skue. Saa meget er vist: var Tyskerne i deres Skove disse sjældne Dydsriddere, da har der kun behøvedes liden Berøring med Yderverdenen for at bringe dem ned paa Højde med den øvrige europæiske Gennemsnitsmenneskehed; det sidste Spor af strænge Sæder forsvandt endnu raskere under Romerne end det tyske Sprog. Man behøver kun at læse Gregor fra Tours. Det forstaar sig af sig selv, at der ikke i de tyske Urskove kunde herske den forfinede Overstrømmelse af sanselig Lyst som i Rom, og saaledes bliver der ogsaa i denne Henseende Fortrin nok tilbage hos Tyskerne fremfor Romerverdenen, uden at vi har nødig at tildigte dem en Afholdenhed paa Kødets Omraade, som aldrig og intet Steds har herskет hos et helt Folk.

Fra Gensforfatningen stammer Forpligtelsen til at tage i Arv efter sin Fader eller sine Slægtninge, deres Fjendskaber lige saa vel som deres Venskaber; ligeledes Blodpenge, Løsepenge i Stedet for Blodhævn for Drab eller Krænkelser. Disse Blodpenge, som endnu for en Menneskealder siden ansaas for en særlig tysk Indretning, er nu bleven eftervist hos Hundreder af Folkeslag, som en Formildelsesform af den fra Gensordningen stammende Blodhævn. Vi finder dem, ligesom Forpligtelsen til Gæstevenskabet, blandt andet hos de amerikanske Indianere; Beskrivelsen om, hvorledes Gæstevenskabet blev udøvet efter Tacitus (Germania c. 21), er næsten lige til Enkelthederne den samme, som Morgan giver af sine Indianere.

Den hidsige og endeløse Strid om, hvor vidt Tacitus's Tyskere allerede havde delt alt Landet for bestandig eller ikke, og hvorledes vedkommende Steder skal tydes, tilhører nu Fortiden. Efter at man hos næsten alle Folkeslag har paavist den fælles Dyrkning af Agerjorden ved Gensen og senere ved kommunistiske Familjemenigheder, som Cæsar endnu afgiver Vidnesbyrd om hos Sveverne, og at Jorden senere blev anvist de enkelte Familjer, med en fra Tid til anden tilbagevendende Nyfordeling, og siden det er slaaet fast, at den fra Tid til anden tilbagevendende Nyfordeling af Agerjorden i selve Tyskland hist og her har holdt sig lige til vore Dage, er det ikke værdt at spilde et Ord mere herpaa. Naar Tyskerne fra det fælles Landbrug, som Cæsar udtrykkelig tillægger Sveverne (delte eller Privatagre findes aldeles ikke hos dem, siger han), i de 150 Aar til Tacitus var gaaet over til Enkeltdyrkning af Jorden, med aarlig Nyfordeling af den, saa er det saamæn Fremskridt nok; Overgangen fra det Trin til den fulde Privatejendom af Jorden i Løbet af dette korte Tidsrum og uden nogen som helst fremmed Indblanding, indeholder simpelthen en Umulighed. Jeg læser altsaa hos Tacitus kun hvad han siger med tørre Ord: „De skifter (eller deler om igen) det dyrkede Land hvert Aar, og der bliver desuden Fællesland nok tilovers". Det er det Trin af Agerdyrkning og Jord-Tilegnelse, som nøjagtig svarer til Tyskernes daværende Gensforfatning.

Medens hos Cæsar Tyskerne dels først lige er naaet til at have faste Bopæle, dels endnu søger saadanne, har de hos Tacitus allerede et helt Aarhundrede med fast Nedsættelse bag ved sig; svarende dertil er Fremskridtet i Frembringelsen af Livsfornødenhederne umiskendeligt. De boer i Blokhuse; deres Klædedragt minder endnu meget om Stovlivet: grov Uldkappe, Dyreskind, og, for Kvinder og de fornemme, Lærreds Underklæder. Deres Næring er Mælk, Kød, vilde Frugter og, som Plinius føjer til, Havregrød (endnu i vore Dage keltisk Nationalspise i Irland og Skotland). Deres Rigdom bestaar i Kvæg; men dette er af en daarlig Race, Kvæget smaat, uanseligt og kullet; Hestene smaa Ponier og ikke Løbere. Penge blev brugte sjældent og lidt, kun romerske. De forarbejdede ikke Guld og Sølv og satte ingen Pris paa det; Jærn var sjældent og synes, idetmindste hos Stammerne ved Rhinen og Donau, næsten kun at være indført, ikke indvundet af dem selv. Runeskriften (en Efterligning af græske eller latinske Bogstaver) var kun kendt som hemmelig Skrift og blev kun brugt til religiøst Trylleri. Menneske-

ofringer var endnu i Brug. Kort sagt, vi har her et Folk for os, der lige har hævet sig op fra Barbariets Mellemtrin til dets Højtrin. Men medens de Romerne umiddelbart tilgrænsende Stammer ved den lettede Indførsel af romerske Industrifrembringelser blev forhindrede i at udvikle en selvstændig Metal- og Væverindustri, dannede der sig ganske sikkert en saadan i Nordøsten, ved Østersøen. De i de slesvigske Moser fundne Rustninger — det lange Jærnsværd, Panserskjorten, Sølvhjælm o. s. v., med romerske Mønter fra Slutningen af det andet Aarhundrede — og de ved Folkevandringen udbredte tyske Metalsager viser en ganske særegen Grundform med en ikke ringe Uddannelse, selv hvor den hviler paa oprindelig romersk Mønster. Udvandringen til det civiliserede Romerrige gjorde overalt en Ende paa denne Hjemmeindustri undtagen i England. I hvor høj Grad denne Industri er opstaaet og videre ensartet uddannet, det viser f. Eks. Broncespænderne; de, der er fundne i Bourgogne, i Rumænien og ved det asiatiske Hav, kunde godt være fremgaaet fra et og samme Værksted som de engelske og svenske, og er ligesaa utvivlsomt af germansk Oprindelse.

Til Barbariets Højtrin svarer ogsaa Forfatningen. Overalt fandtes der, efter Tacitus, et Forstandernes (principes) Raad, der afgjorde ringere Sager, men forberedte vigtigere til Afgørelse af Folkeforsamlingen; selve denne bestaar paa Barbariets Lavtrin, i det mindste der, hvor vi kender den, hos Amerikanerne, først kun for Gensen, endnu ikke for Stammen eller Stammeforbundet.

Forstanderne (principes) adskiller sig endnu skarpt fra Krigsførerne (duces), ganske som hos Irokeserne. Hine lever allerede til Dels af Æresgaver af Kvæg, Korn osv. fra Stammefællerne; de bliver, som i Amerika, for det meste valgte ud af samme Familje; Overgangen til Faderretten virker, som i Grækenland og Rom, heldigt for at Valget lidt efter lidt kan forvandles til Arvelighed og dermed for Dannelsen af en Adelsfamilje i enhver Gens. Denne gamle, saakaldte Stammeadel, gik for største Delen til Grunde i Folkevandringen eller dog snart efter. Hærførerne valgtes uden Hensyn til deres Nedstamning, blot efter deres Dygtighed. De havde kun ringe Myndighed og maatte virke ved Eksemplet; den egentlige disciplinære Myndighed hos Hæren tillægger Tacitus udtrykkelig Præsterne. Den virkelige Magt laa hos Folkeforsamlingen. Kongen eller Stammeforstanderen fører Forsædet; Folket afgør: nej — ved Knurren, ja — ved Bifaldsraab og Vaabengny. Den er tillige Retsforsamling; her forebringes Klager og afgøres ved Dom, her fældes Dødsdomme, og vel at mærke lides Døden kun for Fejghed, Folkeforræderi og unaturlig Vellyst. Ogsaa i Gensfer og andre Underafdelinger dømmer hele den forsamlede Mængde under Forstanderens Forsæde, der, som ved al tysk oprindelig Rettergang, kun kan have været Forhandlingens Leder og den, der stiller Spørgsmaal; den, der fældede Dommen var, fra ældste Tider og overalt hos Tyskerne, den samlede Mængde i sin Helhed.

Forbund af Stammer havde uddannet sig siden Cæsars Tid; hos nogle af dem fandtes der allerede Konger; ligesom hos Grækerne og Romerne stræbte den øverste Hærfører allerede efter Eneherredømme og opnaaede det undertiden. Saadanne heldige Magtranere var nu ingenlunde uindskrænkede Herskere; men de begyndte dog allerede at sprænge Gensforfatningens stærke Baand. Medens ellers frigivne Slaver indtog en underordnet Stilling, kom den Slags Yndlinge hos de nye Konger ofte til Rang, Rigdom og Ære. Noget lignende skete efter Romerrigets Erobring af Hærførere, der nu var blevne til store Landes Konger. Hos Frankerne spillede Kongens Slaver og frigivne en stor Rolle, først ved Hoffet, saa i Staten; for en stor Del stammer den nye Adel ned fra dem.

Der fandtes en Indretning, som virkede heldig for Kongedømmets Opstaaen, nemlig „Følgeskaberne". Allerede hos de amerikanske Rødhuder saa vi, hvorledes der ved Siden af Gensforfatningen dannede sig Privatselskaber for at føre Krig paa egen Haand.

Disse Privatselskaber var hos Tyskerne allerede blevne til staaende Foreninger. En Krigsfører, der havde erhværvet sig et Ry, samlede en Skare byttelystne unge Folk omkring sig, forpligtede til personlig Troskab mod ham som han mod dem. Føreren gav dem Forplejning og Gaver og ordnede Rækkefølgen i deres Stillinger; en Livgarde og en slagfærdig Hærskare til mindre, et færdigt Officerskorps til større Togter. Hvor svage end disse Følgeskaber monne have været og ogsaa senere f. Eks hos Odovaker i Italien viste sig at være, saa dannede de dog allerede Spiren til den gamle Folkefriheds Forfald, og viste sig virkelig paa og efter Folkevandringen at være det. Thi for det første fremmede de den kongelige Magts Opkomst. Men for det andet kunde de, som allerede Tacitus bemærker, kun holdes sammen ved uafbrudte Krige og Røvertog. Røveriet blev Maalet. Naar Føreren intet havde at gøre i Nærheden, saa drog han med sit Mandskab til andre Folk, hos hvem der fandtes Krig og Udsigt til Bytte; de tyske Hjælpefolk, der kæmpede i stor Mængde under den romerske Fane, endog mod Tyskere, var for en Del sammenbragte ved saadanne Følgeskaber. Landsknægtvæsenet, Tyskernes Skænsel og Forbandelse, var allerede her til Stede i sit første Anlæg. Efter Romerrigets Erobring dannede disse Kongernes Følgesvende, ved Siden af de ufrie og romerske Hofbetjente, den senere Adels anden Hovedbestanddel.

I det hele gælder altsaa for de til Folk forbundne tyske Stammer den samme Forfatning, som havde udviklet sig hos Grækerne i Heltetiden og Romerne paa den saakaldte Kongetid: Folkeforsamling, Gens-Forstanderraad, Hærfører, der allerede stræber efter en virkelig kongelig Magt. Det var den mest uddannede Forfatning, som Gensordningen overhovedet kunde udvikle; den var Mønsterforfatning paa Barbariets Højtrin. Saa snart Samfundet overskrider de Grænser, indenfor hvilke denne Forfatning slog til, saa var det ude med Gensforfatningen; den sprængtes, og Staten traadte i dens Sted.

8de Afsnit.

Tyskernes Statsdannelse.

Tyskerne var efter Tacitus et meget talrigt Folk. En omtrentlig Forestilling om de tyske Enkeltfolks Styrke faar vi hos Cæsar; han angiver Tallet paa de paa den venstre Rhinbred optrædende Usipeter og Tenkterer til 180,000, Kvinder og Børn medberegnede. Altsaa omtrent 100,000 paa et Enkeltfolk*), allerede betydelig mere end f. Eks. det samlede Antal hos Irokeserne paa deres Blomstringstid, hvor de, med en ringere Styrke end 20,000 Individer, blev en Skræk for hele Landet fra de store Søer til Ohio og Potomacfloderne.

Et saadant Enkeltfolk indtager paa Kortet, naar vi forsøger efter Beretningerne at gruppere dem, der havde nedsat sig i Nærheden af Rhinen og er mere bekendte, i Gennemsnit omtrent en prøjsisk Regerings„bezirk"s Plads, altsaa omtrent 10,000 Kvadratkilometer eller 182 geografiske Kvadratmile. Men Romernes Germania Magna op til Weichselfloden omfatter med et rundt Tal 500,000 Kvadratkilometer. Med et gennemsnitlig Individantal af 100,000 for hvert Enkeltfolk, maatte det hele samlede Antal for Germania Magna altsaa regnes til fem Millioner, et anseligt Tal for en barbarisk Folkegruppe, for vore Forhold derimod — 10 Individer paa Kvadratkilometeren eller 550 paa en geografisk Kvadratmil — et yderst ringe. Men dermed er de dalevende Tyskeres Antal ingenlunde udtømt. Vi ved, at der langs Karpaterne nedad indtil Donaumundingen boede tyske Folk af gotisk Stamme, Bastarner, Peukiner og andre saa talrige, at Plinius ud af dem sammensætter Tyskernes femte Hovedstamme, og at de, der allerede i Aaret 180 før vor Tidsregning optræder i Lejetjeneste hos den makedoniske Konge Perseus, endnu i Augustus's første Aar trængte frem til Egnen om Adrianopel. Anslaar vi dem kun til en Million, saa faar vi som det sandsynlige Antal af Tyskere i Begyndelsen af vor Tidsregning i det mindste seks Millioner. Efter at have nedsat sig i Germanien maa Befolkningen være tagen til med stigende Hurtighed, noget alene de ovenfor omtalte industrielle Fremskridt vilde bevise. De slesvigske Mosefund er, efter de dertil hørende romerske Mønter, fra det tredje Aarhundrede. Paa den Tid herskede

*) Det her antagne Tal bekræftes ved et Sted hos Diodor om de galliske Kelter: „I Gallien boer der mange Folkeslag af ulige Styrke. Hos de største beløber Antallet af Mennesker sig omtrent til 200,000, hos de mindste til 50,000" (Diodorus Siculus, V, 25). Altsaa i Gennemsnit 125,000; de galliske Enkeltfolk maa, med deres højere Udviklingsstandpunkt, ubetinget antages at have været noget talrigere end de tyske.

der altsaa allerede ved Østersøen en uddannet Metal- og Tøjindustri, et livligt Samkvem med Romerverdenen og en vis Overdaadighed hos de rige — alt Spor af en tættere Befolkning. Men paa den Tid begynder ogsaa Tyskerne paa hele Rhinlinjen, den romerske Grænsevold og Donau, fra Nordsøen til det Sorte Hav, deres almindelige Angrebskrig — et ligefremt Bevis paa det stadig voksende, udadtil trængende Folketal. Tre hundrede Aar varede Kampen, hvorunder hele Hovedstammen af gotiske Folk (med Undtagelse af de skandinaviske Goter og Burgunderne) drog mod Sydøst og dannede den venstre Fløj i den store Angrebslinje, i hvis Midtpunkt Højtyskerne (Herminonerne) trængte frem ved øvre Donau, og paa hvis højre Fløj Iskævonerne, nu kaldet Frankerne, trængte frem ved Rhinen; i Ingævonernes Lod faldt Britaniens Erobring. Ved Enden af det femte Aarhundrede laa Romerriget kraftesløst, blodløst og hjælpeløst aabent for de indtrængende Tyskere.

Vi stod ovenfor ved den antike græske og romerske Civilisations Vugge. Her staar vi ved dens Grav. Det romerske Verdensherredømmes jævnende Høvl var faret hen over alle Landene ved Middelhavsbækkenet, og det Aarhundreder igennem. Hvor ikke græsk gjorde Modstand, havde alle Nationalsprog maatte vige for et folkeligt Latin; der fandtes ingen Nationalforskæl, ingen Galler, Iberer, Ligurer og Noriker mere, de var alle blevne Romere. Den romerske Styrelse og den romerske Ret havde overalt opløst de gamle Slægtforbund, og dermed den sidste Levning af stedlig og national Selvstændighed. Det nybagte Romerskab bød ikke nogen Erstatning; det udtrykte ikke en Nationalitet, men blot Manglen paa Nationalitet. Grunddelene til nye Nationer fandtes overalt; de forskellige Provinsers latinske Dialekter adskilte sig mere og mere; de naturlige Grænser, som tidligere havde gjort Italien, Gallien, Spanien og Afrika til selvstændige Landomraader, var endnu til Stede og følтes ogsaa endnu. Men intet Steds var den Kraft ved Haanden, der kunde sammenfatte disse Grunddele til nye Nationer; intet Steds var der endnu noget Spor af Udviklingsevne, Modstandskraft, for ikke at tale om Skabelseevne. Det uhyre Landomraades uhyre Menneskemasse havde kun ét Baand, som holdt den sammen: den romerske Stat, og den var i Tidens Løb bleven dens værste Fjende og Undertrykker. Provinserne havde knust Rom; Rom var selv bleven en Provinsby som de andre — med Forrettigheder, men ikke længer herskende, ikke længer Verdensrigets Midtpunkt, ikke en Gang mere Kejsernes og Underkejsernes Sæde, der boede i Konstantinopel, Trier og Milano. Den romerske Stat var bleven til en indviklet Kæmpemaskine, udelukkende til at udsuge Undersaatterne. Alle Slags Skatter og Ydelser trykkede Befolkningens Masse ned i dybere og dybere Fattigdom; Trykket blev øget til det utaalelige ved Statholdernes, Skatteindkrævernes og Soldaternes Udpresninger. Saa vidt havde den romerske Stat bragt det med sit Verdensherredømme: den grundede sin Tilværelsesret paa Ordenens Opretholdelse indadtil og Beskyttelse mod Barbarerne udadtil. Men dens Orden var værre end den skrækkeligste Ordensløshed, og Barbarerne, som den foregav at beskytte Borgerne imod, blev imødeset med Længsel af dem som Befriere.

Samfundstilstanden var ikke mindre fortvivlet. Allerede fra Republikens sidste Tider var Romerherredømmet gaaet ud paa en hensynsløs Udbytning af de erobrede Provinser; Kejserdømmet havde ikke afskaffet, men tværtimod ordnet denne Udbytning. Jo mere Riget forfaldt, desto højere steg Skatter og Ydelser, desto mere skamløst røvede og udpressede Embedsmændene. Handel og Industri havde aldrig været de folkebeherskende Romeres Sag; kun i Alder havde de overtruffet alt, hvad der har været til før og efter dem. Hvad der var bleven forefundet og havde holdt sig af Handel gik til Grunde under Embedsmænds Udsugning; hvad der endnu slog sig igennem, kommer paa Rigets østlige, græske Del, som ligger udenfor vor Betragtning. Almindelig Nedsynken i Fattigdom, Tilbagegang i Samfærdsel, Haandværk og Kunst, Befolkningens Aftagen,

Stædernes Forfald, Agerbrugets Tilbagegang til et lavere Trin — det var Enderesultatet af det romerske Verdensherredømme.

Agerdyrkningen, som i hele den gamle Verden havde været den Frembringelsesgren, der gjorde Udslaget, var det nu igen mere end nogensinde før. Siden Republikens Ophør bestod næsten hele Landomraadet i Italien af uhyre sammenlagte Godser (latifundium). Disse blev udnyttede paa to Maader: enten som Enge for Kvæget, hvor saa Befolkningen havde maattet vige Pladsen for Faar og Okser, hvis Røgt kun krævede nogle faa Slaver; eller som Villaer, der med Masser af Slaver drev Havebrug i stor Stil, dels til Tilfredsstillelsen af Ejernes Overdaadighedsforbrug, dels til Afsætning paa Markederne i Byerne. De store Græsgange var blevne ved at bestaa og var vel endog voksede i Udstrækning; Villagodserne og deres Havebrug var sunkne i Forfald sammen med deres Ejermænds Forarmelse og Byernes Forfald. Latifundiedriften, som hvilede paa Slavearbejde, betalte sig ikke mere; men den var den Gang den eneste Skikkelse, hvori det store Agerbrug var muligt. Dyrkning i det smaa var igen bleven den eneste lønnende Form. Den ene Villa efter den anden blev udstykket i smaa Lodder og givet hen til Arveforpagtere, som betalte en bestemt Sum, eller til partiarii, der snarere var Forvaltere end Forpagtere, og fik Sjettedelen eller endog kun Niendedelen af Aarsudbyttet for deres Arbejde. Men fortrinsvis udlagdes disse smaa Agerlodder til de saakaldte Koloner, som betalte et bestemt aarligt Beløb, var stavnsbundne til Jorden og kunde sælges med deres Lod; de var ganske vist ikke Slaver, men heller ikke frie Mænd, de kunde ikke gifte sig med frie, og deres Ægteskaber indbyrdes ansaas ikke for fuldgyldige Ægteskaber, men ligesom Slavernes kun for Samleje (contubernium). Det var Forløberne for Middelalderens Livegne.

Oldtidens Slaveri havde overlevet sig selv. Hverken paa Landet i det store Agerbrug eller i Byernes Fabriker gav det længere et Udbytte, det var værd at gøre sig Ulejlighed for — Markedet for dets Frembringelser var forsvundet. Men det lille Agerbrug og Smaahaandværket, hvortil Kæmpefrembringelsen fra Rigets Blomstringstid var skrumpet ind, havde ikke Plads til talrige Slaver. Kun til de riges Hus- og Stadsslaver var der endnu Plads i Samfundet. Men skønt hendøende mægtede Slaveriet alligevel at lade alt frembringende Arbejde synes som en Slavevirksomhed, frie Romere, og det var jo nu alle og enhver, uværdigt. Derfra skrev sig saa paa den ene Side det voksende Antal af Frigivelser af de overflødige, nu kun til Byrde blevne Slaver, paa den anden Side Tilvæksten af Koloner hist, af forarmede frie (noget Lignende, som de poor whites i Amerikas forhenværende Slavestater) her. Kristendommen er aldeles uskyldig i den gradvise Uddøen af Oldtidens Slaveri. Den havde Aarhundreder igennem været med til Slaveriet i Romerriget, og har senere aldrig hindret de Kristnes Slavehandel, hverken Tyskernes i Norden, eller Venetianernes i Middelhavet, eller senere Negerhandelen*). Slaveriet betalte sig ikke længer, derfor udøde det. Men det døende Slaveri efterlod sin giftige Braad i Banlysningen af de frie Mænds frembringende Arbejde. Dette var den udgangsløse, blinde Gyde, hvori den romerske Verden sad fast: Slaveriet var økonomisk umuligt, og de fries Arbejde var moralsk lyst i Ban. Det ene kunde ikke længer, det andet ikke endnu være Grundformen for Samfundsfrembringelsen. Det eneste, der her kunde hjælpe, var en fuldstændig Revolution.

I Provinserne saa det ikke bedre ud. Mest Underretning har vi fra Gallien. Her fandtes endnu ved Siden af Kolonerne frie Smaabønder. For at sikre sig mod Embedsmænds, Dommeres og Agerkarles Undertrykkelser, gav disse sig ofte under

*) Efter Biskop Liutprand fra Cremona var Hovedfabriksvirksomheden i det 10de Aarhundrede i Verdun, altsaa i det hellige tyske Rige, Fabrikation af Gildinger, der med stor Fortjeneste blev udførte til Spanien til de mavriske Haremer.

en mægtig Mands Beskyttelse eller Patronat; og det var ikke blot enkelte, men hele Menigheder, som gjorde dette, saa at Kejserne i det fjerde Aarhundrede udstedte gentagne Forbud herimod. Men hvad hjalp det dem, der søgte Beskyttelse? Skytsherren (Patronen) stillede det som en Betingelse, at de overdrog ham Ejendomsretten til deres Grundstykke, hvorimod han tilsikrede dem Brugsnydelsen af det paa Livstid — et Kneb, som den hellige Kirke mærkede sig vel og tilgavns efterlignede i det 9de og 10de Aarhundrede til Forøgelse af Guds Rige og sin egen Jordejendom. Den Gang, hen imod Aar 475, ivrede rigtignok Biskop Salvianus fra Marseille endnu forarget mod et saadant Tyveri og fortæller, at de romerske Embedsmænds og store Jordbrotters Tryk var blevet saa slemt, at mange „Romere" flygtede til de allerede af Barbarerne besatte Egne, og at de der nedsatte romerske Borgere ikke havde saa stor Skræk for noget, som for at komme under romersk Herredømme igen. At Forældre den Gang hyppigt af Fattigdom solgte deres Børn som Slaver, beviser en herimod udstedt Lov.

Til Løn for, at de tyske Barbarer befriede Romerne for deres egen Stat, tog de to Tredjedele af hele Jorden fra dem og delte mellem sig. Delingen gik for sig efter Gensforfatningen; da Erobrernes Tal var forholdsmæssig ringe, forblev meget store Strækninger udelte som dels hele Folkets, dels de enkelte Stammers og Gensers Ejendom. I hver Gens blev Ager- og Engландet udloddet i lige Dele til de enkelte Husholdninger; om der i den første Tid fandt gentagne Fordelinger Sted, véd vi ikke noget om; i hvert Fald tabte de sig snart i Romerprovinserne, og Enkeltdelene blev afhændelig Privatejendom, alod. Skove og Græsgange forblev udelte til fælles Afbenyttelse; denne Afbenyttelse og det uddelte Pløvlands Dyrkning blev ordnet efter gammel Sæd og den samlede Befolknings Beslutning. Jo længere Gensen boede i Landsbyen, og jo mere Tyskere og Romere lidt efter lidt smeltede sammen, desto mere traadte Baandets Slægtskabskarakter tilbage for dets territoriale; Gensen forsvandt i Markfællesskabet, der ganske vist endnu ofte nok lader Sporene af sin Oprindelse fra Fællernes Slægtskab komme tilsyne. Saaledes gik her Gensforfatningen, idetmindste i de Lande, hvor Markfællesskabet holdt sig — Nord-Frankrig, England, Tyskland og Skandinavien — umærkeligt over til en Stedforfatning, og blev dermed skikket til at indpasses i Staten. Men den bibeholdt dog sin naturbaarne demokratiske Karakter, og fik saaledes, selv i den vanslægtede Skikkelse, som senere blev paatvunget den, et Stykke Gensforfatning og dermed et Vaaben i de Undertryktes Hænder over med, der endnu den Dag i Dag er levende.

Naar saaledes Blodbaandet i Gensen hurtig gik tabt, saa var dette en Følge af, at dets Organer ogsaa udartede i Stammen og hele Folkeslaget som en Følge af Erobringen. Vi ved, at Herredømme over overvundne er uforeneligt med Gensforfatningen. Her ser vi dette i stor Maalestok. De tyske Folkeslag, Romerprovinsernes Herrer, skulde organisere denne deres Erobring. Men man kunde hverken optage Romermasserne i Gensgrupperne eller beherske dem ved disse. I Spidsen for de romerske stedlig styrende Korporationer, der for det meste vedblev at bestaa, maatte der stilles noget, der kunde erstatte den romerske Stat, og det kunde kun være en anden Stat. Saaledes maatte Gensforfatningens Organer forvandle sig til Statsorganer, og det under de paatrængende Forhold meget hurtigt. Men nu var den, der nærmest repræsenterede det erobrede Folkeslag, Hærføreren. Sikringen af det erobrede Land indadtil og udadtil fordrede, at hans Magt blev styrket. Øjeblikket var kommet til at forvandle Feltherreskabet til Kongedømme, og denne Forvandling blev fuldbragt.

Lad os en Gang tage Frankerriget. Her havde Saliernes Folk som Folkeejendom faaet ikke alene de udstrakte romerske Statsgodser, men endvidere ogsaa alle de meget store Landstrækninger, som ikke var blevne fordelte paa de mindre og større „gau"- og „Mark"fællesskaber (se Anm. S. 29—30), især alle større Skovstrækninger. Det første,

som den fra en simpel, øverste Hærfører til en virkelig Landsherre forvandlede Frankerkonge gjorde, var at forvandle denne Folkeejendom til kongeligt Gods, at stjæle det fra Folket og bortskænke eller forlene det til sit Følge. Dette Følge, der oprindelig bestod af hans personlige Krigsfølge og Hærens andre, lavere Førere, blev snart forstærket ikke alene ved Romere, d. v. s. romergjorte Gallere, som snart blev uundværlige for ham paa Grund af deres Skrivefærdighed, deres Dannelse og deres Kendskab til det romanske Landsprog og latinske Skriftsprog som til Landeretten, men ogsaa ved Slaver, Livegne og Frigivne, som udgjorde hans Hofstand, og blandt hvem han valgte sin Yndlinge. Til alle dem blev Stykker af Folkelandet først mest skænket, og senere, i Begyndelsen nærmest paa Kongens Livstid, overdraget under Form af Brugsgods (Beneficier); og saaledes blev der skabt et Grundlag for en ny Adel paa Folkets Bekostning.

Men ikke nok hermed. Den vide Udstrækning, Riget havde faaet, gjorde det umuligt at regere med de Midler, den gamle Gensforfatning stillede til Raadighed; var Forstandernes Raad ikke forlængst gaaet ud af Brug, vilde det dog ikke have kunnet forsamle sig; og det blev afløst af Kongens stadige Omgivelser. Den gamle Folkeforsamling vedblev for et Syns Skyld at bestaa, men den blev ligeledes mere og mere blot til en Forsamling af Hærens lavere Førere og de nyopkommende Stormænd. Ved de evige Borger- og Erobringskrige, de sidste navnlig under Karl den store, blev de frie jordbesiddende Bønder, det frankiske Folks store Masse, udmarvede og ødelagte paa samme Maade som tidligere de romerske Bønder i Republikens sidste Tider. De, der oprindelig havde dannet hele Hæren og efter Frankrigs Erobring dens Kærne, var ved Begyndelsen af det niende Aarhundrede sunkne ned i en saadan Fattigdom, at det var med Nød og næppe, at endnu hver femte Mand kunde drage ud. I Stedet for det umiddelbart af Kongen opbudte Hærstævne af frie Bønder traadte en Hær, der var sammensat af de nyopkomne Stormænds Tjenestefolk, deriblandt ogsaa de ham hørige og lydige Bønder, Efterkommere af dem, som før ikke havde kendt nogen anden Herre end Kongen og endnu tidligere slet ingen, ikke en Gang Kongen. Ved indre Krige, ved den kongelige Magts Svækkelse og tilsvarende Overgreb af de store, til hvem endnu kom de af Karl indsatte og efter Embedsarvelighed stræbende Gaugrever, blev, under Karls Efterkommere, Rigets Undergang endelig fuldbyrdet ved Normannernes Indfald. Halvtredsindstyve Aar efter Karl den stores Død laa Frankerriget lige saa modstandsløst for Normannernes Fødder som fire hundrede Aar tidligere Romerriget for Frankernes.

Og ikke blot Afmagten udadtil, men ogsaa Samfundsordenen eller rettere -uordenen indadtil, var næsten den samme. De frie, frankiske Bønder var blevne bragte i en lignende Stilling som deres Forgængere, de romerske Koloner. Ødelagte ved Krigene og Plyndringerne havde de maattet give sig ind under de nyopkomne stores eller Kirkens Beskyttelse; men denne Beskyttelse maatte de købe dyrt. Lige som tidligere de galliske Bønder, saaledes maatte nu de overdrage Skytsherren Besiddelsen af deres Grundstykke og fik det kun tilbage af ham igen som Fæstegods under forskellige og vekslende Former, men stedse kun mod at yde Tjenester og Afgifter; da de en Gang var bragte til denne Form af Afhængighed, mistede de ogsaa efterhaanden den personlige Frihed; efter faa Slægtleds Forløb var de som oftest allerede Livegne. Hvor hurtig den frie Bondestands Undergang fuldbragtes, viser Irminons Jordebog over Abbediet Saint-Germain des Prés, den Gang ved, nu i Paris. Paa dette Abbedis store, i Omegnen spredte Grundejendom, var der den Gang, endnu paa Karl den stores Levetid, bosat 2,788 Husholdninger, næsten udelukkende Franker med tyske Navne. Deriblandt 2080 Koloner, 35 Livegne, 220 Slaver og kun 8 frie Hoveribønder! Den af Salvian for ugudelig erklærede Brug, at Skytsherren lod sig overdrage Bondens Jordstykke til Ejendom og kun gav ham det tilbage til Brug paa Livstid, blev nu almindelig anvendt af Kirken lige overfor Bønderne. Hoveritjenesten, som nu kom mere og mere i

Brug, havde lige saa vel haft sit Forbillede i de romerske Angarier, Tvangstjenester for Staten, som i de tyske Markfællers Tjenesteydelser ved Bro- og Vejbygninger og andre almene Øjemed. Efter Skinnet at dømme var altsaa Befolkningens store Masse efter fire hundrede Aars Forløb kommen helt hen igen til Begyndelsen.

Men det beviste kun to Ting: for det første, at Samfundsklasserne og Ejendomsfordelingen i det synkende Romerrige havde svaret fuldstændig til det daværende Trin af Varefrembringelsen i Agerdyrkning og Industri, altsaa havde været uundgaaelig og for det andet, at dette Frembringelsestrin i de følgende fire hundrede Aar hverken var sunket eller havde hævet sig synderligt, altsaa med samme Nødvendighed havde frembragt den samme Ejendomsfordeling og de samme Befolkningsklasser. Byen havde i Romerrigets sidste Aarhundreder mistet sit tidligere Herredømme over Landet, og i de første Aarhundreder af det tyske Herredømme ikke faaet det tilbage igen. Dette forudsætter et lavere Udviklingstrin af saavel Agerbrug som Industri. Alle disse Forhold frembringer nødvendigvis store, herskende Grundejere og afhængige Smaabønder. Hvor lidt det var muligt at indpode, paa den ene Side, det romerske Latifundievæsen med Slaver, paa den anden Side den nyere Stordyrkning med Hoveriarbejde paa et saadant Samfund, det beviser Karl den stores uhyre, men næsten sporløst forsvundne Forsøgsforetagender med de berømte kejserlige Villaer. De blev kun fortsatte af og var kun frugtbringende for Klostre, men Klostrene vare unaturlige Samfundskorporationer, der var grundede paa Ægteskabsløshed; de kunde yde noget undtagelsesvis, men maatte netop ogsaa derfor vedblive at være Undtagelser.

Og dog var man kommen videre i disse fire hundrede Aar. Selv om vi ved Slutningen genfinder omtrent de samme Hovedklasser som ved Begyndelsen, saa var dog de Mennesker, som dannede disse Klasser, blevne forandrede. Borte var Oldtidens Slaveri og borte de forkomne, fattige frie, som foragtede Arbejdet som Slavegerning. Den frie, frankiske Bonde havde staaet mellem den romerske Kolon og den nye Livegne. Det forfaldne Romerdømmes „unyttige Erindren og forgæves Strid" var død og begravet. Ikke i en døende Civilisations Forsumpning, men i en nys Fødselsveer havde det niende Aarhundredes Samfundsklasser dannet sig. Den nye Slægt, saavel Herrer som Tjenere, var Mænd i Sammenligning med dens romerske Forgængere. Forholdet mellem mægtige Jorddrotter og tjenende Bønder, som for disse havde været den gamle Verdens redningsløse Undergangsform, det var nu for hine Udgangspunktet for en ny Udvikling; og saa, hvor golde end disse fire hundrede Aar synes at have været, én stor Frembringelse efterlod de: de moderne Nationaliteter, den vesteuropæiske Menneskeheds Rydannelse og Indordning for den kommende Historie. Tyskerne havde i Virkeligheden givet Europa nyt Liv, og derfor endte den germanske Tidsalders Statsopløsning ikke med en normannisk-saracensk Undertvingelse, men med at Beneficierne (Brugsgodserne) og Beskyttelsessøgningen (Kommendation) skred videre frem til Dannelsen af Lensvæsnet (Feudalisme).

Men hvad var det da for et hemmeligt Tryllemiddel, hvorved Tyskerne indpustede det hendøende Europa ny Livskraft? Var det en saadan den tyske Folkestamme medfødt Vidunderkraft, som vor storpralende Historieskrivning foredigter os? Ingenlunde. Tyskerne var, især den Gang, en højt begavet, arisk Stamme og stod midt i en levende Udvikling. Men det var ikke deres særlig nationale Egenskaber, som har forynget Europa, men ganske simpelt — deres Barbari, deres Gensforfatning. Deres personlige Dygtighed og Tapperhed, deres Frihedsfølelse og demokratiske Instinkt, som saa sine egne Anliggender i alle offentlige Anliggender, kort sagt, alle de Egenskaber, som Romeren havde mistet, og som alene var i Stand til at danne nye Stater og faa nye Nationaliteter til at vokse frem af Romerverdenens Dynd — hvad var de andet end Karaktertrækkene hos Højtrinets Barbar — Frugter af hans Gensforfatning?

Naar de omdannede Oldtidens Form for Engifte, mildnede Mændenes Herredømme i Familjen og gav Konen en højere Stilling, end den klassiske Verden nogensinde havde kendt, hvad satte dem saa i Stand dertil, naar det ikke var deres Barbari, deres Gensvaner, deres endnu levende Arvelod fra Moderrettens Tid? Naar de fik reddet et Stykke ægte Gensforfatning med over i Lensstaten i det mindste i tre af de vigtigste Lande, Tyskland, Nord-Frankrig og England, under Markfællesskabernes Form, og derved gav Bøndernes undertrykte Klasse et stedligt Sammenhold og et Middel til Modstand, selv under det haardeste, middelalderlige Livegenskab, saaledes som hverken de gamle Slaver eller Nutidens Proletarer forefandt det færdigt — hvad andet skyldtes saa det end deres Barbari, deres helt barbariske Skik at nedsætte sig i et Land ordnede efter Slægter?

Og endelig, naar de kunde uddanne den allerede i Hjemmet udøvede mildere Form af Trældom, hvori ogsaa Slaveriet i Romerriget gik mere og mere op, og løfte den op til at blive eneraadende; en Form der, som Fourier først har fremhævet, giver de trælbundne Midlet til en gradvis Befrielse som Klasse (fournit aux cultivateurs des moyens d'affranchissement *collectif et progressif*), en Form, der netop derved hæver sig højt over Slaveriet, hvor kun den øjeblikkelige Enkeltfrigivning uden Overgangstilstand er mulig (nogen Afskaffelse af Slaveriet ved en sejrrig Opstand kender Oldtiden ikke) — medens i Virkeligheden Middelalderens Livegne lidt efter lidt sætter deres Befrielse som Klasse igennem — hvad andet skylder vi saa det, end deres Barbari, i Kraft af hvilket de endnu ikke havde bragt det til det uddannede Slaveri, hverken Oldtidens Arbejdsslaveri eller det østerlandske Husslaveri?

Alt det livskraftige og livbringende, som Tyskerne indplantede i Romerverdenen, var Barbari. I Virkeligheden øvner kun Barbarer at forynge en Verden, der trænges i en døende Civilisations Veer. Og Barbariets højeste Trin, til hvilket og i hvilket Tyskerne havde arbejdet sig i Vejret før Folkevandringen, var netop det bedst skikkede for denne Virksomhed. Det forklarer alt.

Niende Kapitel.

Barbari og Civilisation.

Vi har nu fulgt Gensforfatningens Opløsning i de tre store særlige Eksempler, som Grækerne, Romerne og Tyskerne afgav. Vi vil nu til Slutning undersøge de almindelige økonomiske Betingelser, som allerede paa Barbariets Højtrin undergravede Samfundets stammeslægtlige (Gens-) Organisation og fuldstændig skubbede den til Side med Civilisationens Indtrædelse. Hertil vil det være lige saa nødvendigt at ty til Marx's „Kapitalen" som til Morgans Bog.

Gensen, der var vokset op paa Vildhedens Mellemtrin og havde udviklet sig videre paa dens Højtrin, naaede, saa vidt vore Kilder sætter os i Stand til at dømme, sin Blomstring paa Barbariets Lavtrin. Vi begynder altsaa med dette.

Her, hvor de amerikanske Rødhuder maa tjene os til Eksempel, finder vi Gensforfatningen fuldstændig udviklet. En Stamme har delt sig i flere Genser; med det stigende Folketal spalter hver af disse oprindelige Genser sig i flere Døtre-Genser, overfor dem staar saa Moder-Gensen som Fratrie; selve Stammen spalter sig i flere Stammer, og i hver af disse genfinder vi for det meste de gamle Genser; et Forbund omslutter, i det mindste i enkelte Tilfælde, de beslægtede Stammer. Denne simple Organisation er fuldkommen tilstrækkelig for de Samfundstilstande, hvorfra den er udsprungen. Den er slet ikke andet end disses egne, naturligt udvoksede Gruppering, og er i Stand til at jævne alle Konflikter, der kan opstaa indenfor det Samfund, der er organiseret paa den Maade. Udad til jævner Krigen alle Spørgsmaal; den kan ende med Stammens Tilintetgørelse, men aldrig med dens Undertvingelse. Det er det storartede, men tillige det begrænsede ved Gensforfatningen, at den ingen Plads har for Herrer og Tjenere. Indad til findes der endnu ingen Adskillelse mellem Rettigheder og Pligter. Spørgsmaalet om hvorvidt Deltagelsen i de offentlige Anliggender, Blodhævn eller dens Udsoning, er en Rettighed eller en Pligt, er slet ikke til for Indianeren. Det vilde forekomme ham lige saa urimeligt, som Spørgsmaalet om, hvorvidt det at spise, sove og jage var en Rettighed eller en Pligt. Lige saa lidt kan der finde en Spaltning Sted af Stammen og Gensen i forskellige Klasser. Og dette leder os til at undersøge det økonomiske Grundlag for Tilstanden.

Folkemængden er yderst tynd; den er kun tættere ved Stammens Bosted; rundt om denne ligger i et bredt Bælte Jagtomraadet og saa den neutrale Fredskov, der

skiller denne Stamme fra de andre. Arbejdets Deling er den ligefrem naturgivne: den finder kun Sted mellem de to Køn. Manden gaar i Krig, paa Jagt og Fiskeri og skaffer Raastoffet til Føden og de Redskaber, som er nødvendige hertil; Kvinden passer Huset, sørger for Næringens Tilberedelse og laver Klædningsstykkerne, hun koger Mad, væver og syr. Enhver af dem er Herre paa sit Omraade; Manden i Skoven, Kvinden i Huset. Enhver er Ejer af de Redskaber, de har lavet og bruger: Manden ejer sine Vaaben, Jagt- og Fiskeredskaber; Kvinden Husredskaberne. Husholdningen er kommunistisk Fælleseje for flere, ofte mange Familjer*). Hvad der bliver lavet og benyttet i Fællesskab, er fælles Ejendom: Huset, Haven og Langbaaden. Altsaa her og endnu kun her findes den „ved eget Arbejde erhværvede Ejendom", som Jurister og Økonomer har paadigtet det civiliserede Samfund som det sidste løgnagtige Retspaaskud, den nuværende kapitalistiske Ejendom endnu støtter sig paa.

Men Menneskene blev ikke overalt staaende paa dette Trin. I Asien traf de paa Dyr, som lod sig tæmme, og, naar de var tæmmede, igen kunde avle. Den vilde Bøffelko maatte jages, den tamme leverede aarlig en Kalv og Mælk oven i Købet. En Del af de mest fremskredne Stammer, Arier, Semiter og maaske ogsaa Turaner, gjorde først Tæmningen og senere den blotte Vogtning af Kvæg til deres Hovedarbejdsgren. Hyrdestammer udskilte sig fra den øvrige Masse af Barbarer: dette er den første, store Deling af Arbejdet i Samfundet. Hyrdestammerne frembragte ikke blot flere, men ogsaa andre Levnedsmidler end de øvrige Barbarer. Forud for dem havde de ikke blot Mælk, Mælkeprodukter og Kød i større Mængde, men ogsaa Huder, Uld, Gedehaar og de spundne og vævede Sager, der tog til med Mængden af Raastof. Derved blev det for første Gang muligt at faa en regelmæssig Bytten af Arbejdsfrembringelser. Paa tidligere Trin kunde der kun lejlighedsvis finde en saadan Bytten Sted; en særlig Færdighed i at lave Vaaben og Redskaber kan lede til en forbigaaende Arbejdsdeling. Saaledes er der funden utvivlsomme Levninger af Stenredskabsværksteder fra den senere Stenalder paa mange Steder; de kunstfærdige Mænd, som her uddannede deres Færdighed, arbejdede rimeligvis, saaledes som den Dag i Dag det indiske Gensamfunds faste Haandværkere, for det heles Regning. I intet Tilfælde kunde der paa dette Trin opstaa en anden Bytten end en indenfor Stammen, og ogsaa denne var og blev en Undtagelse. Her derimod, efter at Hyrdestammerne har skilt sig ud, finder vi alle Betingelser færdige til Bytten af Arbejdsfrembringelser mellem Medlemmer af forskellige Stammer og til dens Uddannelse og Fæstnen til en regelmæssig Indretning. Oprindeligt byttede Stamme med Stamme, gensidig gennem deres Gensforstander; men da Hjordene begyndte at gaa over til Privatejendom, fik Bytningen mellem enkelt Mand mere og mere Overvægt, og blev tilsidst den eneste Form. Men nu var den Hovedartikel, Hyrdestammerne gav i Bytte til deres Nabostammer, Kvæg; Kvæg blev derfor den Vare, efter hvilken alle andre blev værdsatte, og som overalt gerne blev modtaget i Bytte for andre Varer; kort sagt, Kvæg fik Pengenes Bestilling og gjorde Tjeneste som Penge allerede paa dette Trin. Med en saadan Nødvendighed og i en saadan Fart udviklede allerede Trangen til en Pengevare sig i Begyndelsen af Varebytningen.

Dyrkning af Haver, som sandsynligvis var ganske fremmed for de asiatiske Barbarer paa Lavtrinet, opstod senest hos dem paa Mellemtrinet som en Forløber for Dyrkning af Marker. Den turanske Højslettes Klima tillader ikke noget Hyrdeliv, naar der ikke findes Foderforraad for den lange, strænge Vinter; her var det altsaa en

*) Især paa Amerikas Nordvestkyst, se Bancroft. Hos Hejdanerne paa Dronning Charlottes Ø findes der Husholdninger paa indtil 700 Personer under fælles Tag. Hos Nootkaserne levede der hele Stammer under fælles Tag.

Betingelse, at Engene og Kornfrugterne blev dyrkede. Det samme gælder om Stepperne nord for det sorte Hav. Men naar man først indvandt Kornfrugterne til Kvæget, blev de ogsaa snart til Menneskeføde. Det dyrkede Land blev endnu ved at være Stammeejendom, og det blev i Begyndelsen anvist Gensen, senere de enkelte Personer, til Benyttelse; de maa vel have haft en vis Brugsret dertil, men heller ikke mere.

Paa dette Trin er der især to industrielle Erobringer, som er vigtige. Den første er Væven, den anden er Indsmæltning af Metalertser og Metallernes Forarbejdelse. Kobber, Tin og den af begge disse sammensatte Bronce stod højt over alle andre i Vigtighed; Broncen afgav brugelige Redskaber og Vaaben, men den kunde ikke fortrænge Stenredskaberne: det maatte der Jærn til; men det forstod man ikke endnu at indvinde. Man begyndte at bruge Guld og Sølv til Smykker og Prydelser, og de maa allerede have haft stor Værdi, sammenlignet med Kobber og Bronce.

Følgen af Produktionens Stigning i alle Grene — Kvægdrift, Agerdyrkning, Hjemmehaandværk — var, at den menneskelige Arbejdskraft blev sat i Stand til at frembringe et større Produkt end det, der var nødvendigt til dens Underhold. Samtidig forøgedes ogsaa den daglige Arbejdsmængde, som tilfaldt hvert Medlem af Gensen, Husfællerne eller den enkelte Familje. Det blev ønskeligt at kunne indlemme nye Arbejdskræfter. Disse leverede saa Krigen: Krigsfangerne blev forvandlede til Slaver. Den første store Arbejdsdeling i Samfundet med sin Forøgelse af Arbejdets Frembringelsesevne, altsaa af Rigdommen, og sin Udvidelse af Produktionsomraadet drog, under de samtlige givne historiske Betingelser, med Nødvendighed Slaveriet efter sig. Af den første store Arbejdsdeling i Samfundet udsprang den første store Spaltning af Samfundet i to Klasser: Herrer og Slaver, Udbyttere og Udbyttede.

Hvorledes og naar Hjordene gik over fra at være Stammens eller Gensens Fællesbesiddelse til at blive de enkelte Familjehoveders Ejendom er noget, vi til Dato intet ved om. Men i det væsentlige maa det være sket paa dette Trin. Hjordene og de andre nye Rigdomme fremkaldte nu en Revolution i Familjen. Erhværvet havde altid været Mandens Sag, han havde frembragt Redskaberne til at erhværve og ejede dem. Hjordene var de nye Erhværvsmidler, og i Begyndelsen var deres Tæmning, senere deres Vogtning, hans Værk. Derfor tilhørte ogsaa Kvæget og de for Kvæg tilbyttede Varer og Slaver ham. Hele det Overskud, som Erhværvet nu gav, tilfaldt Manden; Kvinden nød ogsaa godt deraf, men hun havde ingen Del i Ejendomsretten. Den „vilde" Kriger og Jæger havde i Hjemmet været tilfreds med at indtage anden Plads efter Kvinden; men den „blidere" Hyrde trængte sig, pukkende paa sin Rigdom, selv frem paa første Plads og Kvinden tilbage paa anden. Og hun kunde ikke beklage sig. Det var Arbejdsdelingen i Familjen, der havde ordnet Ejendomsfordelingen mellem Mand og Kvinde; den var stadig den samme, og dog stillede den nu det hidtidige huslige Forhold paa Hovedet, alene fordi Arbejdsdelingen udenfor Familjen var bleven en anden. Den samme Aarsag, der havde sikret Kvindens tidligere Herredømme i Hjemmet, nemlig hendes Begrænsning til Husarbejdet, sikrede nu Mandens Herredømme der: Kvindens huslige Arbejde svandt nu ind ved Siden af Mandens Erhværvsarbejde; dette blev alt, hint et ubetydeligt Tillæg. Her viser det sig allerede, at Kvindens Frigørelse, hendes Ligestilling med Manden, er og bliver en Umulighed, saa længe hun er udelukket fra det produktive Samfundsarbejde og indskrænket til det huslige Privatarbejde. Kvindens Frigørelse bliver først mulig, naar hun kan tage Del i Arbejdsfrembringelsen i stor samfundsomfattende Maalestok, medens det huslige Arbejde endnu kun lægger Beslag paa hende i ubetydelig Grad. Og det er først blevet muligt ved den moderne Storindustri, som ikke blot tilsteder Kvindearbejde efter en stor Maalestok, men ligefrem efterspørger det, og som tillige stræber efter mere og mere at opløse det private Hjemmearbejde i en offentlig Industri.

Med Mandens faktiske Herredømme i Hjemmet var den sidste Skranke falden for hans Eneherredømme. Dette Eneherredømme blev befæstet og foreviget ved Omstødelsen af Moderretten, Indførelsen af Faderretten og Overgangen lidt efter lidt fra Parringsægteskabet til Engifte. Men derved kom der en Rift i den gamle Gensordning: den enkelte Familje blev til en Magt og hævede sig truende op mod Gensen.

Det næste Skridt fører os op paa Barbariets Højtrin, den Periode i hvilken alle Kulturfolk gennemgaa deres Heltetid: Jærnsværdets, men ogsaa Plovjærnets og Jærnøksens Tid. Mennesket havde taget Jærnet i Brug, det sidste og vigtigste af alle Raastoffer, som har spillet en i historisk Henseende omvæltende Rolle, det sidste — indtil Kartoflen. Jærnet skabte Agerbrug paa større Strækninger og hidførte Rydning af mere udstrakte Skovstrækninger; det gav Haandværkeren Redskaber, der havde en Haardhed og en Skarphed, som ingen Sten, intet andet bekendt Metal kunde staa imod. Alt dette dog kun lidt efter lidt; det første Jærn var endnu tidt blødere end Bronce. Saaledes forsvandt Stenvaabnet kun langsomt: ikke blot i Hildebrandssangen, men ogsaa i Slaget ved Hastings i 1066 forekom der endnu Stenøkser i Kampen. Men Fremskridtet gik nu ustandseligt, mindre afbrudt og raskere for sig. Byen af Sten- eller Murstens Huse, med sine Stenmure med Taarne og Tinder, blev Hovedsædet for Stammen eller Stammeforbundet; det var et mægtig Fremskridt i Bygningskunsten, men tillige et Tegn paa forøget Fare og Trang til Beskyttelse. Rigdommen voksede hurtigt, men som Enkeltmands Rigdom: Væveriet, Forarbejdelsen af Metaller og de andre Haandværk, der mere og mere skilte sig fra hverandre, udfoldede en stigende Mangfoldighed og Kunstfærdighed i Produktionen; Dyrkelsen af Jorden gav nu ved Siden af Korn, Bælgfrugter og Frugt, ogsaa Olje og Vin, som man havde lært at tillave. En saa mangesidig Virksomhed kunde ikke længere udøves af en og den samme enkelte Person; den anden store Deling af Arbejdet indtraadte: Haandværket udskilte sig fra Agerbruget. Den vedvarende Stigning af Arbejdsfrembringelser, og med dem af Arbejdets Frembringelsesevne, forhøjede Værdien af den menneskelige Arbejdskraft; Slaveriet, der paa det sidste Trin endnu var i sin Opstaaen og spredt, bliver nu en væsenlig Del af Samfundssystemet; Slaverne hører op med at være blot enkeltvis Medhjælpere, i Dusinvis drives de til Arbejde i Marken og paa Værkstedet. Med Arbejdsfrembringelsens Spaltning i de to store Hovedgrene, Agerbrug og Haandværk, opstaar Arbejdsfrembringelse, som ligefrem har Bytning til Formaal, Vareproduktion, og dermed Handelen, ikke blot indenfor og ved Stammegrænserne, men ogsaa den overskride. Men alt dette er endnu meget lidt udviklet: de ædle Metaller begynder at blive den fremherskende og almindelige Pengevare, men endnu uprægede og tilbyttede ligefrem efter deres rene Vægt.

Adskillelsen i rige og fattige traadte nu ved Siden af Adskillelsen i frie og Slaver; saaledes kom der med den nye Arbejdsdeling en ny Spaltning af Samfundet i Klasser. Ved Forskellen mellem hvad de enkelte Familjeoverhoveder besad sprængtes det gamle kommunistiske Husfællesskab overalt, hvor det hidtil havde holdt sig, og dermed den fælles Dyrkning af Jorden for dette Fællesskabs Regning. Agerlandet overgives de enkelte Familjer til Afbenyttelse, først paa Tid, senere en Gang for alle; Overgangen til fuldstændig Privatejendom fuldbyrdes efterhaanden og parallelt med Parringsægteskabets Overgang til Enkeltægteskab. Enkelte Familjer begynder at blive den økonomiske Enhed i Samfundet.

Den tættere Befolkning tvinger til en snævrere Sammenslutning saa vel indad til som udad til. Forbund af beslægtede Stammer bliver overalt til en Nødvendighed og snart derpaa lineledes deres Sammensmæltning; dermed følger saa Sammensmæltningen af de adskilte Stammeomraader til Folkets Fællesomraade. Folkets Hærfører — Rex, Basileus, Thiudans — bliver en unudværlig og stedsevarende Embedsmand.

Folkeforsamlingen opstaar der, hvor den ikke allerede bestod. Hærfører, Raad og Folkeforsamling danner Organerne for det Genssamfund, som udviklede sig videre til et militært Demokrati; militært — for Krigen og Krigsindretningerne er nu blevne til regelmæssige Virksomhedsdele (Funktioner) af Folkelivet. Naboernes Rigdomme opvækker de Folkeslags Havesyge, hos hvem allerede Erhværvelsen af Rigdomme viser sig som et af Livets første Formaal. De er Barbarer: Røveri anses af dem for lettere og endog ærefuldere end Arbejdserhværv. Krigen, der tidligere kun var bleven ført for at hævne Overgreb eller udvide det Landomraade, der ikke mere strakte til, bliver nu ført blot for Rovets Skyld, den bliver til en staaende Erhværvsgren. Ikke for intet knejser de truende Mure om de nye, befæstede Byer: i deres Grave gaber Gensforfatningens Grav, og deres Taarne rage allerede ind i Civilisationen. Og paa samme Maade gaar det i de indre Forhold. Rovkrigene hæver saavel Hærførerens som de lavere Foreres Magt; Efterfølgernes Valg ud af den samme Familje, der var bleven en Vane, gaar efterhaanden, især siden Faderretten er bleven indført, over til en først taalt, derpaa fordret, omsider tilranet Arvelighed; Grunden er lagt til Arvekongedømmet og Arveadelen. Saaledes løsriver Gensforfatningens Organer sig efterhaanden fra deres Rod i Folket, i Gens, Fratrie og Stamme, og hele Gensforfatningen gaar over i sin Modsætning: fra en Organisation af Stammer til Ordning af deres egne Anliggender bliver den en Organisation til Plyndring og Undertrykkelse af Naboerne, og paa en tilsvarende Maade bliver dens Organer fra Folkeviljens Redskaber til selvstændige Organer for Herredømme og Undertrykkelse lige overfor Folket selv. Men dette vilde aldrig kunne være sket, hvis ikke Begærligheden efter Rigdom havde skilt Gensfællerne i rige og fattige, hvis ikke „Ejendomsforskellen indenfor den samme Gens havde forvandlet Enheden i Interesser til Modstrid (Antagonisme) mellem Gensfællerne" (Marx), og hvis ikke Slaveriets Udbredelse allerede havde begyndt at lade Livsophold ved Arbejdserhværv kun blive anset for en Slavevirksomhed, mere forsmædelig end Røveri.

Hermed er vi naaede til Civilisationens Tærskel. Den aabnes ved et nyt Fremskridt i Arbejdets Deling. Paa det laveste Trin frembragte Mennesket kun til eget Behov; den Bytning, der maaske kunde finde Sted, angik kun den Overflod, som tilfældig indtraf. Paa Barbariets Mellemtrin finder vi allerede hos Hyrdefolkene i Kvæget en Besiddelse, som ved en vis Størrelse af Hjorden regelmæssig leverer et Overskud ud over eget Behov, og samtidig en Deling af Arbejdet mellem Hyrdefolk og Stammer, der var bleven staaende tilbage og ingen Hjorde havde; saaledes var der to forskellige Produktionstrin, som bestod ved Siden af hinanden, og saaledes fandtes der Betingelserne for en regelmæssig Bytning. Barbariets Højtrin frembyder den yderligere Arbejdsdeling mellem Agerdyrkning og Haandværk, og dermed en Frembringelse af en stedse voksende Del af Arbejdsudbyttet lige frem bestemt til Bytning, og løfter Bytningen mellem Enkeltproducenterne op til en Livsfornødenhed for Samfundet. Civilisationen fæstner og forøger alle disse Arbejdsdelinger, som den forefinder, i Særdeleshed ved at skærpe Modsætningen mellem By og Land (hvorved Byen økonomisk kan beherske Landet, som i Oldtiden, eller Landet Byen, som i Middelalderen), og føjer dertil en tredje, for den ejendommelig, afgørende vigtig Arbejdsdeling: den avler en Klasse, som ikke længere giver sig af med at frembringe, men kun med Bytningen af de frembragte

Ting — Købmændene. Alle hidtil værende Anlæg til en Klassedannelse havde endnu udelukkende med Frembringelsen at gøre; de adskilte de Folk, som havde Del i denne, i ledende og udførende eller Frembringere i større og mindre Maalestok. Her optræder for første Gang en Klasse, som, uden at tage nogen som helst Del med i Frembringelsen, forstaar at erobre Ledelsen af Arbejdsfrembringelsen i det hele og store og økonomisk at gøre sig til Herrer over Frembringerne, at blive en uundværlig Mellemmand mellem to Frembringere og udbytte dem begge. Under Paaskud af at fri Frembringerne for Ulejligheden og Risikoen ved Bytningen udstrække Afsætningen af deres Produkter til fjærntliggende Markeder og saaledes blive Befolkningens nyttigste Klasse, uddanner der sig en Klasse af Snyltegæster, af ægte Samfundssnyltedyr, der, som Løn for meget ringe virkelige Ydelser, skummer Fløden saavel af den hjemlige som af den fremmede Arbejdsfrembringelse, hurtigt erhverver sig umaadelig Rigdom og en tilsvarende Indflydelse i Samfundet, og som netop derfor under Civilisationsperioden er kaldet til stedse nye Æresbevisninger og stedse større Herredømme over Arbejdsfrembringelsen, indtil denne Klasse endelig ogsaa selv lader en Frembringelse se Lyset — de periodiske Handelskriser.

Paa det Udviklingstrin, der her foreligger, har rigtignok det unge Købmandsskab endnu ingen Anelse om de store Ting, der foresaar det. Men det danner sig og gør sig uundværligt, det er nok Med det dannes ogsaa Metalpengene, den prægede Mønt, og med Metalpengene et nyt Middel til Ikke-Frembringerens Herredømme over Frembringeren og det, han frembringer. Han havde opdaget Varernes Vare, som indeholder alle andre Varer skjult i sig, det Tryllemiddel, der efter Behag kan forvandle sig til enhver attraaelsesværdig og attraaet Ting Hvo, der besidder det, behersker Arbejdsfrembringelsens Verden, og hvem besad det fremfor alle andre? Købmanden. I hans Haand var Pengetilbedelsen sikker. Han sørgede for, at det blev klart, hvor dybt alle Varer og dermed alle Varefrembringelser maatte kaste sig tilbedende i Støvet for Pengene. Han beviste praktisk, i hvor høj Grad Rigdommen under alle andre Former selv kun blev et blot Skin lige over for denne Rigdommens Legemliggørelse som saadan. Aldrig siden er Pengenes Magt optraadt med en saadan oprindelig Raahed og Voldsomhed som i denne dens Ungdomsperiode. Efter Varekøb for Penge kom Pengeforskudet og med dette Rente og Aager. Og ingen Lovgivning i senere Tider kaster Skyldneren saa skaanselsløst og redningsløst for den aagrende Kreditors Fødder som den gammelathenske og gammelromerske, og begge opstaar af sig selv som Sædvaneret, uden nogen anden Tvang end den økonomiske.

Ved Siden af Rigdom paa Varer og Slaver, ved Siden af Pengerigdom optraadte nu ogsaa Rigdom paa Grundejendom. Den enkeltes Besiddelsesret til de Jordlodder, der oprindelig var blevne dem overladte af Gens eller Stamme, havde nu for saa vidt fæstnet sig, som disse Lodder tilhørte dem som Arveejendom. Hvad de i den sidste Tid især stræbte efter var at frigøre sig for Gensfællesskabets Medret til Lodden, som blev dem en Lænke. De blev fri for Lænken -- men snart efter ogsaa for den nye Grundejendom. Fuld, fri Ejendom af Jorden betød Muligheden af ikke blot at besidde Jorden uden Forbehold og Indskrænkning, men ogsaa afhænde den. Saa længe Jorden var Gensejendom fandtes denne Mulighed ikke . . . Men da den nye Grundejer helt og holdent smøgede Gensens og Stammens Overejendoms Lænke af sig, sønderrev han ogsaa det Baand, der hidindtil havde knyttet ham uopløseligt sammen med Jorden. Hvad det vilde sige, blev gjort ham klart ved de samtidig med Privatgrundejendom opfundne Penge. Jorden kunde nu blive til en Vare, som man sælger og pantsætter. Næppe var Privatejendomsretten over Jord indført, saa var ogsaa Pant i fast Ejendom opfundet (se Athen) Ligesom Hetærismen og Prostitutionen klynger sig til Enkeltægteskabets Hæl, saaledes klamrer fra nu af Ejendomspantet sig til Grundejendommens

Hæl. I har villet have den fulde, frie, afhændelige Grundejendom, nu vel, I har faaet den — tu l'as voulu, Georges Dandin.

Saaledes gik med Handelens Udvidelse, med Penge og Pengeaager, Grundejendom og Ejendomspant Koncentrationen og Centralisationen af Rigdommen i en lidet talrig Klasses Hænder rask frem ad og ved Siden heraf en voksende Forarmelse af Mængden og en voksende Mængde af forarmede. Det nye Rigdomsaristokrati, forsaavidt det ikke allerede fra første Færd af var faldet sammen med den gamle Stammeadel, trængte denne aldeles i Baggrunden (i Athen, i Rom og hos Tyskerne). Og ved Siden af denne Adskillelse af de frie i Klasser efter Rigdommen, gik der, særlig i Grækenland, en umaadelig Forøgelse af Slavernes Tal*), hvis tvungne Arbejde dannede det Grundlag, hvorpaa hele Samfundets Overbygning hævede sig.

Lad os nu undersøge, hvad der under denne Samfundsomvæltning var blevet af Gensforfatningen. Lige overfor de nye Elementer, der var voksede op uden dens Medvirkning, stod den afmægtig. Dens Forudsætning var, at Medlemmerne af en Gens eller dog af en Stamme fandtes samlede paa samme Omraade og beboede det udelukkende. Dette var forlængst ikke mere Tilfældet. Overalt var Genser og Stammer kastede mellem hverandre, over alt boede Slaver, Forbundsvenner, fremmede midt mellem Borgerne. Det at være fast bosiddende, et Forhold, der først var bleven erhværvet henimod Slutningen af Barbariets Mellemtrin, blev stadig ophævet igen ved den Bevægelighed og Forandring af Bopæl, der betingedes af Handel, Forandring i Erhværv og Ombytning af Grundejendom. Genskorporationernes Fæller kunde ikke mere træde sammen for at varetage deres egne Fællesanliggender; kun uvigtige Ting som de religiøse Fester blev endnu tarvelig besørgede. Ved Siden af de Krav og Interesser, til hvis Varetagelse Gensfællerne vare kaldede som de rette Mænd, var der opstaat nye Krav og Interesser, der var voksede frem af Omvæltninger i Erhværvsforholdene og den deraf følgende Forandring i Samfundets Medlemsordning; Krav og Interesser, der ikke blot ikke havde noget at gøre med den gamle Gensordning, men gennemkrydsede den paa enhver Maade. De ved Arbejdets Deling opstaaede Haandværkergruppers Interesser, Byens særlige Krav i Modsætning til Landets, fordrede nye Organer; men enhver af disse Grupper var sammensat af Folk af de mest forskellige Genser, Fratrier og Stammer og omfattede endogsaa fremmede; disse Organer maatte altsaa dannes udenfor Gensforfatningen, ved Siden af den og derved imod den. — Og paa den anden Side kom i hver Gensgruppe denne Modstrid i Interesser, der naaede sit Toppunkt i Foreningen af rige og fattige, Aagerkarle og Skyldnere i samme Gens og samme Stamme, til Orde. — Dertil kom Massen af den nye Befolkning, der var fremmed for Gensfællesskaberne, og, som i Rom, kunde blive en Magt i Landet, mens den var altfor talrig til efterhaanden at kunne optages i de blodbeslægtede Genser og Stammer. Lige over for denne Masse stod nu Gensfællesskaberne som lukkede, forrettighedsnydende Korporationer; det oprindelige, naturlig udviklede Demokrati var forvandlet til et modbydeligt Aristokrati. Endelig var Gensforfatningen vokset frem af et Samfund, som ikke kendte nogen indre Modsætning, og passede ogsaa kun til et saadant. Den havde ikke noget andet Tvangsmiddel end den offentlige Mening. Men her var nu opstaaet et Samfund, hvis samtlige økonomiske Livsbetingelser havde maattet spalte Samfundet i frie og Slaver, i udbyttende rige og udbyttede fattige, som ikke blot ikke igen kunde forsone disse Modsætninger, men stadig maatte drive dem mere og mere yderligt fra hinanden. Et saadant Samfund kunde kun bestaa enten i en uafbrudt aaben Kamp af disse Klasser indbyrdes eller under en tredje

*) Om Antallet for Athens Vedkommende se ovenfor, Side 46. I Korinth beløb det sig i Byens Blomstringstid til 460,000, i Ægina til 470,000, i begge Tilfælde det tidobbelte af den frie Borgerbefolkning.

Magts Herredømme, som tilsyneladende staaende over de modstridende Klasser, nedtrykte deres aabenlyse indbyrdes Modstrid og i det højeste lod Klassekampen udkæmpes paa det økonomiske Omraade, i saakaldet lovlig Form. Gensforfatningens Tid var forbi. Den var bleven sprængt ved Arbejdets Deling, som spalter Samfundet i Klasser. Den blev afløst af Staten.

Vi har ovenfor i det enkelte betragtet de tre Hovedformer, i hvilke Staten hæver sig op paa Gensforfatningens Ruiner. Athen frembyder den reneste, mest klassiske Form; her udspringer Staten umiddelbart og fremherskende af de Klassemodsætninger, som udvikler sig indenfor selve Genssamfundet. I Rom bliver Genssamfundet et sluttet Aristokrati midt i en talrig Plebs, der staar uden for det uden Rettigheder, men med fuldt op af Pligter; Plebsens Sejr sprænger den gamle Slægtskabsforfatning og opretter paa dens Levninger Staten, hvori snart Gensaristokrati og Plebs begge gaar op. Endelig hos de tyske Erobrere af Romerriget udspringer Staten direkte af Erobringen af store, fremmede Landomraader, som Gensforfatningen intet Middel yder til at beherske. Men fordi der med denne Erobring hverken er forbundet nogen alvorlig Kamp med den gamle Befolkning eller nogen mere fremskreden Arbejdsdeling fordi de erobrede og Erobrerne staar paa omtrent det samme økonomiske Udviklingstrin, og altsaa Samfundets økonomiske Grundlag forbliver det gamle, derfor kan Gensforfatningen leve videre i en forandret, territorial Skikkelse som „Mark"forfatning, ja endog en Tidlang i en svækket Form forynges i de senere Adels- og Patricierslægter, ja selv i Bondeslægter som i Ditmarsken*).

Staten er altsaa ingenlunde en Samfundet udefra paatvungen Magt; lige saa lidt er den „den sædelige Idés Virkelighed", „Fornuftens Billede og Virkelighed", som Hegel paastaar. Den er derimod et Produkt af Samfundet, paa et bestemt Udviklingstrin; den er en Tilstaaelse af, at dette Samfund har indviklet sig i en uløselig Modsigelse med sig selv og har spaltet sig i uforsonlige Modsætninger, som det er afmægtig til at banlyse. Men for at disse Modsætninger, Klasser med modstridende økonomiske Interesser, ikke skal fortære sig selv og Samfundet i frugtløs Kamp, er en Magt, der tilsyneladende staar over Samfundet, bleven nødvendig, som skal dæmpe den indre Brydning og holde den indenfor „Ordnens" Skranker; og denne Magt, der er fremgaaet af Samfundet, men som stilles op over det, og bliver mere og mere fremmed for det, er Staten.

Lige overfor den gamle Gensorganisation udmærker Staten sig for det første ved, at de, der er Medlemmer af Staten, inddeles efter Stedomraadet. De gamle Gensfællesskaber, der var dannede og holdtes sammen ved Blodets Baand, slog, som vi har set, ikke mere til, især fordi de forudsatte, at Fællerne var bundne til et bestemt Stedomraade, hvad der forlængst havde ophørt at være Tilfældet. Stedomraadet fandtes stadig, men Menneskene havde givet sig til at flytte omkring. Altsaa blev Inddelingen efter Stedomraadet taget til Udgangspunkt, og Borgerne kom til at nyde deres offentlige Rettigheder og opfylde deres offentlige Pligter der, hvor de nedsatte sig, uden Hensyn til Gens og Stamme. Denne Indordning af Statsmedlemmerne efter

*) Den første Historieskriver, der i det mindste havde en tilnærmelsesvis rigtig Forestilling om Gensens Væsen var Niebuhr, og det — men ogsaa de Vildfarelser, han uden videre fører over med — skylder han sit Kendskab til de ditmarske Slægter.

Stedet, de hører til, er fælles for alle Stater. Os forekommer den derfor naturlig; vi har ovenfor set, hvilke haarde og langvarige Kampe der maatte til, før den i Athen og Rom kunde sættes i Stedet for den gamle Indordning efter Slægter.

Det andet er Indretningen af en offentlig Magt, som ikke mere falder sammen med selve Befolkningen, organiseret som væbnet Magt. Denne særlige, offentlige Magt er nødvendig, fordi en selvhandlende væbnet Indordning af Befolkningen er bleven umulig efter Klassespaltningen. Slaverne hører ogsaa til Befolkningen; de 90,000 athenske Borgere danner kun en forrettighedsnydende Klasse lige over for de 365,000 Slaver. Det athenske Demokratis Folkehær var en aristokratisk offentlig Magt lige over for Slaverne og holdt dem i Tømme; men ogsaa for at holde Borgerne i Tømme blev det, som oven for fremstillet, nødvendigt at have et Politikorps. Denne offentlige Magt findes i enhver Stat; den bestaar ikke blot af væbnede Mennesker, men ogsaa af tingsligt Tilbehør som alle Slags Fængsler og Tvangsanstalter, som Genssamfundet ikke kendte noget til. Den kan være meget ringe, næsten forsvindende i Samfund med endnu uudviklede Klassemodsætninger og paa afsides liggende Steder, som paa sine Tider og Steder i de Forenede Stater i Amerika. Men den tager til i samme Forhold som Klassemodsætningerne indenfor Staten tager til, og som de til hinanden grænsende Stater bliver større og folkerigere — man behøver kun at betragte vore Dages Evropa, hvor Klassekamp og Erobringskonkurrence har skruet den offentlige Magt op til en Højde, hvorfra den truer med at sluge hele Samfundet og selve Staten.

For at holde denne offentlige Magt vedlige, maa Statsborgerne yde Bidrag — Skatterne. Disse var fuldstændig ukendte i Genssamfundet. Med Civilisationens Fremskriden slaar de ikke længere til; Staten trækker Veksler paa Fremtiden, stifter Laan, Statsgæld. Ogsaa derom kan det gamle Evropa synge en Vise.

Embedsmændene, som er i Besiddelse af den offentlige Magt og Retten til at inddrive Skatter, staar nu som Samfundets Organer over Samfundet. Den frie og frivillige Agtelse, der blev skænket Gensforfatningens Organer, er dem ikke nok, selv om de kunde faa den; som Bærere af en Magt, der staar som fremmed for Samfundet, maa de sættes i Respekt ved Undtagelseslove, i Følge hvilke de nyde en særlig Hellighed og Ukrænkelighed. Den lumpneste Politibetjent i en civiliseret Stat har mere „Autoritet" end alle Organer i Genssamfundet lagt sammen; men den mægtigste Fyrste og den største Statsmand eller Krigsfører under Civilisationen kan misunde den ringeste Gensforstander den utiltvungne og ubestridte Agtelse, som ydes ham. Den ene staar lige midt i Samfundet, den anden er nødt til at ville forestille noget udenfor og over dette.

Da Staten er opstaaet af Trang til at holde Klassemodsætningerne i Tømme, men samtidig er opstaaet midt i disse Klassers Modsætningsstrid, saa er den i Reglen Stat for den mægtigste, økonomisk herskende Klasse, som ved dens Hjælp ogsaa bliver den politisk herskende Klasse og saaledes faar nye Midler til at holde den undertrykte Klasse nede og udbytte den. Saaledes var den antike Stat fremfor alt Slaveejernes Stat til at holde Slaverne nede, ligesom Fevdalstaten var Adelens Organ til at holde de livegne Hoveribønder nede, og den moderne Repræsentativstat er Redskabet til Lønarbejdets Udbytning ved Kapitalen. Imidlertid forekommer der undtagelsesvis Tider, hvor de kæmpende Klasser holder hinanden Ligevægten saa nær, at Statsmagten som tilsyneladende Mægler for et Øjeblik faar en vis Selvstændighed overfor begge. Dette var Tilfældet med det absolute Monarki i det syttende og attende Aarhundrede, som lader Adel og Borgerstand holde hinanden Stangen, og med det første og især det andet Kejserdømmes Bonapartisme, der spillede Proletariatet ud mod Bourgeoisiet og Bourgeoisiet ud mod Proletariatet. Det seneste fremkomne af den

Slags, hvorved Herfker og beherfkede vifer fig lige komifke, er den Bismarckfke Nations nye tyfke Rige: her bliver Kapitalifter og Arbejdere bragte til at holde Ligevægt mod hinanden og udpreffede lige meget begge to — til bedfte for den forfultne prøjfifke Landjunker.

I de flefte hiftorifke Stater bliver desforuden de Rettigheder, der tilftaas Statsborgerne, tilmaalt dem i Forhold til deres Formue, og dermed udfiges det ligefrem, at Staten er en Indretning til at befkytte den befiddende Klaffe mod den befiddelfesløfe. Dette var allerede Tilfældet i de athenfke og romerfke Formuesklaffer; endvidere i Middelalderens Lensftat, hvor den politifke Magtftilling føjede fig ind efter Jordejendommen; endvidere i de moderne Repræfentativftater med deres Valgcenfus. Imidlertid er denne politifke Anerkendelfe af Ejendomsforfkellen ingenlunde noget væfenligt. Den betegner tværtimod et lavere Trin af Statsudviklingen. Den højefte Statsform, den demokratifke Republik, fom under vore moderne Samfundsforhold mere og mere bliver en uundgaaelig Nødvendighed og er den Statsform, under hvilken alene den fidfte afgørende Kamp mellem Proletariat og Bourgeoifi kan udkæmpes — den demokratifke Republik véd officielt intet mere om Ejendomsforfkel at fige. Under den udøver Rigdommen fin Magt indirekte, men faa meget defto fikrere. Paa den ene Side under Skikkelfe af den ligefremme Embedsbefkikkelighed, hvorpaa Amerika er det klaffifke Mønfter, paa den anden Side under Skikkelfe af en Forbundspagt mellem Regeringen og Børfen, fom fuldbyrdes defto lettere, jo mere Statsgælden vokfer, og jo mere Aktiefelfkaberne famler ikke blot Forfendelfesvæfnet (Transporten) men ogfaa felve Arbejdsfrembringelfen i deres Hænder, og atter finder deres Midtpunkt i Børfen. Derpaa er foruden Amerika den nyefte franfke Republik et flaaende Eksempel, og ogfaa det hæderlige Svejs har ydet fit paa dette Omraade. Men at der ikke behøves nogen demokratifk Republik til dette Foftbroderfkab mellem Regering og Børfen, bevifer, foruden England, det nye tyfke Rige, hvor det ikke er muligt at fige, hvem den almindelige Stemmeret har hævet højft, Bismarck eller Bleichrøder. Og endelig herfker den befiddende Klaffe direkte ved Hjælp af den almindelig Stemmeret. Saa længe den undertrykte Klaffe, altfaa i vort Tilfælde Proletariatet, endnu ikke er modent til fin Selvbefrielfe, faa længe vil den, hvad dens ftore Flertal angaar, anerkende den beftaaende Samfundsorden fom den enefte mulige og politifk være Kapitaliftklaffens Hale, dens yderfte venftre Fløj. Men i famme Forhold, hvori den modnes frem imod fin Selvfrigørelfe, i famme Grad danner den fig fom eget Parti, vælger fine egne Stedfortrædere, ikke Kapitalifterne. Saaledes er den almindelige Stemmeret en Gradmaaler for Arbejderklaffens Modenhed. Mere vil og kan den aldrig blive i den nuværende Stat; men det er ogfaa nok. Paa den Dag, den almindelige Stemmerets Thermometer vifer paa Kogepunktet hos Arbejderne, véd faa vel de fom Kapitalifterne, hvor de holder.

Staten har altfaa ikke været til fra alle Tider. Der har været Samfund, der kom ud af det uden den, og ikke havde nogen Anelfe om Stat og Statsmagt. Paa et beftemt Trin af den økonomifke Udvikling, fom var nødvendig forbundet med Spaltning af Samfundet i Klaffer, blev, ved denne Spaltning, Staten en Nødvendighed. Vi nærmer os nu med raffe Skridt et Udviklingstrin af Produktionen, paa hvilket disfe Klaffers Tilværelfe ikke blot har ophørt at være en Nødvendighed, men bliver en ligefrem Hindring for Produktionen. De vil falde lige faa uundgaalig, fom de tidligere er opftaaede. Med dem falder uundgaalig Staten. Det Samfund, fom ordner Frembringelfen fra ny, paa Grundlag af Frembringernes frie og lige Afsociation, flytter hele Statsmafkinen derhen, hvor den da vil høre hjemme: i Muſeet for Oldfager ved Siden af Rokkehjulet og Bronceøksen.

Civilisationen er altsaa efter det foregaaende det Udviklingstrin af Samfundet, paa hvilket Arbejdets Deling, Bytningen mellem de enkelte, som følger af denne Deling, og Varefrembringelsen, der omfatter dem begge, kommer til fuld Udfoldelse og fremkalder en Omvæltning af hele det tidligere Samfund.

Arbejdsfrembringelsen paa alle tidligere Samfundstrin skete væsenlig i Fællesskab, lige som ogsaa Forbruget foregik under direkte Fordeling af Arbejdsfrugterne udenfor større eller mindre kommunistiske Samfundsformer. Dette Fællesskab i Arbejdsfrembringelsen fandt Sted indenfor de snævreste Skranker, men medførte Frembringernes Herredømme over Fremgangsmaaden ved deres Frembringelse og over deres Arbejdsfrugter De ved, hvad der bliver af deres Arbejdsfrugt; de fortærer den, den kommer ikke ud af deres Hænder; og saa længe Arbejdsfrembringelsen drives paa dette Grundlag, kan den ikke vokse Frembringerne over Hovedet og ikke udklække spøgelseagtige, fremmede Magter lige overfor dem, saaledes som det regelmæssig og uundgaalig sker under Civilisationen.

Men i denne Frembringelsesproces skyder Arbejdets Deling sig langsomt ind. Den undergraver Fællesskabet i Arbejdsfrembringelse og Tilegnelse, den gør Tilegnelse ved enkelte til overvejende Regel og frembringer derved Bytningen mellem Enkeltmand — paa hvilken Maade har vi allerede ovenfor undersøgt. Lidt efter lidt bliver Varefrembringelsen den herskende Form.

Med Varefrembringelsen, den Frembringelsesform, der ikke længere frembringer til eget Forbrug, men til Bytning, skifter Arbejdsfrugterne nødvendigvis Hænder. Frembringeren bytter det, han har frembragt, bort, han ved ikke mere, hvad der bliver af det. Saa snart Pengene, og med Pengene Købmanden, træder som Mellemmand mellem Frembringerne, bliver Udbytningsprocessen endnu mere indviklet, Arbejdsfrugternes endelige Skæbne endnu mere uvis Der er mange Købmænd, og den ene ved ikke, hvad den anden gør. Varerne gaar nu allerede ikke blot fra Haand til Haand, men ogsaa fra Marked til Marked; Frembringerne har mistet Herredømmet over den samlede Arbejdsfrembringelse i deres Kreds, og Købmanden har ikke kunnet overkomme det. Arbejdsfrugter og Arbejdsfrembringelse bliver et Bytte for Tilfældighed.

Men Tilfældet er kun den ene Pol af en Sammenhæng, hvis anden Pol hedder Nødvendighed. I Naturen, hvor Tilfældet ogsaa synes at herske, har vi forlængst paa hvert enkelt Omraade paavist den indre Nødvendighed og Lovbundethed, som hævder sig i dette tilfældige. Paa samme Maade forholder det sig i Samfundet. Jo mere en Samfundsvirksomhed, en Række Samfundsprocesser bliver for mægtige for Menneskenes bevidste Kontrol og vokser dem over Hovedet, jo mere de synes overladte til det rene Tilfælde, desto mere hævder i dette tilfældige de for disse Processer ejendommelige indre Love sig med Naturnødvendighed. Saadanne Love hersker ogsaa i Varefrembringelsens og Varebytningens Tilfældigheder; lige overfor den enkelte Frembringer og Byttende staar de som fremmede, i Begyndelsen endog ikke erkendte Magter, hvis Natur først med Besvær maa udforskes og udgrundes. Disse økonomiske Love for Varefrembringelsen ændres med denne Frembringelsesforms forskellige Udviklingstrin, men i det hele og store staar hele Civilisationens Periode under deres Herredømme. Og endnu i vore Dage hersker det frembragte over Frembringeren; endnu i vore Dage styres den samlede Arbejdsfrembringelse i Samfundet ikke efter en fælles overlagt Plan, men efter blinde Love, som gør sig gældende med en Naturmagts Voldsomhed i sidste Instans i de periodiske Handelskrisers Uvejr.

Vi saa ovenfor, hvorledes den menneskelige Arbejdskraft paa et temmelig tidligt Udviklingstrin af Arbejdsfrembringelsen blev sat i Stand til at levere et betydeligt større Produkt end det, der udfordredes til Frembringernes Underhold, og hvorledes dette Udviklingstrin i Hovedsagen er det samme som det, paa hvilket Arbejdets Deling og Bytning

mellem Enkeltmand opstaar. Det varede nu heller ikke længe, før den store „Sandhed" blev opdaget, at ogsaa Mennesket kan være en Vare, at den menneskelige Arbejdskraft kan byttes og udnyttes, ved at omgøre Mennesket til Slave. Næppe havde Menneskene begyndt at bytte, saa blev de ogsaa selv byttede. Det aktive blev til det passive, enten Menneskene vilde eller ej.

Med Slaveriet, som under Civilisationen fik sin fuldstændigste Udfoldelse, indtraadte den første store Spaltning i Samfundet i en udbyttende og en udbyttet Klasse. Denne Spaltning holdt sig gennem hele den civiliserede Periode. Slaveriet er den første, for den antike Verden ejendommelige Form for Udbytningen; det følges af Livegenskabet i Middelalderen og Lønarbejdet i den nyere Tid. Disse er de tre store Former for Trældommen, saaledes som de er karakteristiske for de tre store Tidsrum i Civilisationen, ved Siden heraf gaar der stedse aabenlyst, og i de seneste Tider forklædt Slaveri.

Det Trin af Varefrembringelsen, hvormed Civilisationen begynder, betegnes økonomisk ved Indførelsen af: 1) Metalpenge, dermed Pengekapital, Rente og Ager; 2) Købmænd som mellemhandlende Klasse mellem Frembringerne; 3) Privatgrundejendom og Pant i fast Ejendom og 4) Slavearbejdet som raadende Frembringelsesform. Den Familjeform, som svarer til Civilisationen, og som kommer endeligt til Herredømmet med denne, er Engiftet, Mandens Herredømme over Konen og Enkeltfamiljen som Samfundets økonomiske Enhed. Det civiliserede Samfunds Sammenholdsmiddel er Staten, som i alle mønsterværdige Tidsrum uden Undtagelse er den herskende Klasses Stat, og i hvert Tilfælde væsenlig bliver en Maskine til at holde den undertrykte, udbyttede Klasse nede. Betegnende for Civilisationen er endvidere: paa den ene Side at Modsætningen mellem By og Land slaas fast som Grundlaget for den samlede Samfundsarbejdsdeling; paa den anden Side Indførelsen af Testamentet, hvorved Ejendomshaveren kan raade over sin Ejendom endnu ud over sin Død. Denne Indretning, som er et Slag lige i Ansigtet paa den gamle Gensforfatning, var i Athen ukendt indtil Solon; i Rom er den allerede tidlig bleven indført; naar ved vi ikke*); hos Tyskerne indfører Præsterne den, for at den tyske Hædersmand uhindret kan overgive Kirken sin Arvelod.

Med denne Samfundsforfatning har Civilisationen fuldbragt Ting, som det gamle Genssamfund ikke i det fjerneste var voksen. Men den har fuldbragt dem, idet den satte Menneskenes smudsigste Drifter og Lidenskaber i Bevægelse, som udvikledes paa alle deres andre Anlægs Bekostning. Den rene Havesyge har været Civilisationens drivende Sjæl lige fra dens første Dag indtil i Dag, Rigdom og atter Rigdom og nok en Gang Rigdom; Rigdom ikke for Samfundet, men for dette enkelte, lumpne Individ, dens eneste, afgørende Maal. Naar samtidig Videnskabens stigende Udvikling og til gentagne Tider Kunstens højeste Blomstring er falden i Skødet paa den, saa er dette kun sket, fordi uden dem vor Tids fulde Tilvrisning af Rigdom ikke vilde have været mulig.

Da Civilisationens Grundlag er den ene Klasses Udbytning ved den anden, saa bevæger

*) Lassalles „De erhværvede Rettigheders System" drejer sig hovedsagelig om den Sætning, at det romerske Testamente skulde være lige saa gammelt som Rom selv, at der aldrig før den romerske Historie „har været nogen Tid uden Testamente"; Testamentet skulde være opstaaet i forromerst Tid fra Dyrkningen af de afdøde. Som troende Gammelhegelianer afleder Lassalle de romerske Retsbestemmelser ikke af Samfundsforholdene hos Romerne, men af Viljens „spekulative Begreb", og kommer derved til denne fuldstændig uhistoriske Paastand. Man kan ikke undre sig herover i en Bog, der paa Grundlag af det samme spekulative Begreb kommer til den Slutning, at Formuens Overdragelse har været en ren Bisag ved den romerske Arv. Lassalle tror ikke blot paa de romerske, især den tidligere Tids, Juristers Illusioner, men han sætter endog Top paa Kransekagen.

hele dens Udvikling sig i en uafbrudt Modsigelse. Ethvert Fremskridt i Produktionen er samtidig et Tilbageskridt i den undertrykte Klasses, d. v. s. det store Flertals Stilling. Alt, hvad der er en Velgærning for nogle, bliver nødvendigvis et Onde for andre, enhver ny Frigørelse af en Klasse en ny Undertrykkelse af en anden Klasse. Det mest slaaende Bevis herpaa giver Indførelsen af Maskinerne, hvis Virkning nu er bekendt for alle. Og naar der, som vi har set, hos Barbarerne endnu næppe kunde gøres nogen Skælnen mellem Rettigheder og Pligter, saa gør Civilisationen Adskillelsen og Modsætningen mellem begge klar endog for den første Tosse, idet den saa temmelig tildeler den ene Klasse alle Rettighederne og den anden Klasse alle Pligterne.

Men saaledes skal det ikke være. Hvad der er godt for den herskende Klasse, skal være godt for hele Samfundet, som den herskende Klasse gør sig lig med. Jo længere derfor Civilisationen skrider frem, desto mere tvinges den til at tildække de uheldige Forhold, den nødvendigvis skaber, med Kærlighedens Kaabe, at forskønne eller fornægte dem, kort sagt at indføre et konventionelt Hykleri, som hverken tidligere Samfundsformer eller selv Civilisationens første Trin kendte noget til, og som finder sit Toppunkt i den Paastand, at den undertrykte Klasses Udbytning iværksættes af den udbyttende Klasse ene og alene i den udbyttede Klasses Interesse; og naar denne ikke indser dette, men endog sætter sig paa Bagbenene, saa er det den skændigste Utaknemlighed imod dens Velgørere, Udbytterne*). Og nu til Slutning Morgans Dom over Civilisationen:

„Siden Civilisationens Indtrædelse er Rigdommens Vækst bleven saa umaadelig, dens Former saa forskelligartede, dens Anvendelse saa omfattende og dens Forvaltning saa snild i den besiddendes Interesse, at denne Rigdom, lige overfor Folket, er bleven en uoverkommelig Magt. Menneskeaanden staar raadvild og lynslagen foran sin egen Skabelse. Men dog vil den Tid komme, da den menneskelige Fornuft vil blive stærk nok til at faa Herredømme over Rigdommen, da den baade vil fastslaa Statens Forhold til Ejendommen, som den beskytter, og Grænserne for den besiddendes Rettigheder. Samfundets Interesser gaar absolut forud for den enkeltes Interesser, og begge maa bringes i et retfærdigt og harmonisk Forhold. Den blotte Jagen efter Rigdom er ikke Menneskehedens endelige Bestemmelse, om ellers Fremskridtet vedbliver at være Fremtidens Lov, som det har været Fortidens. Den Tid, der er forløben fra Civilisationens Frembrud, er kun en lille Brøkdel af Menneskehedens forløbne Levetid og kun en lille Brøkdel af den Levetid, der endnu forestaar den. Samfundets Opløsning staar truende for os som Afslutning af en historisk Løbebane, hvis eneste Endemaal Rigdommen har været; thi en saadan Løbebane indeholder Elementerne til sin egen Tilintetgørelse. Demokrati i Styrelsen, Broderskab i Samfundet, Lighed i Rettigheder, almindelig Oplysning vil indvi det næste, højere Samfundstrin, til hvilket Erfaring, Fornuft og Videnskab uafbrudt arbejder hen. Det vil blive en Genopvækkelse — men i en højere Form — af de gamle Gensers Frihed, Lighed og Broderskab." (Morgan, Ancient Society, p. 552.)

*) Jeg havde først haft til Hensigt at stille den glimrende Kritik af Civilisationen, som findes spredt rundt omkring i Charles Fouriers Værker, ved Siden af Morgans og min egen. Desværre fik jeg ingen Tid til det. Jeg gør kun opmærksom paa, at allerede hos Fourier anses Engifte og Grundejendom som Civilisationens Hovedkendetegn, og at han kalder den for en Krig af den rige mod den fattige. Ligeledes findes hos ham det dybe Syn, at i alle mangelfulde, i Modsætningen spaltede Samfund danner Enkeltfamiljer (les familles incohérentes) de økonomiske Enheder.

SANDER ELM